

ผ้าไหมใหญ่จากมาวโหลงสู่ล้านนากับการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

The reflection of socio-cultural change in the
migration of Thai Yai textiles from Mao
Long to Lanna

เรณู อรรฐาเมศร์
ชายชื่น คำแดงยอดไต้

สำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมแห่งชาติ

Abstract

The Reflection Of Sociocultural Change In Textiles Following The Migration Of Tai Yai From Muang Mou Luang To Lanna

Study Site

The study took place in two areas: amongst Tai Yai in Amphur Fang and Amphur Mae Aye in Thailand and Muang Mou Luang on the Burmese/Chinese border. Two research trips were made in 1997, the first time for three weeks and the next trip for two weeks

Main Research Questions

- The patterns characteristic of Tai Yai textiles
- The meaning of Tai Yai patterns in everyday life and in various ceremonies
- The the various changes that have taken place in Tai Yai testiles and the meaning of those changes
- The meaning of Tai Yai textiles (and traditional patterns etc) now that these textiles are being produced in Thai society

Aims

- To study Tai Yai textiles and weaving characteristic of Tai Yai Culture
- To study how Tai Yai textiles encode Tai Yai social values
- To study how changes in Tai Yai society are mirrored in their textiles

Methods

- Through direct ethnographic obversation and interviews with Tai Yai refugees from Muang Mou Luang
- Interviews with Tai Yai refugees from other districts of Burma and who are now living in the Mae Aye and Fang districts of Northern Thailand
- Through ethnographic observation of Tai Yai in Muang Mou Luang

Hypothesis

- That the political conditions of Tai Yai life have impacted on Tai Yai society and that this is reflected in the textiles they are now producing and using in daily life
- Muang Mou Luang was divided between the control of Burma and China
- Struggles for power in Burma and policies towards minority groups
- Chinese suppression of religion and much of minitory group cultural practices
- The experience of being a minority group in Burma, Thailand and China

Effects of the Political Context on Tai Yai Cultural Practices (1)

- Political policies in Burma and China forced the Tai Yai to move into Thailand
- Chinese policy towards Tai Yai society in China impacted upon Tai Yai art and culture. For example temple rituals were destroyed and novices can only enter the temple in secret in Burma, through the assistance of relatives living there

- Ways of dressing have changed so that the Tai Yai in Burma dress in Burmese fashion. However, they also wear their characteristic red sash about their waist under their Burmese outer clothing. Those who have preserved their way of dressing are those who live distant from Muang Mou Luang

Effects of the Political Context on Tai Yai Cultural Practices (2)

- Traditional ways of weaving (patterns etc) have been substantially forgotten. Now that the Chinese have given more religious and cultural freedom rituals are again being conducted, but the majority of the textiles used in rituals are those that the old people have woven in the past and kept hidden away during the time ethnic identity and cultural practices were suppressed.
- There is now a mixing between Tai Yai culture and Chinese and Burmese culture as well as with other minority cultures. For example in Muang Mao, clothing used in the dumkorn (tung) ritual uses a piece of Chinese woven cloth decorated with pieces of Tai Yai textiles - and its like this regardless of whether the rituals are carried out in China or in Burma

Effects of the Political Context on Tai Yai Cultural Practices (3)

- In Thailand much of traditional Tai Yai textiles have now disappeared totally, and all that is left is these small pieces used to decorate textiles derived from other sources
- In respect to Tai Yai weaving in Burma, in Muang Num Kum they are still weaving textiles such as shoulder bags (tung yarm). However, however the majority of these are produced for use as accessories in festivals they are not being used in daily life for it is now popular to dress in Burmese fashion

Conclusion (1)

- If we analyse the situation, then we might initially think that the Tai Yai have accepted the cultural practices of those around them. However, we can see that in their continued use of characteristic garments hidden under their outer clothing, and and in the use of even small pieces of their traditional textiles to decorate their Burmese or Chinese outer garments, the Tai Yai have struggled to maintain their own ethnic identity
- The determination to maintain their identity is also evident in the textiles that are now also being used in revived religious practices - in the Jut Jong Bow (parasol) Jee Korn Bok Far (long banners) used in religious ceremonies

Conclusion (2)

- Tai Yai textiles have reflected changes in Tai Yai society
- Tai Yai textiles have also reflected the determination of the Tai Yai to maintain their ethnic identity and have been a means through which the Tai Yai have maintained their identity

บทที่ 1 บทนำ

โครงการวิจัยเรื่อง ผ้า : มรดกร่วมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชื่อโครงการ

“ผ้าไทใหญ่จากมาวหลงสู่ล้านนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม”

The reflection of socio-cultural change in the migration of

Thai Yai textiles from Mao Long to Lanna

ประเภทโครงการที่ขอรับทุน

วิจัยเป็นทีม

ชื่อคณะบุคคล

นางเรณู	อรรธนามศรี	(หัวหน้าโครงการ)
นายชายชื่น	คำแดงยอดไต่	(นักวิจัยร่วม)

หลักการและเหตุผล

การใช้ผ้า นับเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อคุ้มครองป้องกันร่างกายของมนุษย์ถึงแม้ว่ากาลต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนาการขึ้น การใช้ผ้ามิใช่เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม หากแต่เป็นมิติของสุนทรียภาพมนุษย์ได้ลอกเลียนลวดลาย สีสันจากธรรมชาติลงบนพื้นผ้าโดยใช้วัสดุต่างๆจนก่อให้เกิดเอกลักษณ์ประจำผ้า เช่น ลายจิตของอีสาน ลายน้ำไหลของชวมน่าน เป็นต้น มิใช่เพียงแต่บริบทของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพดังกล่าวที่ได้กลายมาเป็นส่วนปรุงแต่งลายผ้า หากแต่บริบททางความคิดและอุดมการณ์ก็ได้เข้ามามีบทบาทต่อลวดลายของผืนผ้า มิหนำซ้ำยังก่อให้เกิดบทบาทของผ้าที่มีลวดลายต่างกันไปอีกด้วย ดังเช่น ลายงูดอยของผ้าไทลื้อ ลายปู่ ลายปราสาท จะบอกวิถีความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อพื้นบ้าน นอกจากนั้นลวดลายบางชนิดจะต้องปรากฏในผ้าที่มีบทบาทชัดเจนและเหมาะสมเท่านั้น เช่น ลายปราสาท จะปรากฏในชุดและผ้าห่อคัมภีร์จะไปปรากฏที่อื่นย่อมไม่เหมาะสม ดังนั้น นอกจากนั้นยังมีความเชื่อในเรื่องของสีผ้ามาแต่โบราณแล้ว ทั้งนี้มาจากความเชื่อถือเรื่องเทวดาสีปดเคราะห์หรือแม่ชื่อทั้ง ๗ องค์ซึ่งแต่ละองค์ก็มีสีกายแตกต่างกันไป นั่นคือ สีประจำวันทั้ง ๗ นั้นเอง ด้วยความเชื่อที่ว่าวันไหนควรใส่สีอะไรจึงจะเป็นมงคล (ณัฐรภัทร จันทวิษ).

๒๕๒๑: ๒๑) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะคับขันที่คนมีความกลัวต่อความเป็นความตาย จะยังมีความเคร่งครัดต่อการใช้สีผ้าและชนิดของผ้าเป็นพิเศษ และบางครั้งผ้าก็มีความสัมพันธ์กับเพศและคาถาอาคม เช่นการถอดราวตากผ้าของผู้หญิงจะทำให้คาถาเสื่อม ดังนั้น เราจึงพบความเชื่อนี้ตกค้างอยู่ในบางชุมชน เช่น ชาวไทยใหญ่เขตอำเภอแม่เมาะ จะต้องแยกราวตากผ้าที่เป็นเสื้ออื่นๆและราวตากผ้าของผู้หญิงไว้ต่างหาก ตลอดจนอ่างซักผ้าสำหรับซักเสื้อหรือซักผ้าพุ่งออกจากกัน ในตำนานจามเทวีวงศ์ก็ได้มีการกล่าวถึงพระนางจามเทวีได้ชีวิตโสภายหลอกให้ขุนหลวงวิลังคะ ใช้ผ้าเป็นประจําเดือนของพระนางพันอาวุธจนสรีระได้รับความพ่ายแพ้ในการชิงชัย เป็นต้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าผ้าทอพื้นบ้านนับเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรม ทำให้เข้าใจความคิดและอุดมการณ์ ตลอดจนวิถีชีวิตที่เป็นแบบแผนของคนในท้องถิ่นหรือชนกลุ่มนั้นๆ

จากความสัมพันธ์ระหว่างผ้ากับวิถีชีวิตของผู้คนดังกล่าวมาแล้ว จึงเห็นได้ว่าการศึกษารื่องผ้าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าได้ศึกษาเรื่องผ้าควบคู่ไปกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมของชาติใดชนชาติหนึ่ง

ดังนั้นในงานวิจัยนี้คณะผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องผ้าในสังคมไทใหญ่กับบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลว่าชุมชนไทใหญ่ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนล้านนาของประเทศไทยมาแต่อดีต ทั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง การค้า และเศรษฐกิจ หลักฐานที่ปรากฏตามประวัติศาสตร์ที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์ และประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ล้วนยืนยันได้ถึงความสัมพันธ์ของชุมชนไทใหญ่ในรัฐชานและชุมชนคนเมืองในด้านนา

การอพยพโยกย้ายของชาวไทยใหญ่จากรัฐชานสู่ล้านนาคครั้งสำคัญๆ ได้แก่ สมัยพระเจ้ากาวิละที่เรียกว่า "ยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง" ซึ่งพระองค์ได้ยกทัพไปตีเมืองต่างๆในรัฐไทใหญ่ กวาดต้อนผู้คนมาอยู่เมืองเชียงใหม่เพื่อสร้างเมืองให้เป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรมไทยวน และแล้วชาวไทยใหญ่เหล่านี้ก็ได้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตผสมผสานกับคนในท้องถิ่นและกลายเป็นคนพื้นเมืองในที่สุด

มีการอพยพโยกย้ายครั้งสุดท้ายครั้งสุดท้ายเมื่อช่วงประมาณ ๔๐ ปี คนไทใหญ่อพยพเข้ามาทางชายแดนไทยเป็นระลอกใหญ่ อีกครั้งหนึ่งเนื่องจากพม่าละเมิดสนธิสัญญา "ปางโหลง" ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพม่าเป็นระบบสังคมนิยม ชาวไทใหญ่บางกลุ่มจึงหลบหนีเข้ามาอยู่ชายแดนประเทศไทยเพื่อตั้งฐานทัพในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ

ในการปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยในพม่า เมื่อการรบสงบลงก็อพยพเข้ามาอาศัยตั้ง
ครอบครัวในเขตไทย ไทใหญ่บางกลุ่มก็หนีความบีบคั้นจากพม่าเข้ามาอาศัยในประเทศไทย
ในฐานะผู้พลัดถิ่น และในขณะที่เดียวกันผู้คนเหล่านี้ก็ยังมีการติดต่อไปมาระหว่างญาติ พี่น้อง
ในเขตพม่าตลอดเวลา ด้วยเงื่อนไขของขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา

เนื่องจากอาณาจักรมาวโหลงเคยเป็นเมืองหลวงของชาวไทใหญ่เป็นอาณาจักรดั้งเดิม
และเป็นแหล่งวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่มาแต่ครั้งโบราณกาล การศึกษาผ้าไทใหญ่จากมาว
โหลงสู่ล้านนาจึงเสมือนหนึ่งการศึกษาสายวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่จากชายแดนจีนผ่าน
พม่าเข้าสู่ประเทศไทย อันจะสะท้อนให้เห็นสังคมวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในมิติของการเปลี่ยนแปลง
ตามกาลเวลา สถานที่ที่อพยพโยกย้าย และการปรับตัวเข้ากับสังคมล้านนาในประเทศไทย
ปัจจุบัน

กล่าวได้ว่าการศึกษาเรื่องผ้าไทใหญ่ยังสะท้อนบทบาทและประสบการณ์ของ
บรรพบุรุษที่ได้คิดหาวิธีการที่จะต่อสู้และดำรงอยู่เคียงคู่ธรรมชาติ เห็นได้จากท่าทีของการ
อ่อนน้อมต่อรอง ได้แก่ การบนบานศาลกล่าว และการขอแทนขอคุณ ได้แก่ การเซ่นไหว้
บวงสรวง และกำหนดสัญลักษณ์ที่รัฐประรรวมให้ปรากฏและสืบต่อประสบการณ์ที่สั่งสมมา
ในรูปของพิธีกรรมซึ่งการจะเข้าใจวิถีคิดและวิถีชีวิตของชุมชนที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่
รอดผสมผสานกับมิติของความงามตลอดถึงเป้าหมายอันสมบูรณ์ของชีวิต ซึ่งเราจะเห็นรูป
ลักษณะต่างๆบนผืนผ้า การศึกษาผ้าไทใหญ่จึงมิใช่เป็นเพียงการรู้จักความงามของผ้าหากแต่
เป็นการเปิดความสำนึกจากผืนผ้าสู่ชุมชนไทใหญ่นั้นเอง

หลักการและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาลวดลายผ้า ในเชิงศิลปะ ลวดลายการทอการใช้สี อันเป็นเอกลักษณ์
ของไทใหญ่

ศึกษาลวดลายผ้า และประเภทของผ้าในมิติทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสะท้อน
ความคิดความเชื่อ อุดมการณ์ จากบทบาทของผ้า ผู้สืบทอด ผู้ใช้ผ้าและผู้ผลิต

ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของผ้าในวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ในลักษณะต่อไป
นี้

- ในเชิงศิลปะ
- ในเชิงบทบาทของผ้า
- ในเชิงสังคมการเมืองวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาผ้าในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ ในหมู่บ้านใหม่หมอกจ้าม ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่หลัก ใช้เวลา ๑๐ เดือน ถ้าจำเป็นจะศึกษาเปรียบเทียบกับชาวไทยใหญ่จากชุมชนอื่น เขตอำเภอฝาง เพื่อตรวจสอบข้อมูล

ศึกษาเปรียบเทียบกับผ้าในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่เมืองมาวโหลง และเมืองตามแถบลุ่มแม่น้ำคำ ชายแดนประเทศจีนติดต่อกพม่า เป็นเวลา ๒ อาทิตย์

การเดินทางไปทัศนศึกษาดินแดนแถบเมืองมาวโหลงและแถบลุ่มแม่น้ำคำอยู่ในอาณาเขตของประเทศจีน โดยเตรียมแผนการเดินทางจากเชียงใหม่ถึงคุนหมิง สิบสองปันนา เมืองขอน จากเมืองขอนเดินทางตามเมืองต่างๆ โดยมีคนพื้นเมืองชาวไทยใหญ่จากเมืองขอนและเมืองน้ำคำเป็นผู้นำทาง

ผลของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของวิจัยทำให้รู้จักเอกลักษณ์ของผ้าไทใหญ่และวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ ตามแบบฉบับใหม่ในหลักแหล่งที่อยู่อาศัยเดิม

ผลของการวิจัยจะทำให้รู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยว่าเขาต้องผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอดของชนชาติเขาอย่างไร

ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ พื้นฟูและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของกลุ่มไท ให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของชนกลุ่มไทในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

2. ผ้าและบริบททางสังคม

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยตามอย่างที่สำคัญ คือ “อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย” นอกจากใช้ทำเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มแล้วยังมีประโยชน์ใช้สอยในบ้าน และพิธีกรรมต่าง ๆ อีกหลายอย่าง.

ผ้าทอพื้นบ้าน นับเป็นสัญลักษณ์ ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรม ทำให้เข้าใจ ความคิดและอุดมการณ์ ตลอดจนวิถีชีวิต ที่เป็นแบบแผน ของคนในท้องถิ่น หรือชนกลุ่มนั้น ๆ

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ คณะผู้ศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องผ้า ในสังคมไต (ไทใหญ่) กับบริบทของการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม วัฒนธรรม ด้วยเหตุว่า ชุมชนไต (ไทใหญ่) ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนล้านนา ของประเทศไทยมาแต่อดีต ทั้งด้วยเหตุผล ทางการเมือง, การค้า และเศรษฐกิจ หลักฐานที่ปรากฏตามประวัติศาสตร์ ที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์ และประวัติศาสตร์จากการบอกเล่าล้นย่นยันได้ถึง ความสัมพันธ์ของชุมชนไต (ไทใหญ่) ในรัฐชานและชุมชนคนเมืองในล้านนา

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาลวดลายผ้า ในเชิงศิลปะ ลวดลายการทอ การใช้สี อันเป็นเอกลักษณ์ของไต
2. ศึกษาลวดลายผ้า และประเภทของผ้า จากบทบาทของผ้า, ผู้สืบทอด, ผู้ใช้ผ้า, ผู้ผลิต
3. ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของผ้า ในวิถีของชาวไต (ไทใหญ่)
 - ก) ในเชิงศิลปะ
 - ข) ในเชิงบทบาทของผ้า
 - ค) ในเชิงการเมือง, วัฒนธรรมของชาวไต จากลุ่มน้ำแม่มาทนะ เมืองมาวโหลง (หลวง) สู้ล้านนาซึ่งเสมือนการศึกษาสายวัฒนธรรมชาวไต จากชายแดน สาธารณรัฐประชาชนจีน ผ่านสหภาพพม่าเข้าสู่ประเทศไทย อันจะสะท้อนให้เห็นสังคม วัฒนธรรมชาวไต ในมิติของการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

2. ข้อสังเกตเบื้องต้น ในการเดินทางไปศึกษาสำรวจ ในทุ่งมว (ลุ่มน้ำแม่มว) ที่พรมแดน สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพพม่า

2.1 ข้อสังเกตเกี่ยวกับภาษา

ทันทีที่เดินทางไปถึงดินแดนทุ่งมว (ลุ่มน้ำแม่มว) ดินที่ตั้งเมืองมาหลวงที่พรมแดน สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพพม่า คณะของเราต้องปรับตัวในเรื่องการใช้ภาษา และการรับรู้ภาษาไต หรือไท คือภาษาพูด คนไต ใช้ภาษาตระกูลไต (Thai family) ที่มีลักษณะทั่วไป ร่วมกัน ถึงแม้จะมีตัวหนังสือหรือเครื่องหมายแทนเสียงพูด ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มหรือ ท้องถิ่น¹¹ จะต่างกันและแม้จะมีสำเนียงหรือคำพูด ผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็สามารถพูดจากันพอรู้ เรื่องกันได้ ไม่มีปัญหาในการพูดและการฟัง สำหรับคณะของเราซึ่งมีอาจารย์เรณู อรรฐานเมศร์ เป็น หัวหน้า

1. ตัวหนังสือ หรือเครื่องหมายแทนเสียงพูดไต ในถิ่นมว ผังสาธารณรัฐประชาชนจีน ใช้ หนังสือไตเดิม ที่เรียกว่า ลักโถ่งออก (หนังสือออกถั่ว) มีแบบตัวเขียนและตัวพิมพ์

(ภาพ - 1).

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ภาพ-1 - ตัวหนังสือโตเล็ก ที่เรียกว่า ลักขิต (หนังสือขอม) แบบตัวเขียน
 ซึ่งใช้โดย วัฒนธรรมขอม ลักขิตขอม ลักขิตเขมร ใช้กันอยู่!

ขอม ๒๕๐๐ ปี

(ขอมโบราณ)

ขอมสมัยใหม่

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

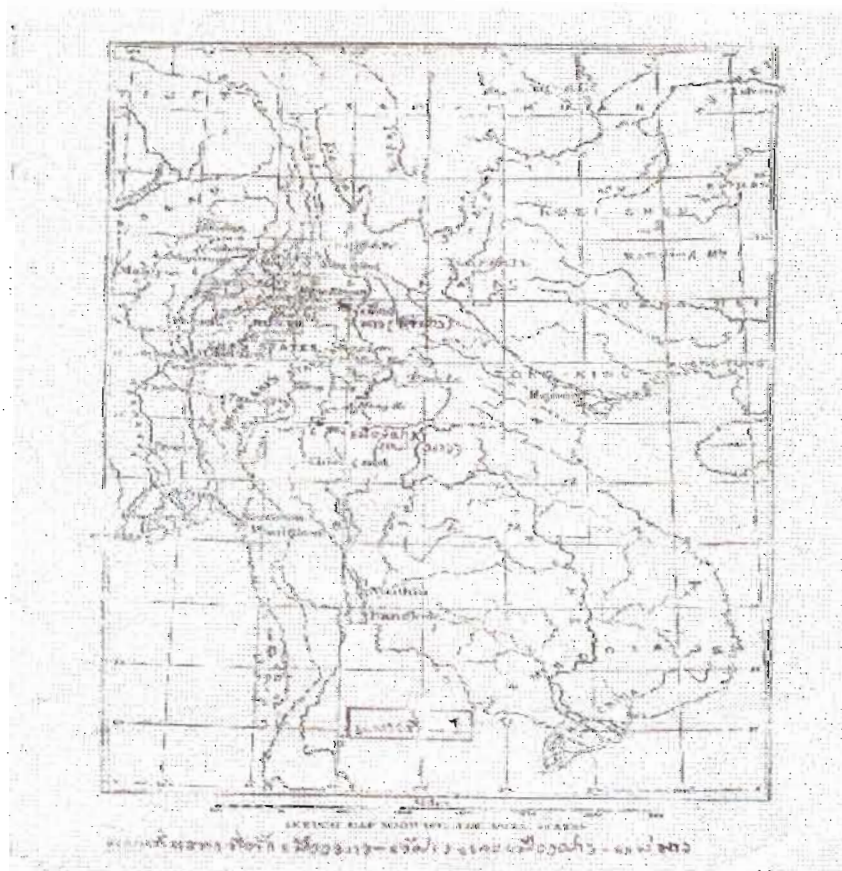
- ตัวหนังสือโตเล็ก ที่เรียกว่า ลักขิต (หนังสือขอม) แบบตัวเขียน
 ซึ่งใช้โดย วัฒนธรรมขอม ลักขิตขอม ลักขิตเขมร ใช้กันอยู่!

2.2 ข้อสังเกตเกี่ยวกับมุมมองที่แตกต่างกันในการตีความ ประวัติศาสตร์ ไต,ไทย,จีนและพม่า

ในการรับรู้ประวัติศาสตร์ ไต,ไทย,จีนและพม่า จากมุมมองของชาติไทยหรือล้านนา หลายประการ ซึ่งเราต้องระวังตัวไว้ตลอดเวลาคือ ผู้ที่ประวัติศาสตร์ไทยยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ หรือวีรสตรีนั้น ประวัติศาสตร์ไทย ,ล้านนา,จีนหรือพม่า ย่อมจะมองเห็นอิ ที่ทำลายล้างชาติ ไทย,ล้านนา,จีน หรือพม่า ในขณะที่บุคคลที่รัฐชาน มองว่าเป็นกบฏนั้น ฝ่ายไทย,ล้านนา,จีน หรือพม่า ก็ยกย่องเป็นวีรบุรุษ เป็นต้น..

3. สภาพภูมิศาสตร์ และที่ตั้ง

ทุ่งมาว (หมายถึงที่ราบลุ่มหรือลุ่มน้ำแม่มาว) ตั้งอยู่บนเส้นลองจิจูด 98° ตะวันออก และละติจูด 24° เหนือ.² อยู่บนเส้นทางสายไหม,³ บนเส้นทางการค้า,⁴ ซึ่งเป็นเส้นทางหรือดินแดน ที่มาร์โคโปลโต เคยเดินทางผ่าน.⁵ และอยู่บนสามแยก สายทางลี้โตและสายทางจีน-พม่า,⁶ บนพรมแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพเมียนมา.⁷ เมืองมาวตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออก (เฉียงเหนือ) ของทุ่งมาว.⁸

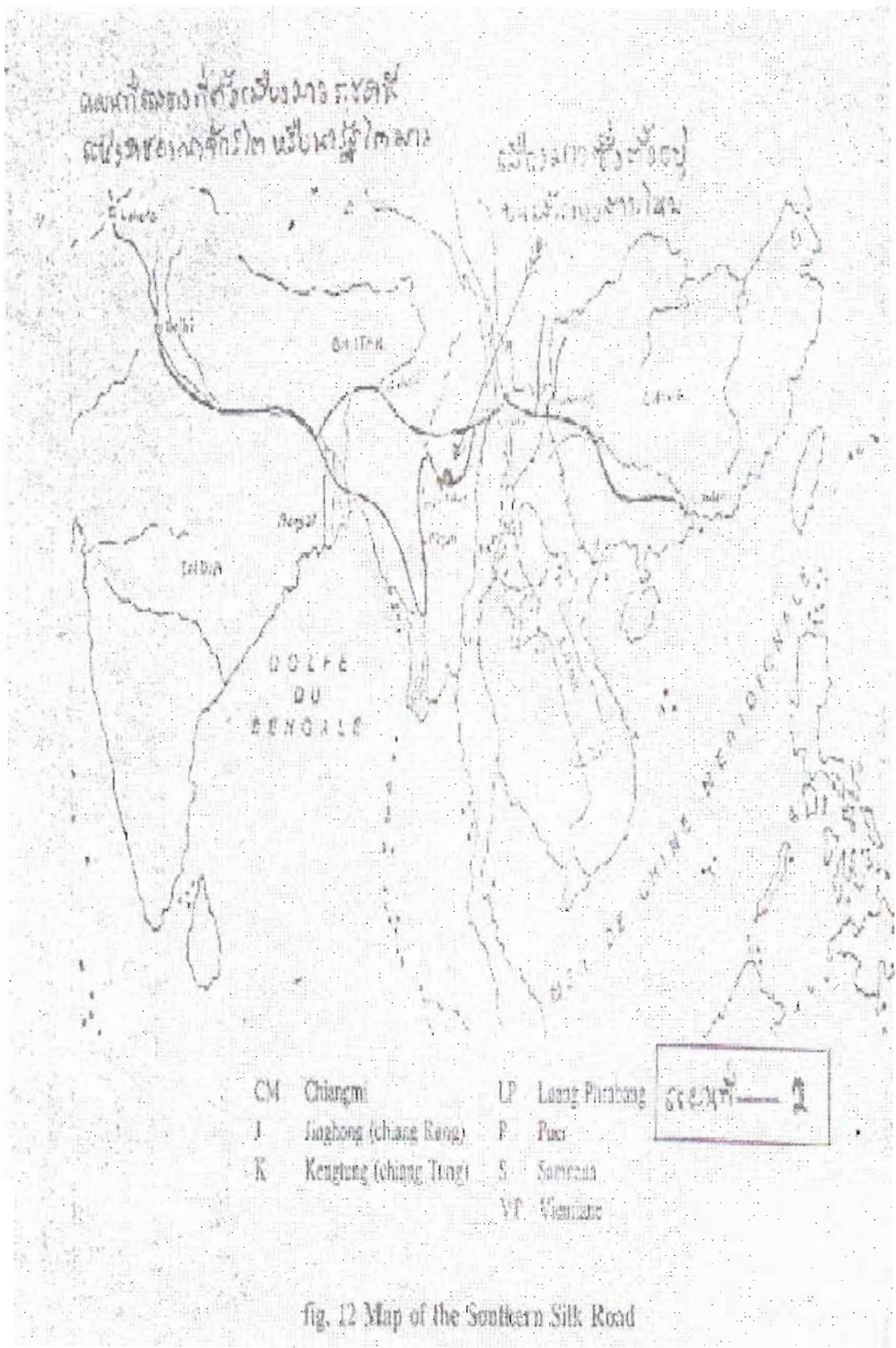
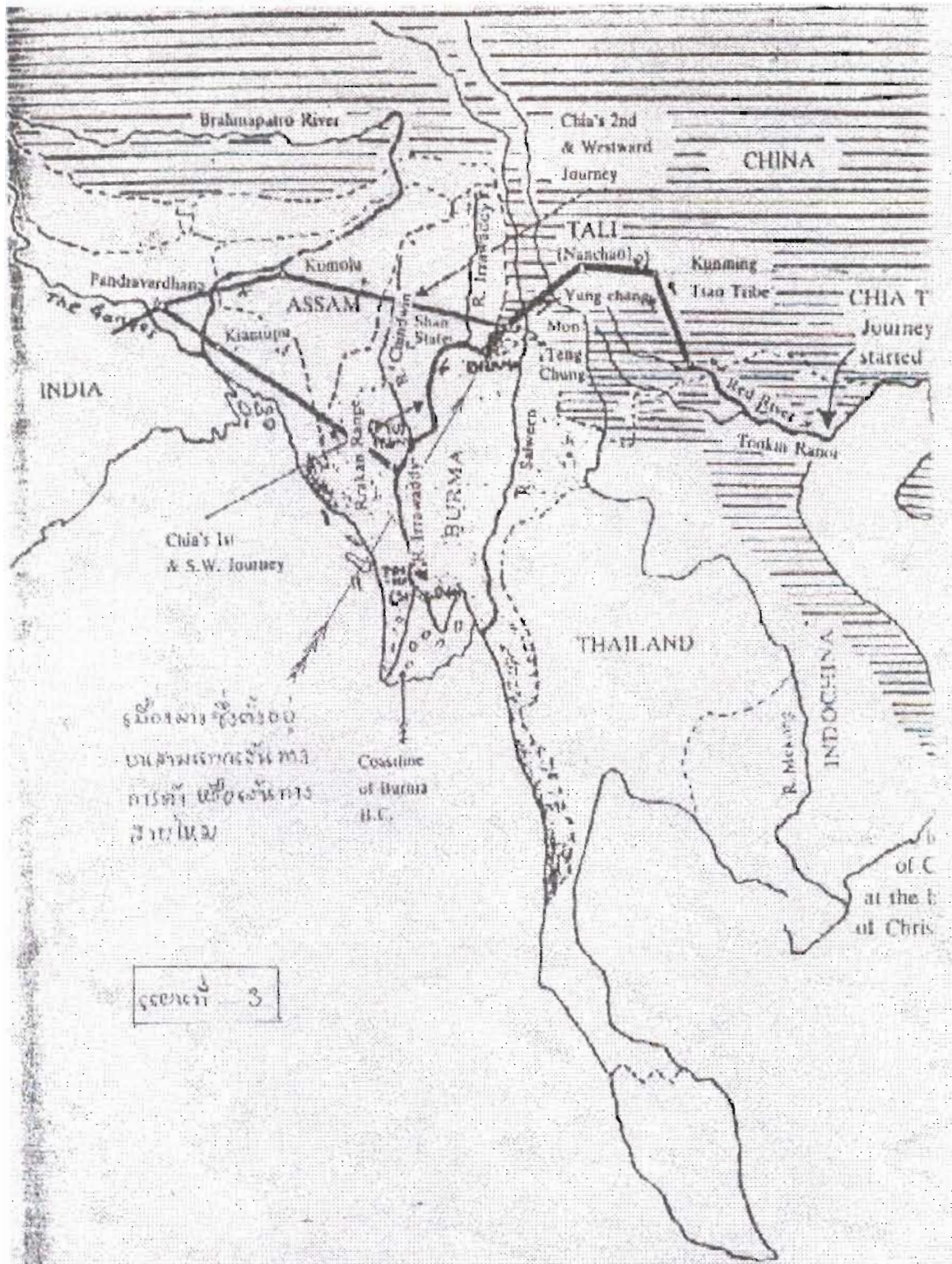

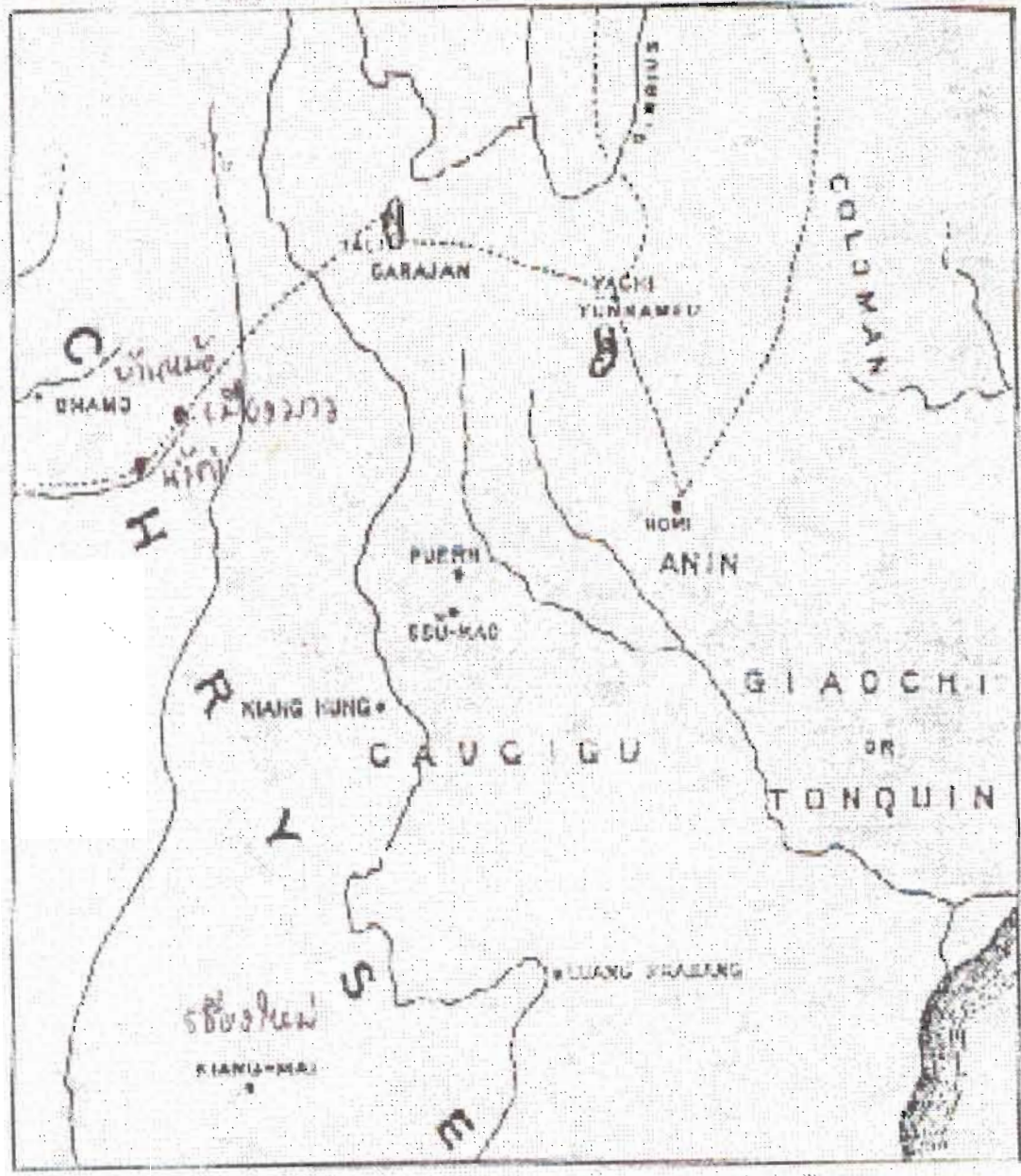
fig. 12 Map of the Southern Silk Road

A Map showing the Ancient Trade Routes between Yunnan and Burma and Yunnan and Indochina in the 8th century.

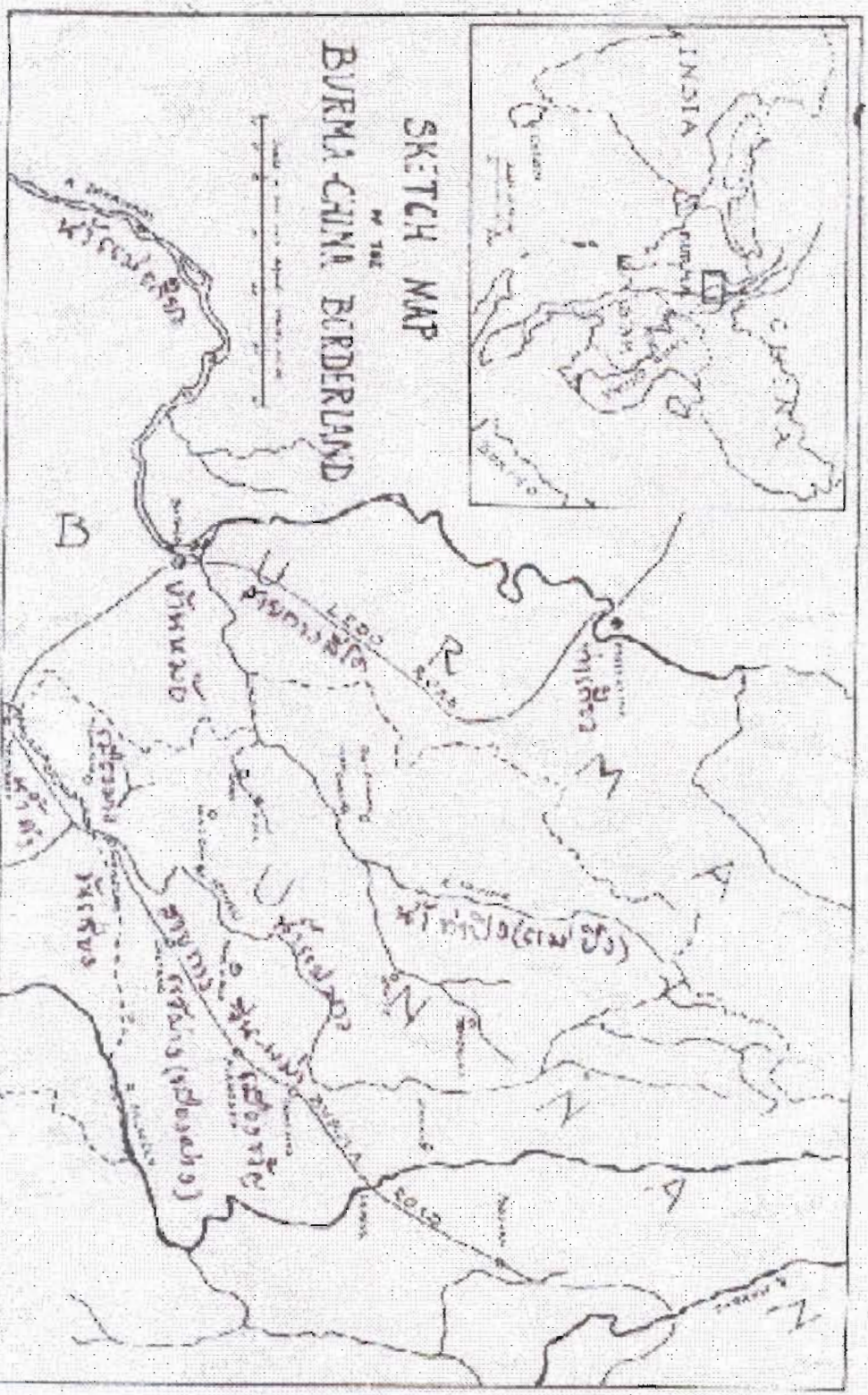
แบบที่ 6

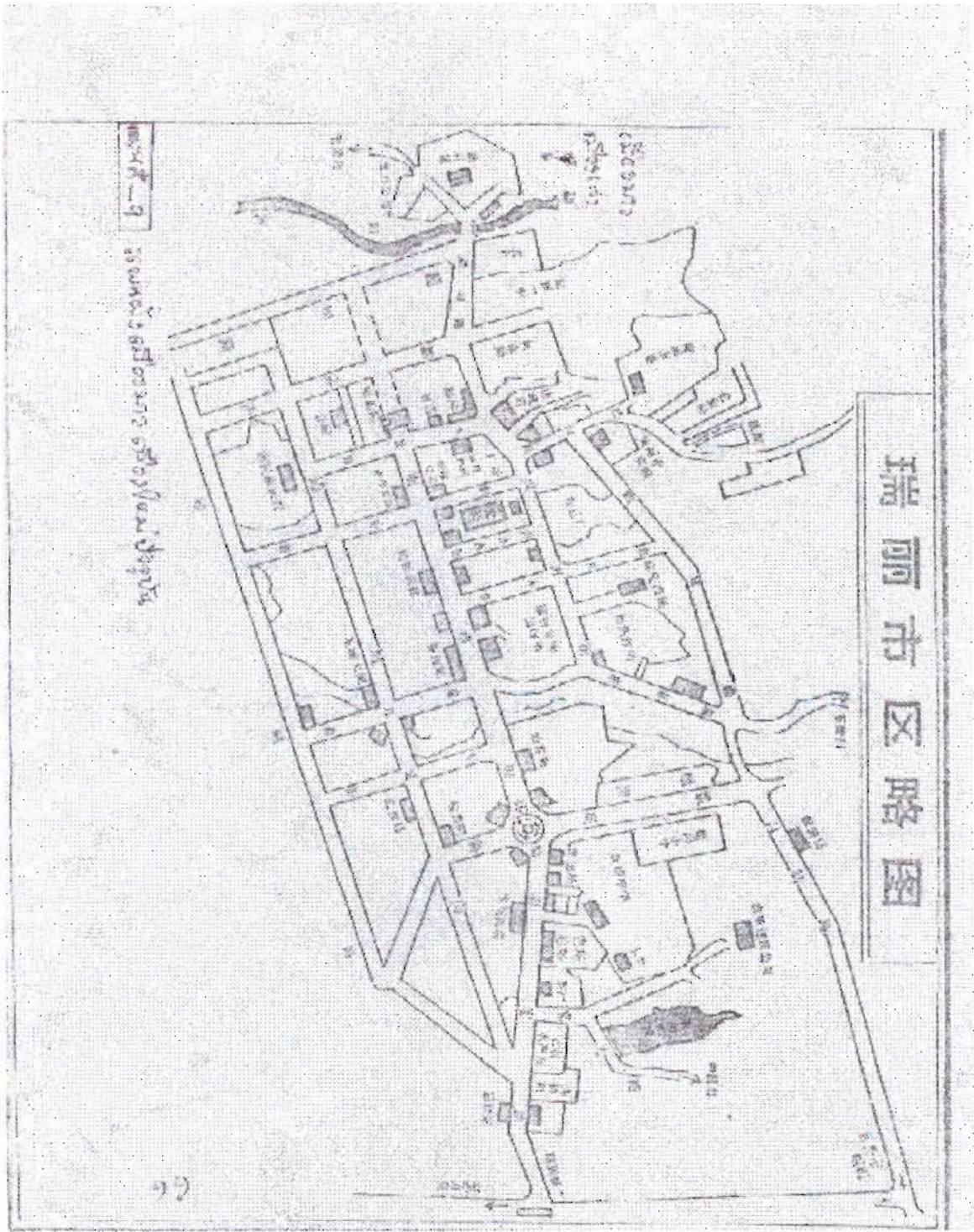
แผนที่แสดงทางมา ตีพละหมักข้าวหรือธัญญา
ซึ่งมารีโตไปใต้ ตชช.ถิ่นทางผ่าน

กรมการศึกษานานาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
กรุงเทพฯ (พิมพ์) ๒๕๒๕

Sketch map of the Burma-China borderland
7

2. คูแผนที - ๑

4. คูแผนที - 3,4 และ 5

6. คูแผนที - 7

8. คูแผนที - 8 และ 9

3. คูแผนที - 2 และ 3

5. คูแผนที - 6

7. คูแผนที - 8

3.1 คำว่า “มาว”

คำว่า “มาว” เพี้ยนมาจากคำว่า “เหม้า” ซึ่งหมายถึง “แม่น้ำ” ในภาษาไทยกลาง.⁹ หมายความว่า “ทุ่งมาว” นั้น มีรูปลักษณะเหมือน “แม่น้ำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่บุ่มรูปคล้ายด้วยไม่มีหู คล้ายกระบอก, ทนไฟ, ใช้ในการเผาทองคำหรือสารด้วยไฟแรงสูง.¹⁰ หรืออีกนัยหนึ่ง มีความหมายว่า “ทุ่งมาว เปรียบเสมือนแม่น้ำ (แม่น้ำหลอม) หรือบ่อเกิดหรือรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ในสังคมวัฒนธรรมไต.” “เหม้า” อีกความหมายหนึ่งคือ “รวมกันเข้า” เช่น ถ้อยคำที่ว่า “เหม้าเข้าเส้น (ขนมเส้น) เหม้าเข้าชอย (กล้วยเดี่ยว – ข้าวชอย).” เมืองมาว (เมืองเหม้า) ก็คือ เมืองแห่งแม่น้ำหลอม หรือบ่อเกิด หรือรวมศูนย์ ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองในสังคมวัฒนธรรมไต.”

3.2 น้ำแม่มาว

น้ำแม่มาว ภาษาทางการจีนเรียกว่า รุ่ยลี่เจียง (RUILI JIANG) มีความหมายว่า น้ำแม่ที่มีความสว่างามชุ่มชื้นสุดใสดุ, มีความร่ำรวยรุ่งโรจน์ และมีศิวมงคล ภาษาพม่าเรียกว่า ช่วยลี่ มยิด (SHWELI). มีความหมายว่า น้ำแม่ที่มีทองคำออกอยู่เสมอ อังกฤษ เขียนตามสำเนียงพม่าว่า ชวยลี่ (SHWELI). ทุ่งมาว อังกฤษ เขียนว่า ชวยลี่ แวลเลย์ (SHWELI VALLEY).

9. สัมภาษณ์ (9-4-2537) จากกิ่งคำแดง อายุ (82) บ้านหาดหิน เมืองน้ำคำ ชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน – สหภาพเมียนมา

10. ชนชาติไตสมัยดึกดำบรรพ์ ชอบล่าดินแดนอุดมสมบูรณ์แล้ว ก่อร่างสร้างเมืองขึ้นใหม่ให้เป็นใหญ่และเจริญก้าวหน้าได้ ในดินแดนแห่งนั้น ตั้งถิ่นฐานมั่นคงแล้ว ในถิ่นนั้นมีอะไรที่เป็นเอกลักษณ์อย่างชัดเจนก็เอาสิ่งนั้นตั้งเป็นชื่อบ้านชื่อเมือง เช่นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีหมู่บ้านไต เรียกว่า หมอกจำเป่า คือมีความหมายว่า ดินแดนแห่งนั้นเป็นดินแดนแห่งหมอกจำเป่า ซึ่งไทยกลางเรียกว่าดอกलันทม ที่ในจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่เมาะ ตำบลท่าตอน ก็มีหมู่บ้านคนไตตั้งขึ้นที่ดินแดนแห่งหมอกจำเป่า เรียกว่าบ้านใหม่หมอกจำเป่า คือหมู่บ้านคนไตที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองใหม่หมอกจำเป่า

น้ำแม่มาวเป็นแควแยกน้ำแม่แก้ว (อิระวดี - IRRAEADDI) ฝากตะวันออก¹¹ ตอนต้นน้ำฝั่งซ้าย มีแควแยกน้ำแม่ฝาง ซึ่งเป็นที่ตั้ง เจ้ฝาง (เมืองฝาง) ตอนใต้มีเมืองมาว ตั้งอยู่ฝั่งขวาน้ำแม่มาว ในเขตสาธารณรัฐประชาชนจีน เจ้ล้าน ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายน้ำแม่มา ในเขตรัฐชาน (สหภาพเมียนมา) และเมืองน้ำคำ ตั้งอยู่บนน้ำแม่คำ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่ง ของน้ำแม่มาว.¹²

3.3 น้ำแม่มาว ในดินแดนล้านนา

น้ำแม่มาว เป็นแควแยกของน้ำแม่ฝาง ซึ่งไหลสู่น้ำแม่กก ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของน้ำแม่โขง¹³ ลุ่มน้ำแม่ฝาง มีอำเภอฝาง , อำเภอแม่สาย และอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่.

3.4 ชื่อหมู่บ้าน - แม่น้ำ

อำเภอฝาง หรือเมืองฝาง ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของน้ำแม่ฝาง ,ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ 151 ก.ม. ลุ่มน้ำแม่มาว มีหมู่บ้านสบมาว (สบ=ปาก),หมู่บ้านหนองบัว,หมู่บ้านแม่มาว,หมู่บ้านม่อนปิ่น (ปัจจุบันหมู่บ้านม่อนปิ่น เรียกว่า ตำบลม่อนปิ่น) หมู่บ้านเวียงหวาย (เวียงหวาย เป็น เวียงเก่า - มีกำแพงเมือง) ,หมู่บ้านหัวฝาย ,หมู่บ้านหัวนา,บ้านอ้าย ซึ่งเป็นบ้านร้าง,บ้านจอง ซึ่งเป็นบ้านร้าง,บ้านม่วงชุม,บ้านชุม , บ้านลาน,บ้านหนองบัว(เหนือ) และขุนมาว.¹⁴

3.5 หมู่บ้านในลุ่มน้ำแม่มาว

ถิ่นเมืองมาวหลวงและหมู่บ้านในลุ่มน้ำแม่มาวถิ่นเมือง ล้านนา มีชื่อเรียกเหมือนกัน ลุ่มน้ำแม่มาว หรือทุ่งมาว ดินแดนเมืองมาวหลวง มีเมืองเรียกชื่อว่า เมืองมาว ที่นี้มีหมู่บ้านเรียกชื่อว่า แม่มาว ที่โน่นมีเมืองเรียกว่า เจ้ฝาง ที่นี้ (ในถิ่นล้านนา) มีเมืองเรียกว่า เมืองฝาง (คำว่าเจ้ หรือ แจ้นั้นมีความหมายว่า เชียง, เวียง หรือเมืองเหมือนกัน) ที่นี้มีหมู่บ้านหัวฝาย , หัวนา,หนองบัว ที่โน่นก็มีหมู่บ้านหัวฝาย , หัวนา,หนองบัว เหมือนกันที่นี้มีบ้านลาน ที่โน่นมี เจ้ล้าน เจ้ล้านเป็นเมืองเก่า ที่มีกำแพงเมือง ที่โน่นมีบ้านหวาย ที่นี้มีเวียงหวาย เวียงหวายเป็นเวียงเก่าที่มีกำแพงเมือง ที่นี้มีน้ำแม่มาว ,น้ำแม่ฝาง ที่โน่นก็มีน้ำแม่มาวและน้ำแม่ฝาง เหมือนกัน.¹⁵

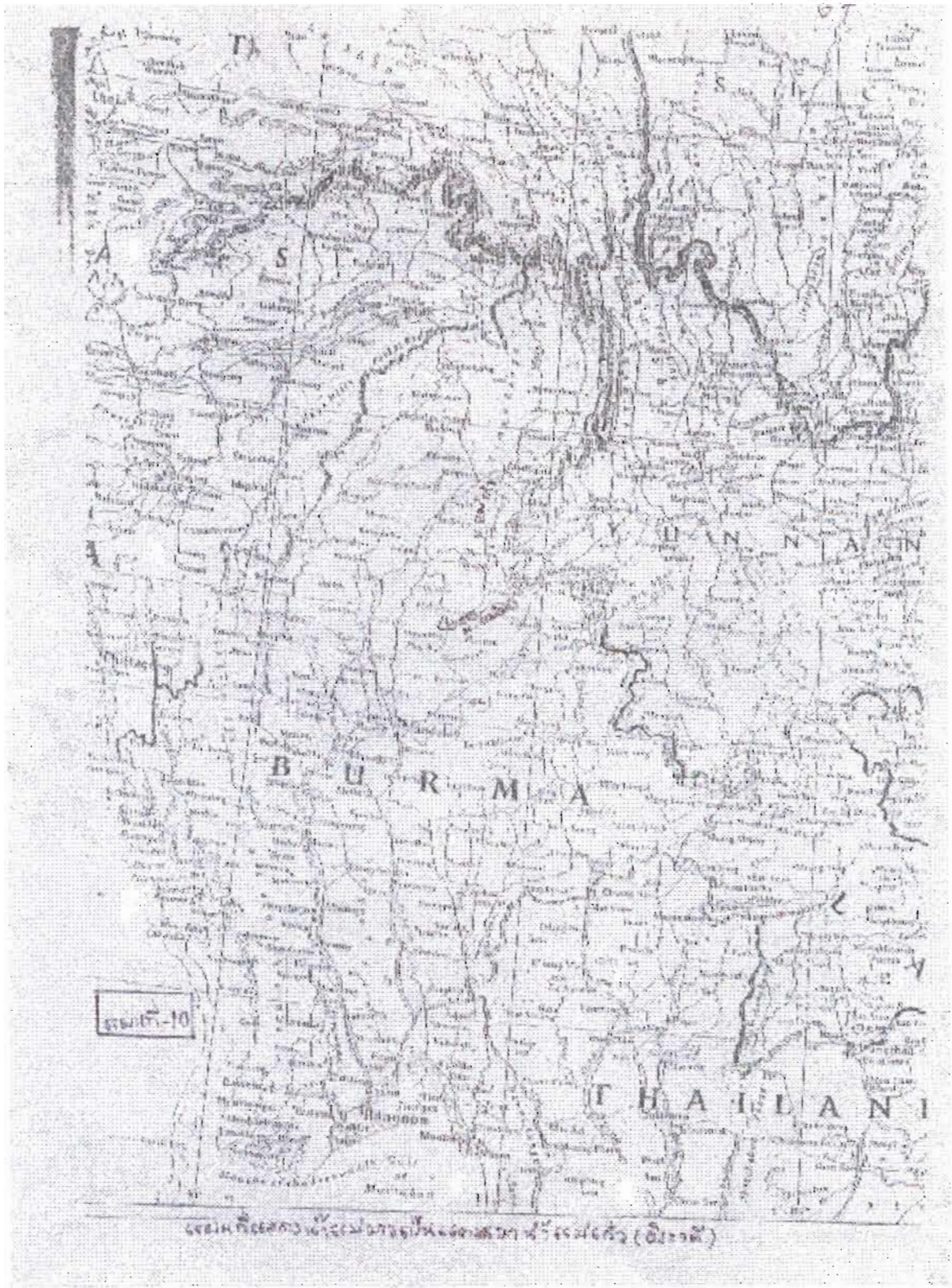
11. ดูแผนที่ - 10,11 และ 12

12. ดูแผนที่ - 8 และ 12

13. ดูแผนที่ - 11

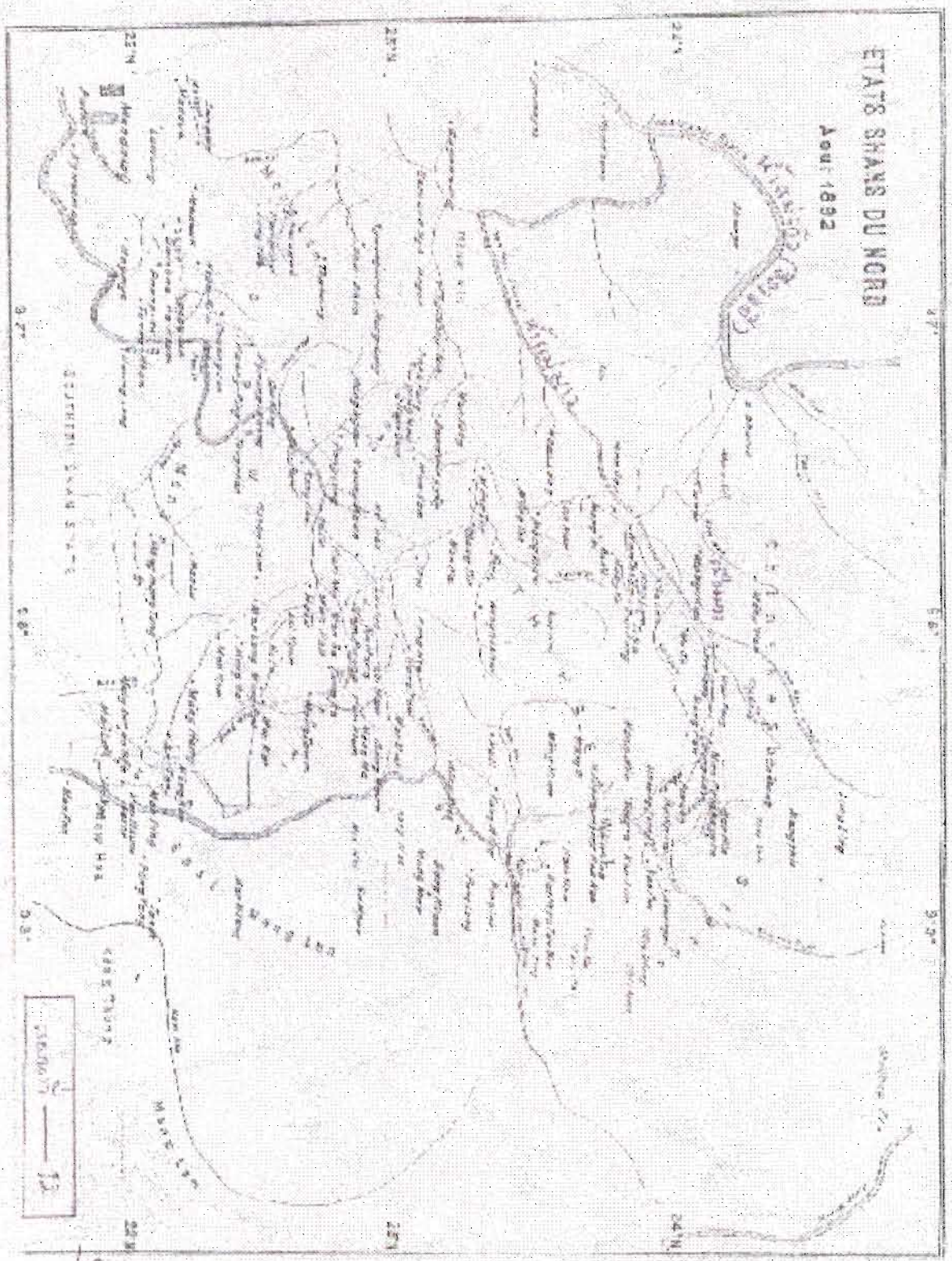
14. ดูแผนที่ - 11

15. สัมภาษณ์จาก เจ้าหงษ์ยูร (ZHAO HONG YOU) จากเจ้ฝาง ดินแดนเมืองมาวหลวง ยูนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน 6-1-37 เมื่อมาเยือนทุ่งมาวในดินแดนล้านนา

ETATS SHANS DU NORD

Avril 1892

69

4. สังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรมไตทุ่งมาว (ลุ่มน้ำแม่มาว)ดินแดน แห่งเมืองมาวหลวง

ดังได้กล่าวมาแล้ว ทุ่งมาว (ที่ราบโล่งหรือลุ่มน้ำแม่มาว) ตั้งอยู่บนเส้นทางสายไหม, บนเส้นทางการค้า ซึ่งเป็นเส้นทางหรือดินแดนที่มารโคโปโล เคยเดินทางผ่าน, และอยู่บนสามแยก สายทางลี้ดและสายทางจีน - พม่า (บนพรมแดน สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพเมียนมา ปัจจุบัน)

4.1 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

เส้นทางสายไหมตอนใต้ ถนนสายนี้มีบันทึกในราวศตวรรษที่สองก่อนพุทธกาล แต่แท้ที่จริงมีการใช้เส้นทางสายนี้มาก่อนหน้านั้นนานแล้ว

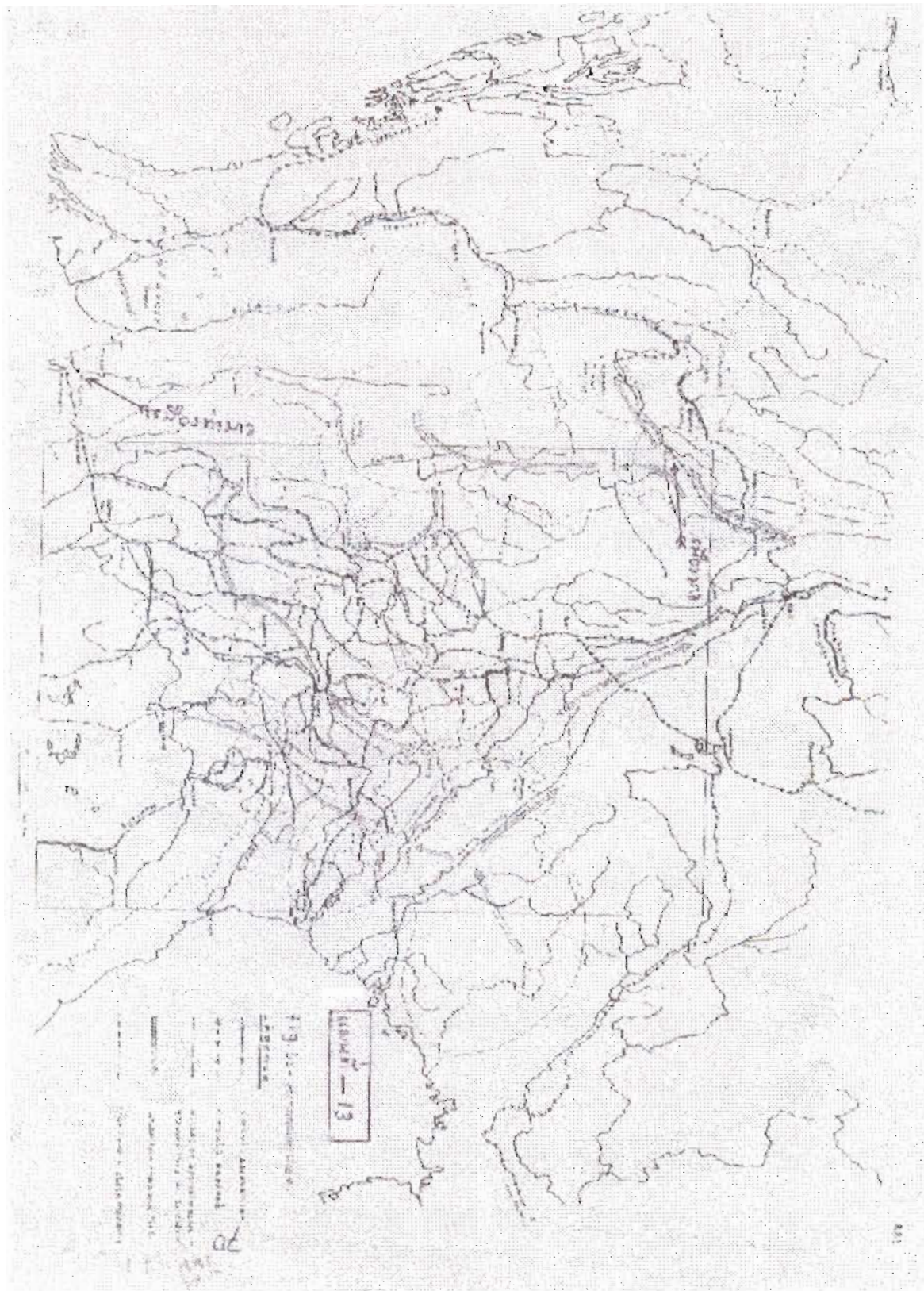
ถนนสายนี้เริ่มต้นจากดวงดาว (กว้างตุ้ง) และจังหวัดเสฉวนผ่านยูนนานและมุ่งไปทางตะวันออกกลาง (MIDDLE - EAST) ผ่านพม่าและอินเดีย เส้นทางที่แยกไปทางเหนือมุ่งสู่อัลดัมและภูฐาน เส้นทางที่แยกไปทางใต้มุ่งสู่แผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากคุนหมิงและต้าลี่สู่ฮานอย หรือหลวงพระบางตลอดถึงเชียงตุงและเชียงใหม่.¹⁶

เห็นได้ว่าทุ่งมาว เป็นดินแดนแห่งเมืองท่าทางบก ด้านการค้าและเศรษฐกิจ สมัยนั้น ทุ่งมาวมีตัวเมืองหรือกรุงเจ้าแสงหลวงเป็นราชธานี ตั้งอยู่ฝั่งขวาน้ำแม่มาว ด้านทิศตะวันตกของตัวเมืองหรือนครเมืองมาวปัจจุบัน.¹⁷ (เจ้า หมายถึง กรุง - เชียง - เมือง และแสงหมายถึง หินมีค่าหรืออัญมณีบุษราคัม เช่นหยก พลอย มีความหมายเต็มว่าเมืองอัญมณีบุษราคัม หรือเมืองหยกเมืองพลอย) กรุงเจ้าแสงหลวง หรือ กรุงอัญมณีบุษราคัม (เมืองหยกเมืองพลอย) ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้า ซึ่งเป็นสามแยกสายทางลี้ดและสายทางจีน - พม่า คือเส้นทางสายพม่า - อินเดีย

16. ผัวเอเซีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2536 ,หน้า 239 ดูแผนที่ - 2,3,4,5,6 และ 13 ประกอบ

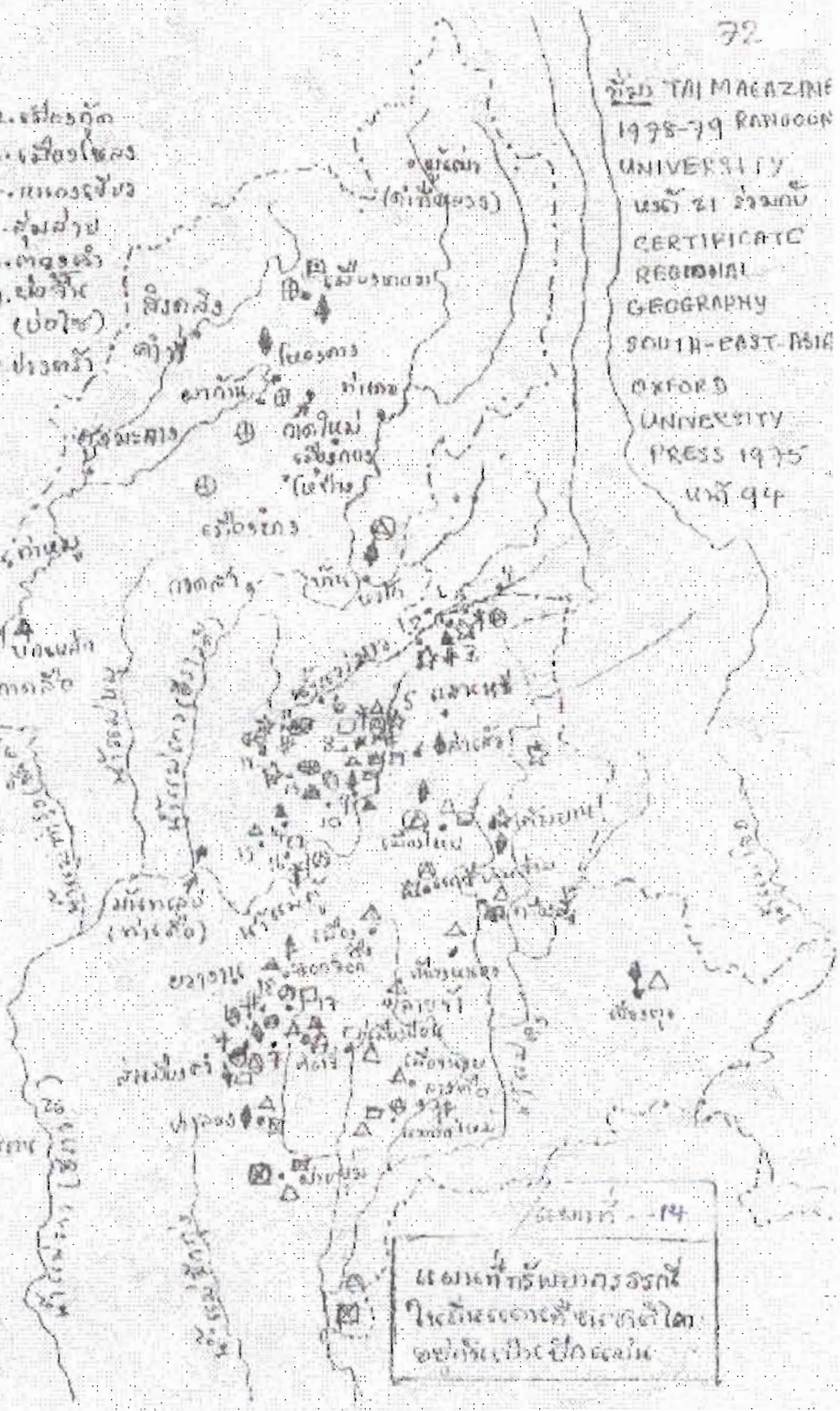
17. ดูแผนที่ - 8

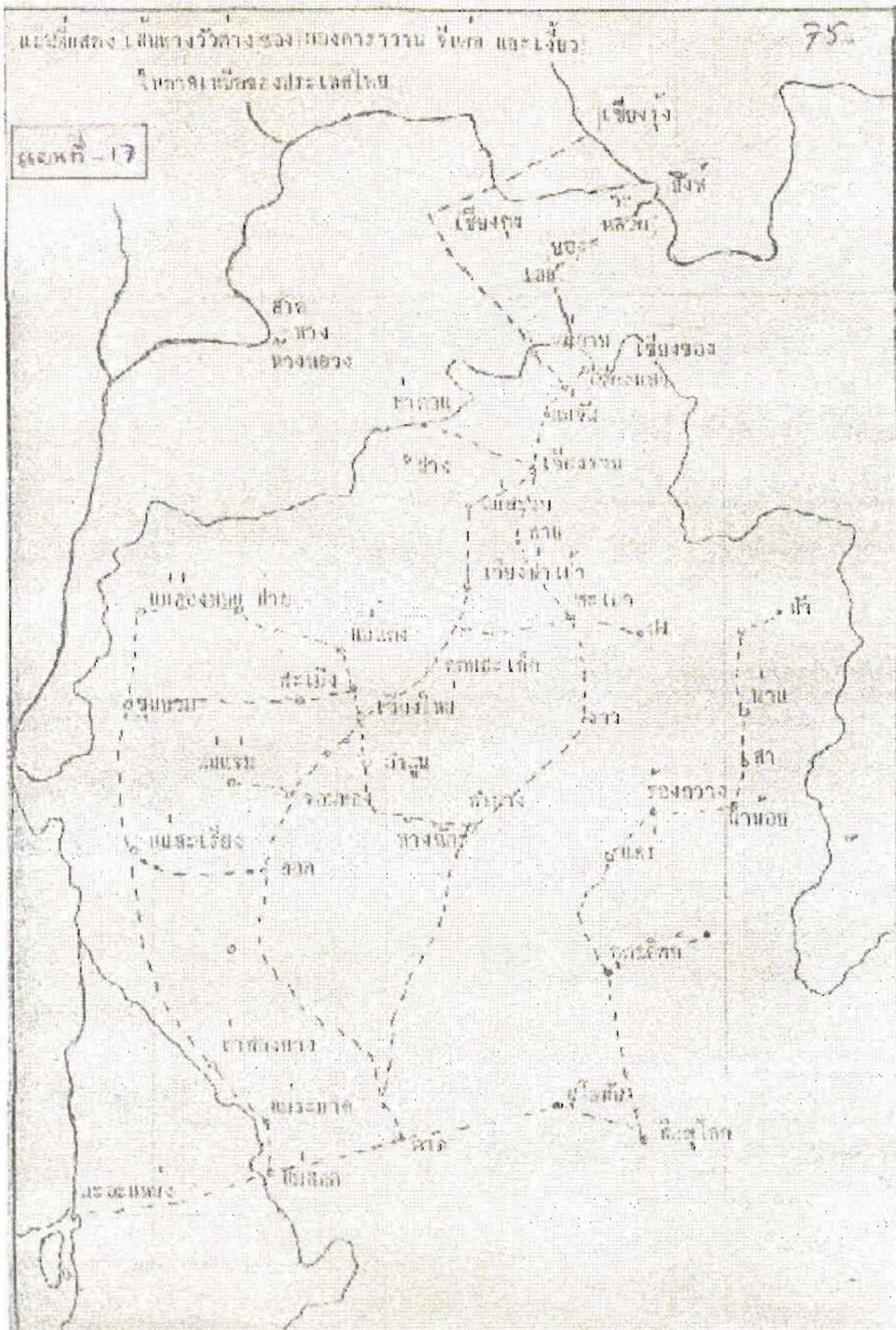
ฉบับ TAI MAGAZINE
1975-79 RANGKON
UNIVERSITY
เลขที่ 21 วิชาภูมิ
CERTIFICATE
REGIONAL
GEOGRAPHY
SOUTH-EAST ASIA
OXFORD
UNIVERSITY
PRESS 1975
หน้า 94

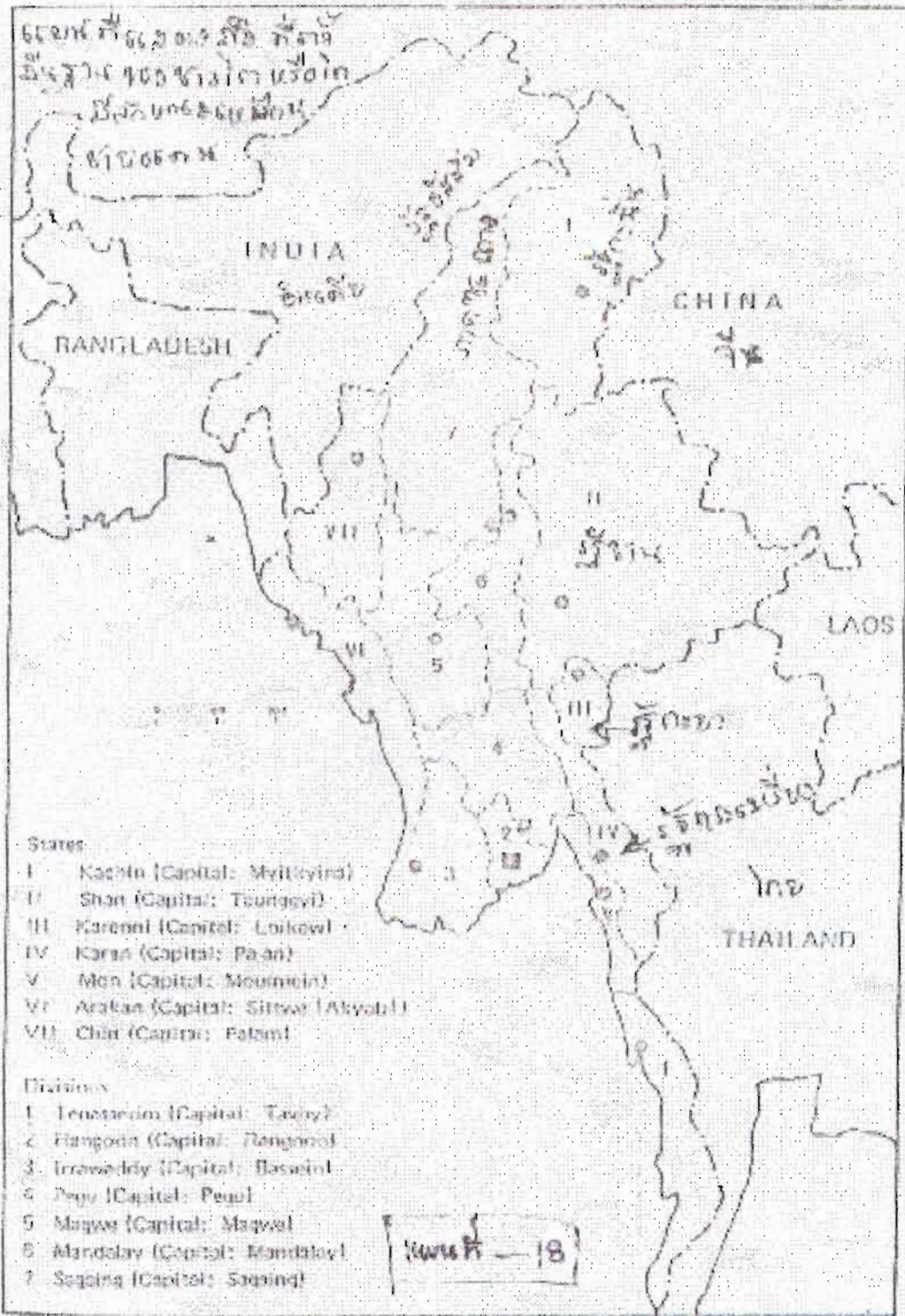
- 1. เชียงใหม่
- 2. แม่ฮ่องสอน
- 3. ลำปาง
- 4. พะเยา
- 5. เชียงราย
- 6. สันติสุข
- 7. เชียงดาว
- 8. แม่แตง
- 9. สันติสุข
- 10. แม่จัน
- 11. แม่สรวย
- 12. เชียงดาว
- 13. แม่จัน
- 14. แม่สรวย
- 15. แม่แตง
- 16. แม่จัน
- 17. แม่สรวย
- 18. แม่แตง

- ⊕ เมือง
- ⊙ เมืองรอง
- * เมือง
- ⊠ เมืองเก่า
- ⊡ เมืองโบราณ
- ⊗ เมือง
- ⊕ เมือง
- ⊙ เมือง
- ⊠ เมือง
- ⊡ เมือง
- ⊗ เมือง
- ⊕ เมือง
- ⊙ เมือง
- ⊠ เมือง
- ⊡ เมือง
- ⊗ เมือง
- ⊕ เมือง
- ⊙ เมือง
- ⊠ เมือง
- ⊡ เมือง
- ⊗ เมือง

แผนที่ภูมิศาสตร์ภาคเหนือ
ประจักษ์ กวีสุพรรณ
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 14

Map 1: Burma (States and Divisions)

Source: Government of Burma (1983) publication (obtained from the Burmese Revolutionary Army personnel).

၁၀၂ THE STATES OF BURMA, ၁၉၄၅, ၁၉၄၇.

เส้นทางสายไหมตอนใต้ หรือเส้นทางสายอัญมัญญะ อัญมัญญะ (หยกพลอย) จากเมืองกู่เหมิงมิดเมืองกงเมืองยวงเมืองกาตลือ (สองสบ) ดินแดนราชอาณาจักรไต เข้าไปถึงกาตแส (ตลาดอัญมัญญะ) คือกะแหรหรือกะแซ (มณีการ) และอัสสัม (อาหม) ประเทศอินเดีย ปัจจุบันสู่ถึงดินแดนตะวันตก (คือเมียนมา ตะวันออกกลาง อียิปต์) และอัญมัญญะ (หยกพลอย) จากเมืองกู่เหมิงมิดเมืองกงเมืองยวงเมืองกาตลือ (สองสบ) ดินแดนราชอาณาจักรไต เข้าไปถึงต้าลี่ เสดวนกวางตุ้ง สู่ถึงบริเวณฝั่งทะเลตะวันออก.¹⁸

สภาพการเช่นนี้ทำให้ยากที่จะปฏิเสธว่า ความเข้มข้นของการกลมกลืน ทางวัฒนธรรมการให้ชีวิตและอื่น ๆ มีอยู่ในระดับสูงยิ่ง, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีเส้นทางคมนาคมทางบก ติดต่อกันระหว่างบ้านเมืองชายทะเลกับบ้านเมืองที่อยู่ในภูมิภาค อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สังคมใต้ทุ่งมาว แบ่งชุมชนเป็นสามกลุ่ม. กลุ่มหนุ่มสาว, กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มคนเฒ่า (พ่อเฒ่าแม่แก่) หรือผู้สูงอายุ.¹⁹ ทุกกลุ่มมีประธานกลุ่มทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชาย. ทุกปีในเดือนสามคือระหว่างกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนมีนาคม มีการอบรมความรู้ สังคม เศรษฐกิจการค้าและวัฒนธรรม. กลุ่มหนุ่มสาว เน้นอบรมความรู้ทางสังคมวัฒนธรรม กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน เน้นทางสังคมเศรษฐกิจการค้าและการครองชีพ. กลุ่มผู้สูงอายุ เน้นทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม.

สมัยนั้นอุปการณการเรียนการสอน มีไม่เหมือนสมัยปัจจุบัน. บทเรียนโดยมากจัดเป็นสุภาษิตคำพังเพยให้ติดปากจิตใจตลอดกาลยืนาน. เช่น

- ผู้ยิ่งใหญ่ ห้างหลี่ ก้อบลักล้าย (ผู้หญิงสวยงามเพราะรู้หนังสือและวิธีการทำงาน)
- ผู้จ่าย ห้างหลี่ ก้อบฮัดหนาน (ผู้ชายหล่อเหลาเพราะมีความกล้าหาญ ในทุกด้าน)
- เหง้าเอ็น หมอซิงก่าน (หัวหน้าครอบครัว รู้จักจัดการ)
- ลูกหลาน กัดกู่ก้อ (บุตรหลานเก่งทุกคน)
- ซอ²⁰ ลอดต้างผาน (ต้องการหลุดพ้นจากความยากจน)
- ใ้เอ็ดก่าน หย่าหลื่อ (ให้เอางานเอาการไม่เกี่ยวคร้านอย่างสม่ำเสมอทุกกาลเทศะ)

18. คูแผนที่ - 13

19. กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มคนเฒ่า ปัจจุบันสมัย ก็ยังมีตั้งเป็นกลุ่มกัน

20. ซอ - อ่านออกเสียง ซะ และอ้อ ให้เป็นเสียงเดียวหรือพยางค์เดียว

- เอ็ดก่าน เอ็ดก่านแต่ๆ (ทำอะไร ทำอย่างจริงจัง)
- กี่หนอ หื้อ ไหล่้า (รับประทานไม่หมด (ผลผลิตนั้น) ให้ได้ขายออก)
- หลี่เป็อเย็อ (ได้อยู่ดีกินดี เพราะมีงานทำ)

ไม่ว่าจะเป็นวิชาศิลปะป้องกันตัวก็ยังจัดเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบจันทลักษณ์แล้วอบรมกัน เพื่อให้ติดปากติดใจง่าย อย่างเช่น “แม่ทำวิธการใช้หอก”

1. แม่มุ้งเม็ง (แม่ทำมุง(คาดเป็นหลังคา) เมือง)
2. ย่าเจ็งคั้น เป็นเสอลากหาง (ร้อยเชิงแม่ ทำกลับ ก็เป็นแม่ทำเสอลากหาง)
3. ขวางโตคั้น เป็นน้างหยิ่งหล้าย (ขวางตัวกลับ ก็เป็นแม่ทำนางตากลใหม่)
4. หวายออกแม่ต้อเม็ง (เจียงตัวออกก็เป็นแม่ทำสู้รบเมือง)
5. ย่าเจ็งคั้นเป็นจ้างแต่งฝิ่ง (ร้อยเชิงแม่ทำกลับ ก็เป็นแม่ทำข้างแทงฝิ่ง)
6. หลุ่งเข้า แม่ร้อนซ้าย (พุ่งเข้าไป ก็เป็นแม่ทำนอนทราย)
7. ค้ายคั้นแม่เต่าแฮ (คาย (กลับ) คั้นก็เป็นแม่ทำเต่าป้องกัน)
8. แล่ข่าแม่แม่แซ้วได้ (เปลี่ยนทำป้องกันก็เป็นแม่ทำแซงแซวก้าว(บิน)เข้า)
9. จโหรแม่ขวานโต้ง²² (กระโดดเข้าก็เป็นแม่ทำขวานปลูหรือขวานโยน)

เมื่อเปิดโอกาสให้มีการอบรม พร้อมสร้างโลกทัศน์ เร่งรัดพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ การค้า ขนบธรรมเนียมประเพณี (วัฒนธรรม) ให้แก่กลุ่มชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้สามารถก้าวขึ้นสู่ขั้วบนของการค้าโลกในเส้นทางสายไหมหรือเส้นทางสายอัญมณี (หยกเพชรพลอย) และมีวิสัยทัศน์ของความคิดได้สอดคล้องเดินทางไปด้วยกัน.

21. รวมสุภาษิตโต

22. แบบเรียนภาษาไทย ชั้น 4, หน้า 101, กรมศึกษาธิการรัฐชาน.

จากลักษณะที่กล่าวมาทำให้ทราบชัดเจนหนึ่ง ของสังคมและวัฒนธรรมของชาวไต ทำให้ทราบชัดว่า ระบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ หรือชาติพันธุ์ หรือชาติพันธุ์สัมพันธ์ เพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้รายได้สูงสุด โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม จะมีผลประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อที่จะบรรลุความสำเร็จ จะรวมอยู่ภายในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเครือเรือน จำเป็นจะต้องพัฒนาหน้าที่พื้นฐานขึ้น

วิชาความรู้เป็นสิ่งมีค่าสูงสุด วิชาความรู้สิ่งใดก็ย่อมมีแม่ท่า เช่น บทเรียนการอบรม วิชาการป้องกันตัว ดังได้กล่าวมาข้างต้น มีวิชาความรู้เต็มตัวแล้วเพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจ ให้ได้รายได้สูงสุด โดยอาศัยสถาบันพื้นฐานทางสังคมระบบเครือญาติ ความเป็นมิตร พิธีกรรมและกิจกรรม ที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์อื่นๆ ที่แฝงอยู่ในสิ่งที่ปกติจะรู้จักกัน ในนามของแบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นน้ำซึมทราย หรือให้บุกเบิกดินแดนแห่งใหม่, หรือให้ย้ายฐานการผลิตไปยังต่างถิ่นดินแดนแห่งใหม่²³ และประกอบการผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น หยก เพชร พลอย ทองคำ แก้ว เหล็ก โลหะ หน่อดิน หรือเครื่องปั้นดินเผา และผลิตภัณฑ์ต่างๆ เครื่องจักรสาน เครื่องลงรัก ฝ้าย ไหม และสิ่งทอ ประกอบกิจการค้า ให้ได้รายได้สูงสุด,หรือเพื่อตอบสนองความต้องการ ในชีวิตประจำวันในดินแดนแห่งนั้นๆ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากรธรณี ในถิ่นนั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

พวกเขา...ไปทำงานชุดพลอย ที่เหมืองทับทิม เมืองโมก้า (เมืองกูด) ในพม่าเหนือ. พวกนี้ผูกขาดการทำบ่อพลอย ในชื่อว่าพวกกุหลาบในไทย และไปชุดพลอยทุกแห่งในไทย (แหล่งพลอยกาญจนบุรี, แหล่งพลอยเด่นชัย-แพร่, แหล่งพลอยกันทรลักษ์- ศรีสะเกษ, แหล่งพลอยจันทบุรี - ตราด; แหล่งพลอยแขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

23. ทั้งนี้เนื่องจาก การขนส่งสินค้า (ก็เป็นได้ เพราะว่า ในสมัยนั้น) ทำโดยเส้นทางเดินเท้า ทางเรือ แพ คาราวานวัวต่าง ม้าต่าง และเกวียน

ในชื่อว่า ลาวเงี้ยว²⁴) กระทั่งถึง บ่อพลอยไพลินในเขมร เขาชุดหยก (แหล่งหยกเมืองกอง , เมืองยาง, คำดี) ในพม่าด้วย และเป็นผู้ผลิตรัตนชาติกับหินมีค่าที่ยิ่งใหญ่ที่สุด พวกหนึ่งในโลก²⁵

พวกชาวนไต....เผ่านี้ ได้แผ่พลเมืองไป ทางตะวันออกสู่ฝั่งทะเลจีน และประกอบเป็น ส่วนใหญ่ ของชนชาติที่เรียกว่าจีน (ชาวนไต คือพวกไทยใหญ่ หรือชาน).²⁶

ชาวนไตเป็นพวกที่มีประชากรมากมาย และอยู่แผ่ขยายทั่วไป ทางตะวันตก ได้บุกเข้าไป อยู่ ในแคว้นอัสสัม....ทางตะวันออก พวกชาวนไตจำนวนมาก ปรากฏมี ในมณฑลไทเวจ กวางสี และกวางตุ้ง. อย่างไม่มีอะไรน่าสงสัย อาจเป็นได้ว่า พวกนี้ครั้งหนึ่งอาศัยอยู่ในส่วนใหญ่ของ ประเทศจีนได้แม่น้ำยางซี แต่ส่วนมาก คงจะถูกกลืนเป็นพวกจีนหมดแล้ว. คนจีนชาวกวางตุ้ง กับพวกชาวนไตมีรูปพรรณสัณฐานคล้ายกันมาก และดูเหมือนว่า ชาวกวางตุ้งส่วนใหญ่ มีเลือด ชาวนไต.²⁷

24. สัมภาษณ์จาก อาจารย์ห่มพัน รัตนวงศ์ สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์ - ประเทศลาวเมื่อมา การประชุมสัมมนา เรื่องความเชื่อและพิธีกรรม : ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย-ไท วันที่ 10-14 มิถุนายน 2537 ณ โรงแรมดวงตะวัน จังหวัดเชียงใหม่.

เงี้ยว คือชนชาติไต กลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีชื่อโด่งดัง ในทางการบุกเบิกดินแดนอุดม สมบูรณ์แล้วตั้งถิ่นฐานมั่นคง และชอบใช้ทรัพย์ากรที่เด่นในถิ่นนั้น ๆ มา ตั้งชื่อบ้านเมือง ท้องถิ่นจึงมีคำเรียกชื่อบ้านชื่อเมืองว่าบ้านท่าเดื่อ บ่อแก้ว ท่าขี้เหล็ก ป่าซาง หนองคำ หัวยูน.

เงี้ยวคือต้นดอกไม้ชนิดหนึ่งภาษาไต (ไทใหญ่) เรียกว่า เฮี้ยว. ต้นใบคล้ายต้นกระทือ หรือต้นข่ามีดอกสีขาว หอมมาก. ดอกเฮี้ยวมีสามชนิด คือ เฮี้ยวเงิน เฮี้ยวคำ(ทองคำ) และเฮี้ยว แสง (สีทองคำเข้มๆ ออกสีแสดๆ). เมืองเฮี้ยว (เมืองเงี้ยว) คือเมืองหลวงของกลุ่มชาติ พันธุ์ไต. เมืองแห่งดอกเฮี้ยวที่มีกลิ่นหอม. เงี้ยวคือชาวไต เมืองเฮี้ยวหรือเมืองเงี้ยว.

25. วัฒนธรรมไต - จีน, พ.อ. สมัคร บุรวาศ, กรุงเทพฯ 2519 หน้า 9 . ดูแผนที่ 15, 16

26-27 วัฒนธรรมไต - จีน, พ.อ. สมัคร บุรวาศ, กรุงเทพฯ 2519, หน้า 7.

4.2 สหราชอาณาจักรไต หรือ สหพันธรัฐไต (มาว)

ในขณะที่กลุ่มต้องปรับตัว ให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงใหม่ ย่อมมีการสูญเสียเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของตนไป. แต่ก็มีสถานการณ์อีกจำนวนมาก ที่มีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ จะพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้นมาใหม่ บนพื้นฐานของสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิม และมีการใช้บรรทัดฐาน หรืออุดมการณ์ ตามประเพณีดั้งเดิม เพื่อเสริมสร้างลักษณะความแตกต่างของกลุ่ม ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ในขณะนั้น ยิ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ทางสังคมวัฒนธรรมมากเพียงใด ก็ยังสามารถรวมกลุ่มการเมือง ที่มีประสิทธิภาพได้มากขึ้นเท่านั้น

ฉะนั้น เมื่อ พ.ศ. 450²⁸ ซุนยี่ (ซุนลาวยี่) จึงรวบรวมดินแดนซึ่งมีชนชาติไต อยู่กันเป็นปึกแผ่น หรือมีการรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ในสังคมไต เรียกว่า “ไตมาว ก้าฮายหออ” คือ นวรัฐไต (มาว) หรือสหพันธรัฐไต (มาว) หรือสหราชอาณาจักรไต มีเมืองมาวเป็นราชธานี, ประกอบด้วยรัฐบริวารที่มีอำนาจปกครองตนเอง 9 รัฐ (รวมฮายหออเมืองมาวเป็น 10 ราชอาณาจักร) คือ

1. ฮายหออเมืองก๋อง (ไมก๋อง-อุเทคีร์) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 99 เมือง
2. ฮายหออเมืองยางหลวง (ไมยิ่น-อาฟวี) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 37 เมือง
3. ฮายหออเมืองกาดลือ (กะเล-ไมรีย) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 27 เมือง
4. ฮายหออเมืองมิด (ไมเมก-จินคันฮาร) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 49 เมือง
(4 ราชอาณาจักร รวมเมืองบริวาร 212 เมือง เรียกว่า กัมโพช เหนือ)
5. ฮายหออเมืองแดนหวิ (เรงนี - สิวรัฐ) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 49 เมือง
6. ฮายหออเมืองลือป้อ (ลือป้อ - ทูจัวดี) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 27 เมือง
7. ฮายหออเมืองยงห้วย ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 39 เมือง
8. ฮายหออเมืองนาย (ไมแน - จตุรมก) ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 39 เมือง
9. ฮายหออเมืองปาย ประกอบด้วยเมืองบริวาร - 37 เมือง
(5 ราชอาณาจักรรวมเมืองบริวาร 191 เมือง เรียกว่า กัมโพชใต้).²⁹

28. พ.ศ. 463, ประวัติชาติไทย, พระบริหารเทพธานี, กรุงเทพฯ 2518, หน้า 51

29. เหนือแคว้นแดนสยาม, ปราณศิริธร, เชียงใหม่, 2528, หน้า 54. และ เครือไตเมืองไต, เจ้าแก่งตุง, พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง, เมืองลือป้อ, 2498, หน้า 9 และหน้า 23. ดูแผนที่ - 16

4.3 กำเนิด ไตศักราช (ต.ศ.)

สหราชอาณาจักรไต (มาว) เป็นทั้งความเป็นชื่อชาติของชาวไต, จึงเป็นสิ่งบันดาลใจให้ชนชาติไต ถือว่าชื่อชาติไตนั้นเริ่มต้น ณ ที่ (ทุ่งเหมา = ทุ่งบัว หรือเมืองมาว) แห่งนี้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการรวมศูนย์ครั้งนี้, ได้เริ่มตั้งปีเลขศักราชไต (ต.ศ.) ขึ้น, ให้นับตั้งแต่เดือนเจียงหรือเดือนที่หนึ่ง ตามจันทรคติของไต ในปีพุทธศักราช (พ.ศ.)450.³⁰ ใช้มาหรือใช้คู่กับปีนักษัตรไต (ศักราช ซึ่งนับจำนวนปี ตามชื่อนักษัตรไต) มาจนถึงปัจจุบันสมัย (ถ้าหากเปิดดูปฏิทินไต ปี พ.ศ. 2538, ค.ศ.1995 ก็จะได้เห็นตรงกับไตศักราช (ต.ศ.)2089 คือนับจากปีเริ่มตั้งสหราชอาณาจักรไตมาวนั้นมา)

4.4 การรวบรวมกลุ่มชนชาวไต ที่บุกเบิกและแทรกซึมในดินต่าง ๆ

การรวบรวมชนเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ในดินแดนราชอาณาจักร

การเจริญไม่ตรีกับประเทศเพื่อนบ้านและการขยายอำนาจ

ชนชาติไต, เมื่อได้ผ่านการอบรมในกลุ่ม ดังได้กล่าวมาแล้ว, มีลักษณะพิเศษของเชื้อชาติอยู่อย่างหนึ่ง คือ มีประจุไฟและความมานะกล้าแข็ง ในหัวใจทุกคนพร้อมที่จะเผชิญชะตากรรม ต่อผู้ฝ่าฝืนอุปสรรค ในการบุกเบิกการค้า เศรษฐกิจและสร้างถิ่นฐานบ้านเมือง หลายต่อหลายแห่ง

นอกจากเขนยี่แล้ว บุคคลที่ชาวไต ยกย่องและเทิดทูลศักราช ซึ่งเป็นผู้รวบรวมบรรดาไตที่กระจาย บุกเบิกการค้า เศรษฐกิจ และแทรกซึมเข้าไปอยู่ตามทีต่าง ๆ ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน, เป็นผู้ขยายอาณาเขต และได้ก่อตั้งรัฐใหญ่ ๆ ตามที่ต่าง ๆ หลายแห่ง คือ พระเจ้าเอ็งแสหวเลว (อึ้ง อิว เกียว) (พ.ศ.640) จิตรบุษด้านการรวบรวมกลุ่มชนเผ่าเอง และกลุ่มชนเผ่าย่อยต่าง ๆ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกับราชอาณาจักร และส่งคณะทูต สร้างสัมพันธไมตรีกับอาณาจักร

30. เครื่องไตเมืองไต, เจ้าแกตุง, พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง, เมืองสีป้อ, รัฐชาน, 2498, หน้า ก.

· การนับ พ.ศ. นั้น ทางประเทศศรีลังกา, อินเดียและพม่า ได้กำหนดเอาปีแรกที่พระพุทธเจ้า ปรีณิพพาน เป็น พ.ศ. 1 แต่ทางประเทศไทย, ลาวและสาธารณรัฐเขมรคำนวณนับเอาหลังปีพุทธปรินิพพานแล้ว 1 ปี มาเป็นปีเริ่มต้นพ.ศ. ดังนั้น พ.ศ. ของไทยจึงน้อยกว่า พ.ศ. ของกลุ่มประเทศศรีลังกาไป 1 ปี (ปฏิทิน 150 ปี, ห้องโถงสถานีรถไฟ กรุงเทพมหานคร 2522 หน้า 10 พ.ศ. 450 ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๑๖ ไทย 440

ดินแดนแถบมดเตอเรนเนียนตะวันออกและจีน.³¹ พระเจ้าขุนตึงคำ,³² พระเจ้าขุนลู (พ.ศ.1111)³³

สันตติวงศ์พระเจ้าขุนลูมี 7 องค์ ได้แยกย้ายกันครองเมืองต่าง ๆ องค์ที่ 3 พระเจ้าขุนลู เป็นพระราชกษัตริย์เจ้าฟ้าเมืองลุมพิงไทย คือ เมืองละมิง (LABUN) ไกลนครเชียงใหม่ ส่งสร้อยช้างปีละ 300 เชือก และองค์ที่ 4 พระเจ้าขุนกอดฟ้า เป็นมหาราชกษัตริย์เจ้าฟ้าเมืองยวนหลวงกษัตริย์เมืองยวง (คือเป็นมหานครเก่าของ มณฑลแกงเซกา เชียงแข็ง แถบแม่โขง) ส่งสร้อยทองคำประจำปี.³⁴

พระมหากษัตริย์ราชวงศ์องค์หนึ่งคือ พระเจ้าขุนเสือขวัญฟ้า (พ.ศ. 1763)³⁵ และเจ้าสามหลวงฟ้าอนุชาซึ่งเป็นองค์อัครวิญญูพระราชในพงศาวดารไทยมาหลวง

31. ความเป็นมาของคำสยาม,ไทย,ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ,จิตร ภูมิศักดิ์,กรุงเทพฯ,2519 หน้า 210.

32 พงศาวดารไทยใหญ่,กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์,กรุงเทพฯ,2456,ตอนที่ 3 พงศาวดารไทยเมกาไทยหลวง,หน้า68,เป็นเวลาก่อนหน้าพ.ศ.1111. แต่ในเล่มเดียวกัน ตอนที่ 4 พงศาวดารแสนหวี หน้า 93 นั้นเขียนไว้ว่า พ.ศ.1206 ตรงกันกับปีนักษัตรไถ่ปีเบิกยี่ ในหนังสือ ปันเมืองไต,พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง,เวียงจอกแม,รัฐชาน,2504 หน้า 21 และ

INTRODUCTORY SKETCH OF THE SHANS, N.ELLAS, CALCUTTA, 1876,PAGE 13.

33. พงศาวดารไทยใหญ่,อ้างแล้วข้างบน,ตอนที่3 พงศาวดารไทยเมกาไทยหลวง,หน้า67, แต่ในเล่มเดียวกันตอนที่ 4 พงศาวดารแสนหวี หน้า 93 นั้นเขียนไว้ว่า พ.ศ. 1378 ตรงกันกับ ปันเมืองไตที่อ้างแล้ว,หน้า 21.

34. พงศาวดารไทยใหญ่ ซึ่งอ้างแล้ว,หน้า70. และ INTRODUCTORY SKETCH OF THE SHANS ซึ่งอ้างแล้ว,หน้า 15.

35. พงศาวดารไทยใหญ่ซึ่งอ้างแล้วตอนที่ 3 พงศาวดารไทยเมกาไทยหลวง,หน้า74. และ INTRODUCTORY SKETCH OF THE SHANS PAGE 17, SHANS AT HOME, MRS.LESLIE MILNE, LONDON, 1910,PAGE 20, แต่ประวัติศาสตร์ไทย,พระบริหารเทพธานี,กรุงเทพฯ,2518,หน้า 53 ว่า.ศ. 1693. และพงศาวดารไทยใหญ่ ซึ่งอ้างแล้วตอนที่ 4 พงศาวดารแสนหวี หน้า 108 ว่า พ.ศ. 1695 ปันเมืองไต ซึ่งอ้างแล้ว,หน้า 55 ว่า พ.ศ. 1854 (ยังควรศึกษาประวัติศาสตร์ประเทศเพื่อนบ้าน หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ถึงแม้ว่าปีขึ้นครองราช ของพระเจ้าชวัญฟ้า ไม่ตรงกัน (อย่างเช่นได้กล่าวไว้ในหมายเหตุข้างท้ายที่35), แต่เรื่องราว การเคลื่อนไหวกวามรวมชนชาติไต ที่ได้บุกเบิกทางการค้า เศรษฐกิจ และแทรกซึมเข้าไปตั้งหลักแหล่ง อยู่ร่วมกับหลาย ๆ ชนเผ่า ในท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้ง การปรับตัว การจัดตั้งทางสังคมของชนชาติให้เป็นปึกแผ่น การขยายและสร้างอำนาจทางการเมือง ของพระองค์เป็นเรื่องเดียวกันทุกเล่ม.

สมัยนั้นน่าจะกล่าวได้ว่า เป็นยุคที่ อาณาจักรไต (มาวหลวง) หรืออาณาจักรของชนชาติไตหรือไท เผยอนุภาพ แผ่ราชอาณาเขตออกไปได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีอำนาจ มีอิทธิพลอันเกรียงไกร จนครอบคลุมพื้นที่แหลมทอง อันกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งนัก ซึ่งไม่มีคราวไหนเสมอ คือ

ได้ประเทศอัสสัม รัฐกะแซ (ภาคแสง-มณีบุร) และประเทศยะไข่ หรืออาระกัน เป็นทิศตะวันตก เหยียดยาวมาทางทิศตะวันออก จนจรดอ่าวตังเกี๋ย ได้พม่าและมอญ ซึ่งมีทิศใต้จรดอ่าวตังเกี๋ยคอกกาเมืองรามบุรี (เกาะลำเล็ก) หรือเมืองท่าข้าม ที่ปากแม่น้ำคงคิงซ้าย ได้เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองล้านช้าง เมืองเชียงตุง เมืองเชียงรุ่ง เมืองลา เมืองพง สิบสองปันนา ลื้อ เมืองโยน (ญวนแก้ว) ลงไปถึงเมืองยวน (โยนง) เมืองลำพูนไชยนครเขลาคคณัมพร เมืองลอง เมืองป่าตอง ทิศตะวันออกเฉียงใหมเวลานี้. เมืองอยุธยา (กรุงสยามครั้งตั้งเป็นกรุงเสนานครฤาษีอยุธยา) รวมเมืองละว้าฤาถึงสุพรรณภูมิ เมืองหลวงนครปฐมก็เป็นได้) ประเทศกัมพูชา³⁶ เมืองเทวดา (ทวาย) เมืองปุมภพสะเงาะสะเงะ(มฤต). ได้ถึงแหลมมาลายู มะแคงคะและจาวา. ทิศเหนือจรดเขตมณฑลเสฉวนของจีน เพราะอาณาจักรน่านเจ้า ก็ต้องยอมอ่อนน้อมต่อขุนเสื่อชวัญฟ้า พระมหाराชพระองค์นั้น.³⁷

36. นายตอเซ็นโกกล่าวว่ "กัมพูชา เป็นที่รู้จักกัน ในนามจามปา และประชาชนชื่อจาม เมื่อออกเสียงไม่ถูกก็กลายเป็นชาน ซึ่งเป็นชื่อที่พวกพม่าเรียกชนชาติไทยทั้งหมด" "เขมรเป็นศูนย์กลางใหญ่ ของวัฒนธรรมชาน ในแหลมอินโดจีน" วัฒนธรรมไต - จีน, พ.อ. สมัคร บุราราศ, กรุงเทพฯ, 2519, หน้า8.

37. ประวัติศาสตร์ไทย, อังแล้ว, หน้า 55, - พงศาวดารไทยใหญ่, อังแล้ว, หน้า76 และ112, - ปืนเมืองไต, อังแล้ว, หน้า64, - INTRODUCTORY SKETCH OF THE SHANS, P.19, - SHANS AT HOME, P.21, - AMONGST THE SHANS, LONDON, 1885, P.334, - THE SHAN STATES AND THE BRITISH ANNEXATION, SAO SAIMONG MANGRAI, DEPARTMENT OF ASIAN STUDIES CORNELL UNIVERSITY, ITHACA, NEW YORK, 1965, P.1X.

4.5 สังคมการตลาดนัดห้าวัน และเศรษฐกิจการค้า การกระจายรายได้ให้ทั่วชนบท หลัอันอยู่คือ ป่าสร้างไทรย เป็นหาดกลมไทรย. (ดินแดนซึ่งเป็นที่ประกอบอาชีพได้คือถิ่นแดนไทร) หลัอันอยู่คือ ป้ายง่าไทร เป็นจิ้งไทร (ดินแดนซึ่งอยู่ได้ระเบียงแบบแผน การครองง่าคือประเทศหรืออาณาจักไทร)

จิ้งไทร หรือราชอาณาจักรไทรอันกว้างใหญ่ไพศาล มีทั้งชนชาติและชนเผ่ากระจายประปนกัน อยู่ ทั้งในที่สูงและที่ราบ. คำว่า "ฮิมฮิมหรือเป็นภาค (บริเวณบ้าน (เรือน) ให้เปรียบเสมือนตลาด) อยู่รวมตัวได้ และมีการประสมปนเปเป็นบ้านเมืองเป็นอาณาจักร ที่มีการสร้างสรรค์ทางสังคมและวัฒนธรรมเหมือนกัน.ชนเผ่าต่างๆ ในจิ้งไทร จึงมีคำว่าไทร นำหน้าชื่อของชนเผ่า, เช่น ไทรขาง ไทรขาง ไทรกะตุ ไทรอนุ ไทรยาง ไทรหลอย ไทรลือชอ ไทรมุเชอ และไทรวะ เป็นต้น.³⁸ (ในประเทศไทยปัจจุบันก็มีเรียกชนกลุ่มน้อย หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่ในประเทศ เรียกว่าชาวไทยภูเขา หรือชาวไทยพื้นที่สูง). ทำให้ความรู้สึกแตกต่างด้านเชื้อชาติ ไม่รุนแรงมาก.

ตลาดเป็นศูนย์รวมชุมชน ซื่อขายและแลกเปลี่ยนความรู้ เศรษฐกิจการค้า หรือธุรกิจ และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ราชอาณาจักรไทรและดินแดนข้างเคียง มีตลาดนัดห้าวันมาจนถึงปัจจุบันสมัย. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและให้รายได้กระจายไปทั่วชนบท. จะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ในหมู่บ้านและตำบลในราชอาณาจักรไทร จะต้องสร้างตลาดขึ้นมาแล้วจัดกลุ่มตลาดนัดห้าวันที่ราชอาณาจักร. คือหนึ่งกลุ่มอย่างต่ำ ให้มีตลาดนัดหมุนเวียนกันไปให้ครบห้าวัน. หนึ่งวันหนึ่งตลาด. ถ้าเป็นเขตแดนกว้างกว่า ให้มีเกินกว่าห้าตลาดได้. คือในวันเดียว มีสองตลาดนัด แต่ให้อยู่ห่างกันมากหน่อย. ส่วนตลาดหลวงหรือตลาดเวียนนั้น ไม่ให้เป็นวันเดียวกับตลาดของหมู่บ้าน.

การปกครองตลาดรวมอยู่ในการปกครองท้องถิ่น เพราะว่าในตลาดทุกตลาดสมัยก่อน ต้องมีศาลากลาง เรียกว่า "เถียงแซก" ซึ่งเป็นที่ทางการจัดให้มีผู้ปกครองท้องถิ่น มาชุมนุมปรึกษาหารือกัน หรือพิจารณาสิ่งยุ่งเหยิง ของท้องถิ่นนั้นให้แจ้งกระจ่างและมี "เถียงทาง" ซึ่งเป็นที่เก็บภาษีต่าง ๆ มีไปเลยเป็นผู้รักษาความสะอาด.³⁹

38. เครือไทรและตราไทรปองจุง เล่ม 1, เจ้าแก๋งตุง, เวียงสืป้อ, 2496, หน้า 2.

39. แบบเขียนภาษาไต ชั้น 5, กรมศึกษาธิการรัฐชาน, ย่างกุ้ง, 1964 หน้า 1

กลุ่มตลาดนัดในทุ่งมาปัจจุบันยังเห็นได้ดังนี้คือ (ตลาดที่มีอยู่ดั้งเดิม) กลุ่ม (ก) 1. ตลาดเวียงหลวงเมืองมา. 2. ตลาดเมืองหมู่แจ้. 3. ตลาดด้าแป (ท่าแพ) 4. ตลาดเมืองเจ้าล้าน 5. ตลาดเอ้มแจม (เอี่ยมเจียม) แล้วหมุนกลับถึงตลาดหลวงเมืองมา 6. ตลาดห้างสา(ฮางซ่า) เป็นวันเดียวกับตลาดเมืองหมู่แจ้.

กลุ่ม (ข) 1. ตลาดเจ้าแสง (เมืองอัญมณี) 2. ตลาดหลอยเวียง (ดอยเวียง) 3. ตลาดหนองเตา 4. ตลาดเมืองน้ำคำ 5. ตลาดบ้านเวียง (บ้านเชียง) แล้วกลับเป็นวันตลาดเจ้าแสง. ยังมีอีกหลายตลาดที่เป็นวันเดียวกัน อย่างเช่นตลาดห้างสา กับตลาดเมืองหมู่แจ้.

ดังได้กล่าวมาแล้วเมืองมาซึ่งเป็นเมืองหลวงหรือราชธานีแห่งราชอาณาจักรไตเป็นเมืองท่าทางบก, อยู่บนเส้นทางสายไหม, บนเส้นทางการค้าและอยู่บนสมแยกสายทางลี้ดอ และสายทางจีน - พม่า. บทบาทของการขยายตัวของการค้าข้ามภูมิภาคทางบก, เพราะการค้าในลักษณะดังกล่าว, ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการเปิดเส้นทางติดต่อระหว่างอาณาจักรหรือประเทศ, ระหว่างชนชาติและชนเผ่า, ระหว่างภูมิภาคอันส่งผลให้มีการติดต่อสัมพันธ์กันหลายทิศทาง, ดังเช่น พวกไตทางลุ่มน้ำอู ลุ่มน้ำของไตสิบสองผู้ไทสัมพันธ์กับไตทางสิบสองปันนา และตอนเหนือของที่ราบลุ่มเชียงราย. ไตทางเมืองไล เมืองแกน หัวพันเฉียงซ้องโดยตรงกับหลวงพระบางและเวียงจันทน์. ไตทางเมืองนายเมืองป๋น เมืองป๋อน เมืองหนอง สัมพันธ์กับเมืองฝางเมืองปาย แม่ฮ่องสอน ตาก ขณะเดียวกันก็แสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเช่นใช้ไม้ต่างๆ แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์, ใช้สายน้ำลำธาร ทำนบเหมืองฝายและสร้างเขื่อนเพื่อการเกษตร หรือทำชลประทานร้อนทองคำ. และแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรณี เช่น ทำบ่อเกลือ และแร่ธาตุต่างๆ ซึ่งเป็นโลหะเหล็ก ทองแดง ทองเหลือง ทองคำ เงิน หยก พลอย เพชร อัญมณี ซึ่งเป็นหินมีค่าต่างๆ รวมทั้งประกอบอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรเหล่านั้น⁴⁰ เช่นการเจียระไนพลอย.

40. ดูแผนที่ - 13.

5. จากทุ่งมาวถิ่นเมืองมาวหลวง สู่ทุ่งมาวถิ่นเมืองล้านนา

เรื่องที่ได้กล่าวมาพอสังเขปข้างต้นนี้ เพื่อเป็นบริบทให้เห็นภาพชัดเจน เมื่อกล่าวถึง เรื่องเกี่ยวกับน้ำไทใหญ่ (น้ำลายไทใหญ่) จากทุ่งมาว (ลุ่มน้ำแม่มาว) ถิ่นเมืองมาวหลวง สู่ทุ่งมาว (ลุ่มน้ำแม่มาว) ถิ่นเมืองล้านนา ซึ่งเสมือนการศึกษาสายวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ จากชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน ผ่านสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) เข้าสู่ประเทศไทย อันจะสะท้อนให้เห็น สังคมวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ ในมิติของการเปลี่ยนแปลง ตามกาลเวลา หรือด้วยเหตุผลทางการค้า เศรษฐกิจการเมือง

ตามประวัติศาสตร์ ที่ได้กล่าวมาพอสังเขปข้างต้นนี้ ได้เห็นภาพชัดเจนว่าดินแดนอุดมสมบูรณ์ อันกว้างใหญ่ไพศาล ทั้งสองแห่งนี้ เป็น “หล่มไต” หรือถิ่นแดนซึ่งชนชาติไต บุกเบิก และตั้งหลักแหล่งทางการค้า ในขณะที่แสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรธรณี เพื่อประกอบการผลิตเศรษฐกิจ

5.1 สังคมการค้า เศรษฐกิจการเมืองไต ในยุคต่าง ๆ

ในเมืองแผ่นดินทุ่งมาวทั้งสอง ยังไม่มีประเทศชนชาติอื่นปิดกั้น

จาก ยุคหล่มไต หรือยุคบุกเบิก ก่อนพุทธกาล ถึงยุค **จิ่งตุมแก่นไต** (มาว) กำฮาย หอยหรือสหพันธรัฐไต (มาว) (พ.ศ.450 แล้วยุคขุนตึงคำ ขุนลู่ (พ.ศ.1111) ยุคจิ่งไตขุนเสื่อ ขวัญฟ้า (พ.ศ.1763) จนกระทั่งถึงยุคบุเรงนอง (พ.ศ.2098) ดินแดนแถบนี้อยู่ใต้ระบบแมนโครบงไตเป็นปึกแผ่น ไม่มีเขตแดน ประเทศอื่นใดปิดกั้น ทุ่งมาวทั้งสองแห่งไปมาค้าขายกันได้เป็นอย่างดี.

เมืองมาวหลวงอยู่บนเส้นทางสายใหม่ ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนหัวข้อ (4.1) ถนนสายนี้เริ่มต้นจากกว้างตั้งและมณฑลเสฉวนผ่านยูนนาน และมุ่งไปทางตะวันออกกลาง ผ่านพม่าและอินเดีย. เส้นทางที่แยกไปทางเหนือมุ่งสู่ฮัซสึมและภูฐาน. เส้นทางที่แยกไปทางใต้มุ่งสู่แผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากคุณหมิงและจาลีสู่ฮานอย หรือหลวงพระบาง ตลอดถึงเชียงใหม่. อำนาจซื้อของประชากรสูงมาก. ต้องพึ่งพาการนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปหรือวัตถุดิบขั้นพื้นฐาน และสินค้าอุปโภคบริโภค ที่จำเป็นในการครองชีพ. ดังนั้นเมืองมาวหลวงจึงมุ่งเน้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในภูมิภาค ตั้งชุมชนเป็นกลุ่ม ให้มีการรวบรวมเพื่อให้สามารถก้าวขึ้นสู่เวทีของการค้าโลกในเส้นทางสายใหม่ และมีวิสัยทัศน์ของความคิด ได้สอดคล้องเดินทางไปด้วยกัน ให้บุกเบิกดินแดนแห่งใหม่ หรือให้ย้ายรากฐานการผลิตไปยังต่างดินแดน และประกอบกิจการค้า ให้ได้รายได้สูงสุด, หรือเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันในดินแดนแห่งนั้นๆ

หากย้อนไปสู่กาลครั้งหนึ่งผู้คนในดินแดนนี้ยังเดินทางด้วยช้าง ชีว้า และรพพุงกันด้วยดาบนำสนใจทีเดียว การขนส่งสินค้า ก็ทำโดยทางเดินเท้า ทางเรือ และคาราวานวัวต่าง⁴¹ ไม้ต่าง และเกวียนคนได้เป็นคนรักถิ่นดินแดนตนเอง ที่เคยได้สัมผัสสร้างสรรค์มา เพราะความกดดันทางสังคม

41. สัมภาษณ์(9-4-2537) จากคิงคำแหล่ง อายุ (82) บ้านหาดหิน เมืองน้ำคำ ชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน - สหภาพเมียนมา.

คิงคำแหล่ง เป็นพ่อค้าวัวต่างและม้าต่าง. เคยค้าตามวัวต่าง (1) จากเมืองน้ำคำ (ทุ่งมาว) ไปทางทิศตะวันตกถึงบ้านห้วย (ป่าโง) ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายน้ำแม่จิวาดี. (2) ไปทางทิศตะวันออกผ่านเมืองแสนหิวถึงเมืองตั้งฝั่งตะวันออกน้ำแม่คง (สาละวิน). (3) ไปทางทิศใต้ผ่านหมู่บ้านต้าเหล่อ - บ้านท่าเตือ - เมืองท่าเตือ(คือเมืองมณฑล)เป็งหมากน้ำ (เพียงมะน่า-คือเมืองปยินมะนะ), เมืองตั้งอู่ (ทุ่งอู่ - คือเมืองตองอู่ - ตองอู่) ถึงเมืองป่าเก้อ (ป่าเกลือ-คือเมืองพะโค - หงสาวดี). (4) แยกจากเมืองสี่ป้อไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงเมืองกึ่ง, เมืองนาย, เมืองหมอกไหม, เมืองลงเคอ. คิงคำแหล่ง ไม่เคยได้เข้าค้าขายในไทย. แต่มีคิงคำเหนือซึ่งเป็นพ่อค้าตามวัวต่างซึ่งอยู่ในบ้านเดียวเคยเข้าไป ทำการค้าขาย ในไทย, ถึงแม่เชียงใหม่. เส้นทางวัวต่างในภาคเหนือ ของประเทศไทย ดูแผนที่-17 จากคำวัวต่าง, ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.2398-2503), รายงานการวิจัย, สุทธิศรี ชูชาติ, 2524, กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า32,35.

การเดินทางให้ปลอดภัย (1) สัตว์มีพิษร้ายเช่นงู, สุนัขบ้ากัดต้องรักษาซึ่งสมัยใหม่ จะว่าฉีดวัคซีนป้องกันพิษร้ายจากสัตว์. (2) เพื่อการอยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ซึ่งมีอยู่รอบด้าน เช่นภัยจากโจรผู้ร้าย, ภัยจากสัตว์พิษร้ายกัดต่อย หรืออาวุธและของมีคมต่าง ๆ ต้องรักษาซึ่งสมัยใหม่ เรียกว่าวัคซีนป้องกันพิษบาททะเลย์ก.

เศรษฐกิจการค้า การเมือง การปกครอง ถึงแม้ว่าได้เคลื่อนจากถิ่นหนึ่งไปบุกเบิกดินแดนแห่งใหม่อีกถิ่นหนึ่ง⁴² เช่นลุ่มน้ำแม่ปาวหรือทุ่งมว, ลุ่มน้ำแม่ฝางแห่งดินแดนเมืองล้านนา ก็แน่ชัดว่าเป็นคนโตจากลุ่มน้ำแม่ปาว, ลุ่มน้ำแม่ฝางหรือทุ่งมวแห่งเมืองมวหลวงมาตั้งถิ่นฐานก่อนชนกลุ่มอื่น ถึงจะตั้งชื่อเดิมของตนได้.

มนุษย์โบราณไทย ซึ่งเดิมใช้น้ำเต้า และต่อมารู้จักปั้นหม้อน้ำจากดินเหนียวตามแบบน้ำเต้า แต่เดิมนั้น อาศัยอยู่ลุ่มแอ่งธรณี ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน (คือทุ่งมวดินแดนแห่งเมืองมวหลวง) ซึ่งคล้ายคลึงกับลุ่มแอ่งฝางมาก,⁴⁴ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไท ลุ่มน้ำแม่ปาว ทั้งสองแห่งมีความสัมพันธ์กัน.

เพื่อตอบสนองความต้องการ ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของท้องถิ่น, เพื่อไม่ให้ยุ่งยากในการขนส่ง, ในลุ่มน้ำแม่ปาวแห่งล้านนา จึงมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและเตาเผาที่บ้านอ่าย (ปัจจุบันเป็นบ้านร้าง) ฝั่งตะวันออกของน้ำแม่ปาว,⁴⁵

-
42. หลัง สี่หนระ มีไทยใหญ่หรือชานพวคนหนึ่ง ไปอยู่ในดินแดนอัสสัมแล้วสร้างประเทศขึ้น ชื่อว่า ประเทศอัสสัม ดูพวกไตเหล่านี้ จะชอบสร้างเมืองเสียจริง ๆ นิยายปรัมปราของไต เต็มไปด้วยการสร้างเมืองใหม่ประเทศใหม่. จากวัฒนธรรมไต-จีน, อ้างแล้ว, หน้า 305.
43. สังคมและวัฒนธรรมไต จากวรรณกรรม, ชายขึ้น คำแดงยอดไต, หน้า 15.
44. วัฒนธรรมไต-จีน, อ้างแล้ว, หน้า 247.
45. สัมภาษณ์ (15-1-37) จากนายเสาร์ เสาร์คำ อายุ 65 บ้านเลขที่ 150 หมู่ 10 บ้านม่วงชุม ต. ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่. รายละเอียดดู เอกสารรายงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม, ชายขึ้น คำแดงยอดไต, ตอนสังคม ในถิ่นลุ่มน้ำแม่ปาวและน้ำแม่ฝาง แห่งล้านนา.

อาชีพปลูกใบเนียง (เมี่ยงหรือชา) ⁴⁶ มีอาชีพช่างเงินช่างทอง, ⁴⁷ ช่างทอผ้า, ⁴⁸ การผลิตยาสมุนไพร รวมทั้งการศัลยกรรม (ลายสัก) เพื่อสร้างพลังอำนาจในการป้องกันตนเอง (ทั้งทางการต่อสู้ด้วยมือเปล่า และการต่อสู้ด้วยอาวุธต่าง ๆ) เพื่อให้ปลอดภัย จากอันตรายทั้งจากคน สัตว์ร้าย (สัตว์มีพิษร้าย เช่นงู สุนัขบ้า บาดทะยัก บาดทะยัก) และภูติผีศาจ. ⁴⁹

การรวมตัวทางการเมืองและเศรษฐกิจ ของสหพันธรัฐไต ที่มีการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจที่สุด และมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น. ประเด็นสำคัญคือ การขยายฐานความร่วมมือในทางความเจริญมั่งคั่งมั่นคง และความพร้อมความสัมพันธทางการค้าและธุรกิจการส่งออก การเปิดตลาด หรือการเจาะตลาด ให้แก่สินค้าของภูมิภาค ในหลายกรณี อย่างเช่น ประเภทสิ่งทอ, ให้เมืองหรือรัฐต่างๆ มาเปิด สถานตั้งโชว์สิ่งทอและสินค้าต่างๆ ในทุ่งमारแห่งเมือง มารหลวง เพื่อส่งออกตลาดการค้าโลก บนเส้นทางสายใหม่ หรือสามแยกเส้นทางการค้าระหว่างภูมิภาค, อย่างเช่น เมืองเงินยางเชียงแสน เมืองเชียงคำ เมืองเชียงคานมาเปิดสถานแสดงสินค้า ในดินแดนทุ่งमार แห่งเมืองมารหลวงจึงมีหมู่บ้านเจียงยาง (เมืองเงินยาง) เจียงคำ (เชียงคำ) เจียงคาน (เชียงคาน_เชียงคราญ) จนถึงปัจจุบันสมัย.

46. สัมภาษณ์(17-11-38)จากแม่เผ่าโหล่ง ธรรมเรือง อายุ 84 เลขที่ 10 หมู่บ้านห้วยบอน ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่.

47. สัมภาษณ์(10-10-36)จากนายใจ อาริยะ อายุ 72 ปี เลขที่ 36 หมู่ 9 เวียงหวาย ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่, - นายเผ่ ทองคำ อายุ 58 ปี (9-12-36) เลขที่ 68 หมู่ 3 บ้านกองกาต ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ และจากนายสวัสดิ์ บุญชัย อายุ 68 หมู่บ้านแม่อาว ต.แม่อาว จ.เชียงใหม่.

48. สัมภาษณ์(12-10-36)จากนางแฉ่ อินทร์ปิ่น อายุ 59 ปี เลขที่ 122, - นางจิ่ง ส่างฆาก อายุ 65 ปี (12-10-36) เลขที่ 124 หมู่ 10 ต.แม่สาว อ.แม่อาว จ.เชียงใหม่, และจากแม่เผ่าโหล่ง ธรรมเรือง อายุ 84 เลขที่ 10 หมู่บ้านห้วยบอน ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่.

49. สัมภาษณ์(10-10-36)จากนายใจ อาริยะ, อ้างแล้ว.

บริเวณที่ถือว่าเป็นคู่อารยธรรม ของชนชาติไตคือ ทุงมว (ลุ่มน้ำแม่มว หรือถิ่นที่ตั้งเมืองมวหลวงนั้น เป็นศูนย์กลางทางการค้าเศรษฐกิจ ซึ่งทุกภูมิภาคต้องมีการมาสู่มาเยือน จึงมีคำพังเพยไว้ว่า (หนึ่งวันหนึ่งค่ำ หนึ่งก้าวอยู่ถึง) การเดินทางไปเมืองมวนั้น แม้จะห่างไกลขนาดไหน ถ้าหากออกเดินทางในวันหนึ่งระยะ (ที่พักแรม) ทาง ก็รู้วันที่เข้าถึงเมืองมวหลวงได้. เพื่อให้ราบรื่น ในการค้าสู่หัวเมืองมลายู เช่นเมืองมะละกา ซึ่งตั้งอยู่ปลายแหลมมลายู ที่เป็นศูนย์กลางการค้า ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาคพื้นทะเล จึงได้เจริญสัมพันธ์ไมตรีกับ พระเจ้าวริสุ (พระเจ้าฟ้ารั่ว), ซึ่งเป็นบุตรของพ่อค้าไต ซึ่งเข้ามาสู่เวทีประวัติศาสตร์ในปีพ.ศ. 1824 บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนไหวของชนชาติไตที่ได้แผ่ขยายการค้าและบนพื้นฐานของชนเผ่า (มอญ) ในแถบชายฝั่งทะเล ในบริเวณที่มีศักยภาพสูง เช่นเกาะลำเลิง หรือเมืองท่าข้าม ท่าหวาย (ทวาย) ตะนาวศรี ป่าแก่อ (ป่าเกลือ - พะโค - หงสาวดี) เปิดเมืองท่ามว (เมืองท่ามว - เกาะตะมะ) เป็นเมืองท่า เจริญการค้า กับอินเดีย มะละกาและคาบสมุทรมลายู.⁵⁰

50. ภูมิหลังของพ่อค้า,ไพโรจน์ โพธิ์ไทร,กรุงเทพฯ,2521 106.

- ตำนานคนไต,มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโตโยตา,2536, หน้า 113.

- THE SHAN OF BURMA, CHAOTZANG YAWNGHWE, INSTITUTE OF SOUTHEAST ASIAN STUDIES, SINGAPORE, 1987, P.64.

- MANDALAY AND OTHER CITIES OF THE PAST IN BURMA, V.C. SCOTT O'Connor,

5.2. การขยายอำนาจ ของจีน,พม่า และอังกฤษ

การล่มสลาย ของสหพันธรัฐไต หรือราชอาณาจักรไต

หลังจากไปข่มขู่สร้างกัณฑ์ อยู่ที่เมืองทุ่งอู่ (ตองอู-ตองงู) อยู่เป็นระยะเวลาอันยาวนาน, พม่าภายใต้การนำ ของพระเจ้าบุเรงนอง สามารถยึดได้เมืองอังวะ⁵¹ ซึ่งเป็นรัฐขนาดใหญ่ของไต ในที่ราบลุ่มน้ำแม่แก้ว (อิราวดี) และเป็นศูนย์กลาง ทางด้านเศรษฐกิจการค้า หรือเป็นเมืองสำคัญ ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายน้ำแม่แก้ว (อิราวดี) ในปีพ.ศ. 2098. ต่อมาพม่าก็ได้ทำสงคราม ยึดเมืองไทใหญ่ต่าง ๆ . การปราบปรามของพม่า ได้ทำลายหมู่บ้านไทใหญ่ แถบเมืองกอง และมยิดจิงนา (เมืองท่าแก้ว) จำนวนมาก. บังคับให้ส่งบรรณาการ. อำนาจทางทหารไทใหญ่ถูกพม่าทำลายอย่างสิ้นเชิง.⁵²

เมืองมาหลวงซึ่งเป็นศูนย์กลาง ทางเศรษฐกิจการค้า , สังคมวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ถูกจีนยึดได้ ในปี พ.ศ. 2147.⁵³ ขณะที่บางเมืองก็สามารถมีอิสระอยู่ได้ เช่น เมืองแสนหวี คำที่ ปู่เตา และอัสสัม. ในช่วงนี้การค้ำระหว่าง เมืองบ้านหม้อ (บาโม) และแสนหวีกับจีน รุ่งเรืองมาก.

แต่ชนบทรบเรียม ประเพณีวัฒนธรรม และสังคมเศรษฐกิจ ของชาวไทใหญ่ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปมาก. อย่างเช่น สถาปัตยกรรม หรือ ศิลป์

51. เจ้าตนขุนป๋าย (พ.ศ.1907 – 1911, ค.ศ. 1364 – 1368) ซึ่งมีชื่อเป็นภาษาพม่าว่า ระโตเงินพญา (นับทางฝ่าย พระราชมารดาเป็นผู้สืบสายมาจาก เจ้าไทยใหญ่ 3 พี่น้อง. ส่วนทางฝ่าย พระราชบิดาเป็นไทยใหญ่ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ ในเมืองต๋ากอง (ท่ากลอง) ได้ทรงสถาปนาเป็นเมืองหลวง ชื่อว่าเมืองอ่าว (เมืองอ่าววะ – เรียกตามภาษาไตมาว, เมืองอังวะ – เรียกตามภาษาไตทั่วไป – คือเมืองปากน้ำ) เมืองกุ่มแกง (เมืองเกาะสามเหลี่ยม – พม่าเรียกเมืองชานเลียดจุน) ก็เรียก. เมืองอ่าววะ มีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า กรุงรัตนบุรีระ แปลว่า “นครแห่งเพชรพลอย” หรือ “นครแห่งรัตนชาติ”. – จากภูมิหลังของพม่า หน้า 88 - 89 และสารานุกรมเมียนมา เล่ม 15 หน้า 259.

52. ภูมิหลังของพม่า, อังแล้ว, หน้า 148. และหนังสือซึ่งอังแล้วเหมือนกัน THE SHAN OF BURMA, p. 66.

53. THE SHAN OF BURMA, p. 66.

การก่อสร้าง หอแสง (ราชวังของจักรพรรดิ) หอคำ (พระราชวัง) ,นาฏศิลป์,นักวิชาการ และ ศิลปะประเพณีต่าง ๆ ที่ดีของชาวไต ในตัวเมืองสำคัญ หรือ วัฒนธรรมไตดั้งเดิม ที่ไม่ถูกทำลาย ก็ถูกชนชาติอื่น รับเอาหรือยัดเอาไปใช้ ,นานปีมา ก็กลายเป็นศิลปะของชนชาติอื่นไป. อย่างเช่น ประเพณี การแข่งขันวิชาการใช้ไม้และข้งของไต ในเดียนยี (เหลินกำไต) , ในเมื่ออำนาจทางทหารของไทยใหญ่ ถูกพวกทำลาย ,ไตใหญ่ทำอะไรไม่ได้, พระเจ้าสี่ป้อ (พม่าเรียกสี่ป้อ) กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่าซึ่งเป็นไทใหญ่โอรสของเจ้าฟ้าเมืองสี่ป้อ⁵⁴ ได้ฟื้นฟูการแข่งขันวิชาการใช้ไม้และข้งขึ้นมา แต่ก็กลายเป็นประเพณีของพม่าไป.⁵⁵

ในเมื่อตกอยู่ใต้อำนาจของพม่า ไทใหญ่จะแสดงออกสังคมและวัฒนธรรมของตนเองอย่างไม่ได้. อย่างเช่น สังคมไทใหญ่ แบ่งชุมชนเป็นสามกลุ่ม และมีการอบรม ในเดือนสามตลอดทั้ง 6 เดือนทุกปี ดังกล่าวได้กล่าวมาแล้วข้างต้น. การอบรมนั้น เป็นเวลาค่ำ (กลางคืน เพราะเวลากลางวัน ต่างคนต่างมีงานทำกัน). สมัยนั้นไม่มีไฟฟ้า. ทุกคนต้องเอาไม้ฟืนมา คนละหนึ่งท่อน. สำหรับทำเป็น กองไฟ ได้มีแสงสว่างและได้อบอุ่นในฤดูหนาวเวลาอบรม. กลุ่มหนุ่มสาวนั้นอบรมความรู้ทางสังคม วัฒนธรรม. กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้านนั้นอบรมทางสังคมเศรษฐกิจการค้าและการครองชีพ. กลุ่มผู้สูงอายุ เน้นทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม. นอกจากนี้แล้วยังมีการสอนวิชาการต่าง ๆ เช่น ศิลปะ ป้องกันตัว ศิลปะการทอผ้า. เพื่อสังคมประเพณีวัฒนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวทั่วราชอาณาจักร.

เมื่อมีผู้คนมาชุมนุมกันเป็นกลุ่มก้อนอยู่กับกองไฟ,เพื่อรับประทานเป็นอาหารว่าง จึงทำให้เกิดประเพณีข้าวจี (สำหรับบางคืน), ประเพณีข้าวหลาม (สำหรับบางคืน) ประเพณีข้าวหุงน้ำอ้อย หรือข้าวหย่ากู่ และข้าวหุงสามล่อซึ่งประกอบด้วยข้าวเหนียว, มะพร้าว, ถั่วดิน (ถั่วลิสง), ขิง และน้ำมันเม็ดงาหรือขี้มันพืช. ในเมื่อจะมาชุมนุมกันไม่ได้ดังเดิม จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง วิธีการชุมนุมกันเสียใหม่ คือ ไม้ฟืนที่ทุกคนนำมานั้น ให้เป็นไม้ที่เขาเปลือกออกแล้วมีสีขาว ซึ่งเป็นลักษณะศักดิ์สิทธิ์ นำมาก่อกันขึ้นเป็นรูปทรงปราสาทไม้ฟืน ตกแต่งให้สวยงามดี

54. พระราชินีของพระองค์คือ พระนางสุพัตยาลัด ราชธิดาของพระเจ้ามินดง. - จากเหนือ แคว้นแดนสยาม, อังแล้ว, หน้า 123. และประวัติศาสตร์พม่า (แบบเขียน), อุบัติฐาน, ย่างกุ้ง ค.ศ. 1929, หน้า 402.

แล้วจุดให้แสงสว่าง ถวายพระพุทธรองค์ ในคืนวันเพ็ญเดือนสาม เรียกว่า “ปอยไหล (งานถวายทานไม้ไฟ)”. ชาวทุ่งน้ำอ้อย หรือ ชาวหย่ากู่ และชาวทุ่งสามลอ ซึ่งทุกครัวเรือนทำกันเป็นประจำ ให้ภักไปถวายที่วัด ในวันเพ็ญเดือนสามและ แจกทานในหมู่บ้าน เรียกว่า “ปอยหลู่ชาวหย่ากู่”. อีกทั้งให้เป็นการรำลึกถึงวิทยากรทั้งหลาย หรือผู้ทรงความรู้ในวิชาการด้านต่าง ๆ ที่มาให้วิชาการด้านต่าง ๆ ในการอบรม, เริ่มตั้งแต่ขึ้นหนึ่งค่ำจนถึงสิ้นเดือนของเดือนสามให้เป็นเทศกาลไหว้ครู . ปัจจุบันสมัยเรียกว่า “วันครูหมอไต”

ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงการประเพณีอีกประการหนึ่งคืองานวันขึ้นปีใหม่. เมื่อไต้ยังมีอิทธิพลภาพ ได้ขึ้นปีใหม่ เหลลนเจ้ง คือเดือนฮ้ายขึ้นหนึ่งค่ำ. แต่เมื่อไต้ได้อยู่ไต้อำนาจของพม่า ได้ขึ้นปีใหม่ตามพม่า คือ ในเดือนห้า ตรงกับ วันสงกรานต์ขึ้นแล้วอีกวันรุ่งขึ้น. ชาวไต้ที่ตกอยู่ไต้อำนาจจีน ก็ขึ้นปีใหม่ตามวันตรุษจีน คือในเดือนสี่ (ของไต้).

ในเดือนห้า ชาวไต้มี “ปอยชุกตั้นสี่มือ (งานล้างเท้าล้างมือ)” วิระชน หรือ วิระบุรุษและวิระสตรี. ประชาชนพลเมืองทุกคนได้อยู่ดีกินดี ได้ยู่สุขสบายในบ้านเมืองและแผ่นดินของชาติ เพราะวิระชนทั้งหลายป้องกัน และสู้รบเสียเนื้อเสียเลือดอย่างกล้าหาญด้วยมือถือหอกดาบ. พุ่งฟันแทงจนอาบเลือด. เพื่อให้เกียรติ และเคารพวิระชนทั้งหลายจึงมีงานฟ้อนรำการชระศึกฟ้อนรำว่าง. วิระบุรุษทั้งหลายได้กลับพบปะสังสรรค์หรือสนทนาวิสาสะกับลูกเมีย. มีงาน “ปอยชุกตั้นสี่มือ” ซึ่งถือว่าล้างมือที่เปื้อนเลือดเมื่อสู้รบด้วยหอกดาบ. งานนี้เมื่อชาวไต้ได้ตกอยู่ไต้อำนาจเขาก็ทำไม่ได้. จึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นงานประเพณีรดน้ำดำหัว เพื่อเป็นสิริมงคล. ได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันสมัย.⁵⁶ ถึงแม้ว่าการสู้รบและการป้องกัน แผ่นดินของชาติ สมัยปัจจุบันไม่ได้ถือหอกดาบเป็นนเลือด อย่างสมัยก่อน แต่ก็รู้สึกว่าการกระทำช่วยให้มีความผูกพันกับวิระชน. ช่วยให้ผู้จักกตัญญู รู้คุณคน พร้อมทั้งแสดงการตอบแทนคุณอยู่โดยตลอดจนธรรมเนียม อันเป็นเครื่องระลึกวิระชนจึงทำให้เราไม่ลืมอดีต ไม่ลืมตระกูลและไม่ลืมประเทศชาติและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวทั่วราชอาณาจักร.

ดินแดนของชาวไทยใหญ่ ตกอยู่ท่ามกลาง อำนาจรัฐขนาดใหญ่ คือจีนและพม่าซึ่งผลัดเปลี่ยนกันเข้ามา มีอิทธิพลเหนือเจ้าไทใหญ่. แต่กระนั้นรัฐไทใหญ่ทั้งหลาย

56. การสมัมนาวัดมณฑล กลุ่มชาติพันธุ์ไต ในสหภาพพม่า การวัดกลางเมือง, เมืองแสนหวี, รัฐชาน, 25-29 เมษายน พ.ศ. 2516

ก็สามารถอยู่อย่างมีอิสระได้บ้าง เป็นครั้งคราว. อังกฤษยึดได้พม่าตอนบน ในปี พ.ศ. 2482.⁵⁷ สังคมไทใหญ่ เกิดการเปลี่ยนแปลงหรืออ่อนวัยไปมาก. พม่าได้เอกราชจากอังกฤษ (พ.ศ.2491) ไทใหญ่ ไม่ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองของพม่าเท่าที่ควร. สถานการณ์ทางการเมือง ทำให้ดินแดนไทใหญ่ ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก. ทำให้ไทใหญ่เคลื่อนไหวไปหาถิ่นที่มีเสรีภาพทุกทิศทาง หวังพึ่งพิงและสร้างสรรค์กันขึ้นอีกใหม่

6. การเปลี่ยนแปลง ทางชนบทรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ

การเมือง การปกครอง ในเมื่อแผ่นดินทุ่งมวทั้งสองมีอำนาจชนชาติอื่นปิดกั้น

เมื่อศูนย์รวมอำนาจ หรืออำนาจรัฐขนาดใหญ่ ของชาวไตเช่นเมืองมวอ่อนแดง ในสภาพดังกล่าว ทำให้ที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไต มีลักษณะเหมือนแผนที่นิยมและปฏิบัติกัน, แบบแผนที่นิยมสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาล, ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม, ความเป็นระเบียบเรียบร้อย, ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมของประชาชนหรือธรรมอันนำมาซึ่งความเจริญงอกงาม, การคบหาสมาคม, การเข้าหมู่เข้าพวกในงานต่าง ๆ , เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเงิน (หลักทรัพย์) และฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนในภูมิภาคต่างๆ หรือประเทศชาติ.

6.1 ประเพณี สังคม วัฒนธรรม

การปฏิบัติตนหรือประพฤติตนในครอบครัว ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย ที่เกี่ยวข้องด้วยนั้น, ปัจจุบันนับเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดประเพณีขึ้นมาอันเป็นห่วงโซ่โยงไปถึงพิธีกรรม, ความเชื่อที่แสดงให้เห็นถึง กระบวนการทางวัฒนธรรม อย่างชัดเจน, ประเพณีหมายถึง สิ่งที่เราทำสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวด สู่รุ่นบิดามารดาจนถึงรุ่นปัจจุบัน. ประเพณีอาจเกี่ยวกับศาสนา ภาษา ความผูกพันระหว่างครอบครัว ญาติพี่น้อง ประชาชน. นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย.

ในรอบปีหนึ่ง ๆ คนไตมีงานประเพณีที่สำคัญหลายงาน. มีการสืบทอดอนุรักษ์ต่อกันมา ยึดถือปฏิบัติกันจนทุกวันนี้ ด้วยความเชื่อที่ว่า หากได้ร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในรอบปี จะมีความสุข ความเจริญก้าวหน้า ทำให้ทำนา ทำธุรกิจการค้า ประสบผลดี.

57. ภูมิหลังพม่า, อังปัดว, หน้า 279.

6.2 ประเพณีทางภาษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษานั้น ประเพณีการทักทายปราศรัย นับเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่ง เมื่อสื่อสารกันในการประกอบธุรกิจการค้า ภาษาใดเป็นภาษาหลัก เป็นภาษากลาง หรือเป็นสื่อกลาง ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในราชอาณาจักรใด. ได้มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษร ใช้เขียนแทนเสียงพูด ซึ่งช่วยสื่อสารถึงผู้รับที่อยู่ห่างไกล หรือแม้แต่อยู่คนละสมัยได้.

แต่เมื่อใดได้เสียอิสรภาพแล้ว ภาษาใดที่ใช้สื่อสารกัน ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมาใช้ภาษาจีน และพม่าแทน. ภาษาพม่าแทน. ภาษาใดกลายเป็นภาษาถิ่น. ถิ่นที่อยู่ใต้อิทธิพลของจีน มีศัพท์คำจีนปนเข้ามา, และถิ่นที่อยู่ใต้อิทธิพลของพม่า. ก็มีศัพท์คำพม่านั้น มีศัพท์คำใดปนอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

การอนุรักษ์หนังสือหรือคัมภีร์ ซึ่งเป็นสิ่งมีค่าทางวรรณกรรม ที่แสดงให้เห็นสังคมวัฒนธรรม ต่างๆ เหล่านั้น ใช้ผ้าห่อหุ้ม เรียกว่า "ผ้าห่อลิ๊ก" หรือ "เส้นตรง (ผ้าห่อคัมภีร์)" มีแถบสายมัดเป็นอย่างดี. สายมัดหนังสือ มีทั้งที่เป็นแถบสายและที่เป็นสายเส้นกลม. สายมัดเส้นกลมนั้นคล้ายกับสายมัดฝักดาบ (ปลอกสวมดาบ) ที่สะพายหรือผูกติดตัว. ถึงแม้ว่า ผ้าห่อหนังสือ จะเป็นการทออย่างปกติ แต่แถบสายมัดใช้วิธีถักทอพิเศษ และมีดอกคายด้วย.⁵⁰

6.3 ประเพณีทางศาสนา

สังคมใดเป็นสังคมระบบตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจการค้าการตลาด แสวงหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตให้ได้รายได้สูงสุด เช่น พลอย หยก เกลือ และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปกติแล้วการหาให้ได้รายได้สูงสุดนั้นเป็นสิ่งที่มีต้นทุนมาก. แต่การเกษตรและความเชื่อทางศาสนา ทำให้คนใดอยู่กันอย่างสงบสุข, และอยู่กันแบบสังคมเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน. เมื่อได้อยู่ได้นานาจอของชนชาติอื่น พอมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ บางอย่างร่วมกันได้. คนใดจึงปรับเปลี่ยนประเพณีหลายอย่าง ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาอย่างใกล้ชิด. ให้ระลึกถึงการบุญ การกุศลด้วย. ในขณะที่เดียวกัน. จะเห็นได้จาก ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่, ประเพณีการทำขวัญ หรือประเพณีทำบุญในโอกาสต่างๆ เป็นต้นว่า การทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ, ประเพณีเกี่ยวกับการรื่นเริงบันเทิงใจ, ประเพณีปอยवाद (งานปรีวาส) ในเดือนยี่ (เหลือนก้า) . ประเพณีปอยโหลและปอยหลู้กัวหย่ากัว ในเดือนสาม, ประเพณีปอยสง่างลอง (บวชเนตร) จางลอง (บวชพระ) ในเดือนสี่, ประเพณีก่อเจดีย์ทราย, ปอยจุดป่องไฟเป็นพุทธบูชาเชื่อว่าได้นุญ เป็นการลดเคราะห์ และขอให้ฝนตกตามฤดูกาล. ในเดือนหก, ปอยจำดี, ประเพณีวานปรีก (การทำบุญทำพิธีสวดมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคล สำหรับหมู่บ้าน), ประเพณีเลี้ยงเจ้าเมือง (การเลี้ยงเจ้าที่ศาลประจำหมู่บ้าน)

50. สังคมทหาร (A.12-36) จากทนายแม่ พงษ์คำ ลอย 58 ปี เลขที่ 68 หมู่ 3 ต. เวียง ๑ พงษ์ ๑ เวียงไชย

ในเดือนเจ็ดซึ่งเชื่อว่าจะทำให้หมู่บ้านได้รับการคุ้มครอง ป้องกันอันตรายจากสิ่งเลวร้ายต่างๆ ได้, ประเพณีออกแห่ คือประเพณีเทศกาลออกพรรษา, ประเพณีตั้งแข่งสว่างปืด หรือจองพรา, มีการแห่หุ่นรูปสัตว์ต่างๆ ไปตามท้องถนน เช่น นกกินนร กินรี⁶⁰ ไต (สัตว์คล้ายสิงหนโต)

ภาพที่ 3 การแห่ไต นกกินนร และกินรี

จุดประทีปโคมไฟสว่างไสวที่วัดและตามบ้านเรือน แสดงความชื่นชมยินดีต้อนรับพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจกสวรรค์, ประเพณีปอยต้นไฟ คือการทำบุญแสดงความสามัคคีในรอบปี, ชาวบ้านช่วยกันหาไม้เกี๊ยะหรือไม้สน ถ้าไม่ได้จริง ๆ ก็ใช้ไม้ไผ่แทน, นำมาจักเป็นชิ้นเล็ก ๆ มัดรวมกันยาวพอประมาณ ตกแต่งให้สวยงามด้วยกระดาษสี, หามแห่ไปตามถนน, นำไปถวายที่วัด, จุดให้แสงสว่างเป็นพุทธบูชา เชื่อว่าเป็นการให้แสงสว่างต่ออายุให้ศาสนารุ่งเรืองต่อไป

ประเพณีหลู่สว่างกานคำ คือถวายผ้าเหลือง นำไปหมองค์พระพุทธรูป, ชาวบ้านมารวมกันช่วยกันทำพิธีเริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้าย เก็บฝ้าย ทำเส้นใย จนถึงการทำเป็นผ้าขาว, มีการแข่งขันชิงรางวัลกันในการทอดด้วย, ตัดเย็บแล้วย้อมเป็นผ้าเหลืองตกแต่งประดับกระดาษทองให้สวยงาม, ให้เสร็จเรียบร้อยในคืนเดียวก็คือคืนวันขึ้น 14 ค่ำ รุ่งเช้าวันเพ็ญเพ็ญเดือนสิบสอง นำไปถวายทาน

หัวใจสำคัญของประเพณีต่าง ๆ เหล่านั้นคือ พิธีการอ่านหนังสือ เรียกว่า "ขอลึก" หรือในการฟังคำอ่าน (นั่งฟังเช่น นั่งฟังพระเทศน์ธรรม) เรียกว่า "ถ่อมลึก" ทุกโอกาสและทุกที่ไม่ว่าสถานที่แห่งไหนที่มีผู้คนมาชุมนุมกัน จะมีการไหว้พระ มีการอ่านหนังสือ อย่างเช่นในงานประเพณีขึ้นบ้านใหม่ งานศพ, ปอยส่างลอง หรือในเมื่อไม่มีงานอะไร ถ้าจำเป็นต้องการเรียกร้องให้บุคคลสำคัญมาชุมนุม ก็จะไปหาเจ้าภาพหรือหาเรียกกันแล้ว ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ กำหนดให้มีพิธีทำบุญอะไรสักอย่าง, กำหนดวัน เวลา และสถานที่สักแห่งแล้วเรียนเชิญบุคคลสำคัญที่ต้องการ พร้อมกับชาวบ้านต่าง ๆ มาร่วมทำบุญกัน มีการอ่านและนั่งฟัง พร้อมการสนทนาวิสาสะ หรือการคบหาวิสาสะ ในเวลาเช้า, บ่ายและกลางคืน อย่างน้อยนานช่วงเวลาละสองชั่วโมง และมีต่อกันหลายวัน, แล้วแต่กำหนด ตามความเหมาะสม, จึงกล่าวกันว่า ในช่วงชีวิตของคนไต้หวัน ไม่มีช่วงไหนที่ไม่ผูกพันกับศาสนา

การทำบุญของคนไต้หวัน จะได้รับการยกย่องเชิดชูคุณงามความดี เช่นคนที่ออกเงินหรืออุปถัมภ์ก่อสร้างวัด จะได้รับการยกย่อง ใช้คำเรียกนำหน้าชื่อใหม่เป็น "จง" ตามแต่อายุวัย เช่น พ่อจง แม่จง ลูกจง หรือจงเรียกนำหน้าชื่อนั้นตลอดไป. หากได้ทำบุญก่อสร้างเจดีย์ จะได้รับยกย่องเป็น "กองมู" ลูกกองมู. หากได้ทำบุญบรรพชาสามเณรจะได้รับการยกย่องเป็น "สร้าง" พ่อสร้าง แม่สร้าง หรือได้ทำบุญบุตรคนอื่นเป็นพระก็จะได้รับยกย่องเป็น "จาง" พ่อจาง แม่จาง.

6.4 ประเพณีการระลึกถึงผู้ล่วงลับ

สังคมอยู่เป็นสุขได้ เพราะคนในสังคมระลึกถึงกัน การระลึกถึงเป็นความสัมพันธ์ทางใจ เป็นความห่วงใย ความเอาใจใส่ทุกซอกซอก ของกันและกัน การระลึกถึงนี้ มิใช่มีต่อผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่ยังเป็นการระลึกถึงผู้ล่วงลับ (ตาย) ไปแล้วด้วย. การทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับไป นิยมกระทำสืบเนื่องเป็นระยะคือ ทำบุญ 1-7 วัน หลังจากมรณะกรรม เรียกว่า "ซอมต่างตัว" (โก๋จา) จุติศแก่ผู้ล่วงลับไปและมีการขอลึก ถ่อมลึก ถวายเครื่องไทยทาน.

6.5 ประเพณีเกี่ยวกับการรื่นเริงบันเทิงใจ

สิ่งบันเทิงใจ มีหลายแบบ ตั้งแต่การเล่นออกก่าลัง การฟังนิทาน ไปจนถึงการขับร้องฟ้อนรำ การเล่นที่มีกติกาเรียกว่า การละเล่น ได้แก่การเล่นหมากนิม (ลูกสะบ้า) นิมก๊ก (ใช้ไม้ทำเป็นรูปลูกสะบ้าใหญ่) หมากข่าง หมากฮอน หมากแก็่ ตาซ่อง เป็นต้น

ในเวลากลางคืน คนทั่วไป ไม่นิยมออกไปเล่นนอกบ้าน จึงมักล้อมวงกันฟังและอ่านนิทาน นิทานประเภทหนึ่งที่ชอบฟังหรืออ่านคือ "ฮ่าปู้ฮ้อล่ง" ที่มีตัวเอกเป็นคนเจ้าปัญญา หรือเป็นคนมีปฏิภาณฉลาดเขาตัวรอดนิทานบางเรื่องที่เล่าต่อกันมานี้ บางครั้งมีผู้นิยมนำออกแสดงบนเวทีเป็นละครที่ใช้คนจริงฟ้อนรำและขับร้อง การฟ้อนรำนับเป็นการออกก่าลังกายอย่างหนึ่ง ทำให้ร่างกายแข็งแรง และจิตใจแจ่มใส.

6.6 ประเพณีการแต่งกาย

เครื่องนุ่งห่ม ที่ใช้ปกปิดร่างกาย ป้องกัน ความร้อนหนาว แดดและสัตว์มีพิษ กัดต่อย, ปกปิดเครื่องเพศ มีให้รับอันตราย และป้องกันความอับอายด้วย, สิ่งเหล่านี้ ทำให้เกิดการผลิตเสื้อผ้า จากวัตถุดิบต่าง ๆ เช่นฝ้าย ไหม ใย หรือเปลือกไม้ ขนสัตว์ หนังสัตว์ นำมาถักทอจนเป็นเนื้อผ้า สำหรับจะนำไปนุ่งห่ม รวมถึงการมีความรู้ ความชำนาญ ในการตัดการเย็บด้วย.

ต่อมาสังคมวิวัฒนาการขึ้น การใช้ผ้ามีใช้เพียงเครื่องนุ่งห่ม แต่เป็นมิติของสุนทรียภาพ มนุษย์เริ่มลอกเลียนลวดลาย สีสันจากธรรมชาติลงบนผืนผ้า โดยใช้วัตถุธรรมชาติในการย้อมสี และเลียนแบบลวดลายต่างๆ จากสัตว์และธรรมชาติรอบกาย จนกระทั่งเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้น

ราชอาณาจักรไทย อันกว้างใหญ่ไพศาล มีเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างอาณาจักรหรือประเทศ ระหว่างชนชาติและชนเผ่า ระหว่างภูมิภาคอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เปรียบเทียบช้างตัวใหญ่, เครื่องนุ่งห่มหรือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงอารยธรรมใด ก็เปรียบเสมือนหนึ่งช้างและชนช้าง. หนึ่งช้างและชนช้างที่ห่อหุ้มช้างอยู่ทั้งตัวนั้นจะมองดูที่ตัว ที่ขา หรือที่ไหนก็เหมือนกัน. จะแตกต่างกันคงมีว่าส่วนที่อยู่บนหลัง และส่วนที่อยู่ท้อง. แต่ก็เรียกว่าหนึ่งช้างและชนช้างเหมือนกัน. เมื่อราชอาณาจักรไทย ตกอยู่ใต้อำนาจชนชาติต่างชาติ, ที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมีลักษณะเหมือนชายแดนหรือชายขอบ อย่างเช่นทุ่งมว (ที่ราบโล่ง หรือลุ่มน้ำแม่มว) ดินแดนหรือถิ่นฐานที่ตั้งราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย มีลักษณะเหมือนชายแดนหรือชายขอบ มีผลทำให้เกิดกลุ่มชาติพันธุ์ไทย เป็นหลายกลุ่มเหมือนตัวช้าง มีขา, หัว, ตัวและหาง. เมื่อศึกษาช้างหรือหัวช้าง เรียกว่า หนึ่งหุ้มขาและชนขา หรือหนึ่งหัวและชนหัวช้าง. ความจริงก็หนึ่งและชนช้างซึ่งเป็นมรดกร่วมนั่นเอง. เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยต่างๆ ก็เช่นเดียวกัน คือมรดกร่วมของชนชาติไทยนั่นเอง

ไทยเป็นชนชาติที่สันทัดในการศึกษา และพยายามก้าวไปข้างหน้า, ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น, สามารถอนุรักษ์ วัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดกันมา. ขณะเดียวกัน ก็สามารถดูดซับวัฒนธรรมใหม่ อันดีงามของชนชาติอื่น ที่เผยแพร่มาจากภายนอก. นอกจากรับเอาไว้เป็นของตนเองแล้วยังสามารถดัดแปลงและสร้างสรรค์ให้ดีกว่าเดิม ก่อรูปเป็นเจตนารมณ์แห่งชาติของตน, ท่ามกลางการผลิตทางวัตถุ และการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม, ได้ใช้ร่วมกัน ทั้งสหราชอาณาจักรไทย.

ในสหราชอาณาจักรไทย อันกว้างใหญ่ไพศาล มีมรดกผ้าซึ่งเป็นสิ่งทอที่สืบทอดมาแต่โบราณ ผ้าทอที่มีชื่อเสียงของภูมิภาคต่าง ๆ แห่งราชอาณาจักรไทย มีทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ที่ทอด้วยเทคนิคแตกต่างกัน เช่นการทอผ้าพื้น หรือการทอเป็นลวดลายแบบต่างๆ ด้วยเทคนิคมัดหมี่เก็บลายขิด จก และฝ้ายก นอกจากนี้ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้า ยังแสดงถึง สัญลักษณ์ที่มีร่วมกัน ในภูมิภาคแห่งส

พระราชอาณาจักร และสะท้อนถึง ความสัมพันธ์ที่ดินแดนในภูมิภาคนี้ มีการติดต่อค้าขาย และการแลกเปลี่ยนทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม กับดินแดนในภาคอื่นๆ ทั้งใกล้และไกล

ทุ่งมาว ซึ่งเป็นดินแดนราชธานี แห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นเมืองท่าทางบก, อยู่บนเส้นทางสายไหม ที่มีตลาดการค้าติดต่อ ระหว่างบ้านเมืองชายทะเล กับบ้านเมืองที่อยู่ในภูมิภาค อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม. ลวดลายผ้าแบบต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่างๆ แห่งสหราชอาณาจักร ได้ส่งเข้าตลาดการค้าในทุ่งมาว.

การแต่งกายชายทุกท้องถิ่น ทั้งราชอาณาจักร, เพราะเป็นมรดกร่วม, ไม่แตกต่างกันนัก. แต่การแต่งกายหญิงนั้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์หรือเอกลักษณ์ (สมัยปัจจุบันคงเรียกว่าแฟชั่น) ของท้องถิ่น, คือถิ่นไหนผลิตสิ่งทอลวดลายแบบไหนดี เอาแบบนั้น เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ตามคตินิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะฉะนั้นการแต่งกายหญิงท้องถิ่น แต่ละถิ่น, โดยเฉพาะผ้าซิ่น, จึงแตกต่างกันบ้าง. รูปแบบลวดลายต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แต่ละท้องถิ่นนั้น เมื่อส่งถึงราชธานี, คือเมืองมาวหลวง, ซึ่งเป็นรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ในสังคมไต เรียกว่า "สหราชอาณาจักรไต" ได้รวมกัน, เพื่อเป็นสัญลักษณ์ร่วม ของสหราชอาณาจักร หรือเป็นเอกลักษณ์ประจำสหราชอาณาจักรไต, เป็นสัญลักษณ์ร่วม ของชนชาติไต หรือไท, ทางราชธานีจึงออกแบบผ้าซิ่นลวดลายแบบผสมผสาน เรียกว่า "ซิ่นผ้า" (ผ้า - ที่นี้ภาษาไทยมาหมายถึงผสมผสาน) และผ้าโพกหัวที่มีลวดลายแบบผสมผสานอย่างซิ่นผ้า⁶¹ เป็นเครื่องแต่งกายหญิงชาวสหราชอาณาจักรไต ซึ่งหมายถึง การรวมตัวของชาวไตทุกท้องถิ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียว อีกทั้งลวดลายแบบต่างๆ ที่เอารวมกันเข้าให้เป็นปึกแผ่น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวอย่างแน่นแฟ้นนั้น เป็นแนวตั้งขึ้นทุกลวดลาย (ทุกแบบลวดลาย). นั่นคือ หมายถึงสัญลักษณ์ความเจริญรุ่งเรืองมันเหมาะซึ่งภาษาไตเรียกว่า "ซิ่นซิ่นสูง" ของสหราชอาณาจักร.⁶²

61. ดูภาพ - 4, 5, 56, 57

62. เจ้าเหยียบฟ้า ณ แสนหวิ, การสัมมนาวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไตในสหภาพพม่า ณ วัดกลางเมือง, เมืองแสนหวิ, รัฐชาน, 25-29 เมษายน พ.ศ. 2516 จัดโดยคณะกรรมการศูนย์การวรรณคดีและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไต.

ภาพที่ 4

ภาพที่ 5

ชิ้นผ้าลดลายแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ร่วม

ภาพที่ 56 การแต่งกายใส่ชินผ้า และผ้าโพกหัวลายผ้า

ภาพที่ 67 เทศกาลขอม่น้ำ (รดน้ำ) วัดหอศีล เมืองซอน ไต้คง ยูนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน
(การแสดงบนเวที)

ที่ใกล้ชายจีน มีแถบสีกว้างประมาณหนึ่งนิ้ว คาดตามขวางของผ้าจีน. แถบสีนี้เป็นสัญลักษณ์บอกสถานภาพของผู้แต่ง. ถ้าเป็นชาวเมืองหรือชาวตลาดทั่วไป ใช้ 2 แถบ ชาวบ้านทั่วไป ใช้ 3 แถบ และถ้าเป็นเจ้านายใช้ 4 แถบ. แถบเดียวเด็กและหญิงสามัญธรรมดา.⁶³

การทอผอลวดลายผ้าจีนนั้น ใช้เส้นเงิน เส้นทองคำ ทอเป็นลวดลายแบบเป็นแถบเล็กหรือแบบจำลอง⁶⁴ ทุกลวดลาย. แต่ที่ใช้เส้นด้ายหรือไหมธรรมดาก็มี.

หลังจากเมืองมาหลวงเสื่อมอำนาจลงแล้ว ท้องถิ่นต่างๆ ก็กลับไปใช้ผ้าจีนซึ่งมีลวดลาย ที่เป็นสัญลักษณ์ท้องถิ่นของตน. "จีนผ้า" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำสหราชอาณาจักรไต้หวัน ใช้ใส่กันเพียงเป็นบางท้องถิ่นโดยเฉพาะถิ่นทุ่งมาว, รัฐชาน, รัฐกะฉิ่น ในสหภาพเมียนมาปัจจุบัน และในถิ่นล้านนาที่มีคนได้ออยู่. แต่ส่วนมากไม่นิยมใส่แถบสี. ช่วงต่อจากลวดลายนั้น ไม่เลือกสี แล้วแต่รสนิยมของแต่ละคน ใช้ผ้าสีอะไรต่อก็ต่อกัน.

ส่วนผ้าโพกหัวก็เช่นเดียวกัน. ผ้าโพกหัวนั้น ในถิ่นทุ่งมาว ใช้เป็นประโยชน์สองลักษณะ. ลักษณะหนึ่งใช้ผ้าโพกหัว เพราะเป็นถิ่นที่มีอากาศหนาวเย็น. อีกลักษณะหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่โพกหัวอยู่แล้ว เวลาเข้าวัดหรือทำบุญเพื่อเป็นความเคารพพระองค์เจ้า ต้องแก้จากการโพกหัวมาเป็น ผ้าสไบ (ผ้าแถบผืนยาว ๆ ใช้ห่มมา ห่มซ้อนหลัง ห่มสะพายเฉียง). แต่ในถิ่นที่มีอากาศร้อน เช่น ในถิ่นล้านนา ไม่มีการโพกหัว ใช้เป็นผ้าสไบอย่างเดียว.

ส่วนเสื้อนั้น ทั้งหญิงและชายใช้กันส่วนมากมีสองแบบ. แบบหนึ่งเป็นเสื้อผ่าหน้า เรียกว่า "เสื้อต้องแตก (เสื้อท้องแตก) หรือเสื้อหน้าต่อ" ก็เรียกเสื้อแบบนี้ใส่กระตุ้มกันมาก. ใส่เป็นคู่ๆ เรียงรายกัน. ยิ่งถี่ (ไม่ห่าง) ยิ่งสวยงามมาก. อีกแบบหนึ่งเป็นเสื้อป้ายติดกระตุ้มที่ด้านขวา เรียกว่า "เสื้อเวหน้า (เสื้อหลักเฉียงหน้า - หลบออกไปให้พ้นจากการชนกัน) หรือเสื้อเวหน้า (ป้ายไม่ทบอีกด้านหนึ่ง) ก็เรียก. ใส่กระตุ้มเดี่ยวหรือกระตุ้มเป็นคู่ ๆ

กระตุ้มนั้น ใช้ผ้าที่ตัดเสื้อนั้นมันเส้นกลม หรือใช้เส้นด้ายดักเป็นเส้นกลม. ด้านหนึ่งทำเป็นรู ยาว อีกด้านหนึ่ง ซอดทำเป็นกระตุ้มมีหางยาว. ติดกระตุ้ม ตามขวางของตัวเสื้อ. หาง รู และหางกระตุ้มนั้น ทำเป็นรูปดอกต่างๆ ก็มี. ถ้าเป็นหญิงที่มีฐานะดีหรือคนที่เป็นได้ แทนที่เขาจะใช้กระตุ้มธรรมดา เขาจะทอกระตุ้มไว้ทั้งสองข้างให้เป็นรูกระตุ้มว่างเปล่าไว้แล้วเขานิยมใช้กระตุ้มทองคำ,

63. สัมภาษณ์ (10-10-36) จากนายจายเมียะโบเมียะ อายุ 53 ปี เลขที่ 80 หมู่ 6 บ้านหัวนา ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่.

64. ดูภาพ - 8

กระตุ้มเงินหรือกระตุ้มทองคำประดับพลอย หยก หรือเพชร มีรูปแปลกๆ เช่นรูปดาว รูปดอกไม้ รูป

ในยุคที่สังคมพุ่มมลายูยังมีการอบรมเป็นกลุ่มๆ ในเดือนสามอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น, การทำความเข้าใจในเรื่องพื้นฐาน ความเป็นอยู่ของสังคมและวิถีชีวิต หรือลักษณะสังคมและวิถีชีวิต ของไตในสิบสองเดือนหรือในรอบปี เขามักบอกเล่าหรือคำพังเพยไว้ว่า “เดือนสี่ สาวขึ้นก็ตอลาย” (ใน เดือนสี่ หญิงสาวทั้งหลายขึ้นมั่งมี มี ทอผ้าที่มีลวดลาย ซึ่งเป็น จุก, ยก, ดอกหรือลายหมั่นก่าย) ในยุคนั้นคงยังไม่มีถุงเท้า, ถุงน่อง. ถิ่นไตที่มีอากาศหนาวจัด, เพื่อป้องกันความหนาวหรือเพื่อความอบอุ่นในฤดูหนาว และช่วยให้เส้นเลือดที่ช่องไม่หด คลายเมื่อยได้อีก, ที่น่องมีผ้าสีดำห่อหุ้ม เรียกว่า “ผ้าปัก ก้าว” ยุคปัจจุบันใช้ถุงเท้าหรือถุงน่องแทน ผ้าปักก้าว. แต่หญิงชรายังใช้กันอยู่บ้าง.

ในขณะที่เดียวกัน ก็มีการเปลี่ยนแปลง ความนิยมด้านการแต่งกายหรือการเปลี่ยนแปลงด้าน แฟชั่นการแต่งกายบ้าง. เพราะสังคมไต เป็นสังคมการค้าตลาดนัดห้าวัน หรือสังคมที่อยู่บนเส้นทาง การค้า ซึ่งเป็นเส้นทางสายใหม่ ดังได้อธิบายมาแล้วข้างต้น. ผู้หญิงชาวบาน สามารถซื้อหาเสื้อผ้ามาแต่ง หุ้ม กันได้มากขึ้น.

7. วัฒนธรรมหรือประเพณี ในการใช้สิ่งทอหรือผ้า

การใช้ผ้าของชาวไต แบ่งออกได้เป็น สามลักษณะ คือการใช้สอยในชีวิตประจำวัน, การใช้ผ้า ในพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ และการใช้ผ้าในการแลกเปลี่ยนสิ่งอื่นๆ หรือการจำหน่าย.

7.1 การใช้สอยผ้า ในชีวิตประจำวัน

ผ้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคน มีความจำเป็นต้องใช้สอยเป็นประจำตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกเพศ ทุกวัย และทุกฐานะชนชั้นในสังคมการใช้สอยผ้า ในชีวิตประจำวัน แบ่งออกได้เป็นสองอย่าง. อย่าง หนึ่งเป็นเครื่องนุ่งห่ม. อีกอย่างหนึ่งเป็นเครื่องใช้ประจำ

เครื่องนุ่งห่ม คือ อย่างเช่น ผ้าอ้อมเด็กทารก เสื้อ ชิน (ผ้านุ่ง) ต้นชิน หัวชิน ชินซ้อน (ทับ ไน) กางเกง ผ้าโพกหัว ผ้ากันเปื้อน ผ้าสไบ (ผ้าแถบ) ผ้าพันคอ ผ้าเหลือง ผ้าไตรจีวร (สบง จีวร ผ้า ทาบ) ผ้าทงพระ เป็นต้น.

ผ้าของชาวไต มีหลายสีและมีลวดลายหลายแบบ.ผ้าที่ตัดเย็บเป็นเสื้อหญิงหรือเสื้อกางเกง ชายนั้น จะเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม หรือผ้าอะไรก็ได้ ส่วนมากใช้สีขาว สีน้ำเงิน สีดำ และสีตุ่น (สีน้ำตาลอ่อน) สีตุ่นนั้นเป็นสีเสื้อผ้าใช้กันทั่วไป, ใช้กันทุกชนชั้น, ใช้เป็นสีเครื่องแต่งกายประจำชาติไต, จนถึง ปัจจุบันสมัย.

เครื่องใช้ประจำ คือ อย่างเช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม (ผ้านวม) มุ้ง ผ้าปูที่นอน ผ้าคลุมเตียง ผ้ากันห้อง ผ้าห่าน ผ้าห่านประตู ปลอกหมอน ผ้าเช็ดมือ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว ผ้าปูโต๊ะ ถุง, ถุงย่าม ผ้าเตาดานเบ็องบงระ เป็นต้น

ผ้าของชาวไต มีหลายสีและหลายแบบลวดลาย. ลวดลายแบบไหนหรือผ้าแบบไหนเหมาะสมเครื่องใช้ประจำอะไรก็ใช้ตัดเย็บเป็นสิ่งนั้น ๆ อย่างเช่นผ้าปูที่นอนมักเป็นสีขาว หรือสีตุ่น หรือสีขาวสลับสีอื่น ๆ เป็นแถบหรือเป็นลายตา, บางผืนอาจทอเป็นลวดลายหรืออาจมีการปักประดับ.

7.2 การใช้ผ้า ในพิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ

การกระทำพิธีกรรม ความเชื่อใดๆก็ตาม ชาวไตสมัยก่อน หรือแม้กระทั่งปัจจุบันก็จะมีผ้ามาเกี่ยวข้อง. ผ้าเป็นทั้งเครื่องนุ่งห่ม เป็นทั้งเครื่องสักการบูชา. การใช้ผ้าประกอบพิธีกรรมนั้น ใช้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย. ผ้านั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไต.

อย่างเช่น การใช้ผ้าเป็นของกำนัลแก่ผู้ทำคลอดในพิธี "อาบเดือน" (พิธีทำเมื่อเกิดมาครบหนึ่งเดือน). เมื่อคลอดออกจากท้องแม่, ผ้าชิ้นของแม่ที่เปื้อนโลหิตนั้น ให้เอาตากแห้ง (ห้ามซัก) เก็บไว้สำหรับบุตรคนนั้น (ไม่ว่าหญิงหรือชาย) ได้ใช้เป็นสิ่งวิเศษ (ศักดิ์สิทธิ์) เมื่อเติบโตขึ้น. มีความเชื่อว่าเป็นของขลังป้องกันภัยอันตรายสิ่งไม่ดีและศัตรูภูตต่าง ๆ ได้(สำหรับหญิงหรือชายนั้นคนเดียว. สำหรับคนอื่นต้องเป็นผ้าชิ้นของแม่ของคนนั้นอีกต่างหาก).⁶⁵ ใช้เส้นใยฝ้ายหรือเส้นด้ายผูกมือเรียกขวัญเด็ก.

อีกพิธีหนึ่ง ที่ผ้ามีบทบาทสำคัญ คือ พิธีบวช "สร้างล่อง หรือ จางล่อง". ในระหว่างพิธีสร้างล่อง (เณร) หรือจางล่อง (พระ) จะต้องขี้ม้ก (ขี้คอกคน) เดินรอบหมู่บ้านโดยสวมใส่เสื้อผ้าอย่างดีแบบเจ้าชาย⁶⁶ (ซึ่งมักจะยืมมาจากผู้มีฐานะดี) เพื่อเป็นการระลึกถึงกำเนิดของพระพุทธเจ้าที่มีกำเนิดใน

ภาพที่ 9 ชุดแต่งกายสร้างล่อง - กรุงเทพฯ

65. สัมภาษณ์ (16-9-38) จากพระอธิการจำปอง โชติโก, วัดศรีดอนตูม, หมู่ 2 บ้านแม่กะ ต. ตลาดใหญ่, อ.ดอยสะเก็ด, จ.เชียงใหม่.

ราชตระกูล และชี้นำออกจากประเทศ. ในระหว่างพิธีจะได้รับผ้าสบงจีวรสีเหลือง. ผ้าเหล่านี้อาจซื้อมาแค่ส่วนใหญ่แล้วในสมัยนั้น, พวกผู้หญิงในหมู่บ้านจะช่วยกันทอ เย็บและย้อมเอง. คนไต่ถือว่าการบวชได้บุญกุศลมาก.

พิธีกรรมอื่น ๆ ของหมู่บ้านก็มีการใช้ผ้าเช่นกัน. อย่างเช่น พิธีแต่งงาน, พิธีการสร้างธรรม, การทานตุง(ธง), พิธีฮอลัก (อ่านหนังสือ), พิธีกรู้นสง่างานคำ (ถวายผ้าเหลือง) ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น, พิธีศพ หรือการระลึกถึงผู้ล่วงลับ เป็นต้น

ประเพณี "การสร้างธรรม" ของชาวไต โดยการเขียนวรรณกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา จารึกบนพับ (สมุด) กระดาษสา อย่างไรก็ตาม ซึ่งถือว่า "สักหนึ่งตัว พระหนึ่งองค์" คือถ้าได้ถวายทานหนึ่งสั้ว หรืออักษรหนึ่งตัวจะได้ อานิสงส์มากเท่ากับได้ถวายทานพระพุทธรูปหนึ่งรูป. และมีผ้าห่อคัมภีร์ด้วยผ้าที่มีลวดลายสวยงาม. มีสายมัดทั้งถักเป็นรูปเส้นกลมและทอเป็นเส้นแถบ.

การสร้างธรรมนั้น มีสองลักษณะ. ลักษณะหนึ่ง เมื่อเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ตัว คนไต่นิยมกันรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับรู้มาในช่วงชีวิตมาบันทึกหรือเล่าสู่กันฟัง. เมื่อมีฐานะพอเป็นได้ก็เอาเรื่องราวซึ่งเป็นความนิยมชมชอบนั้นเล่าให้นักประพันธ์ เขียนหรือแต่งเรื่องราวหรือประวัติความเป็นมาหรือเรื่องอะไรสักอย่างให้เป็นทีระลึกไว้อ่าน. อีกลักษณะหนึ่ง เมื่อสมาชิกครอบครัว หรือบุคคลหนึ่งในครอบครัวได้ล่วงลับไปนั้น, เพื่อเป็นการระลึกถึงจึงให้นักประพันธ์สร้างหนังสือเป็นอนุสรถวายทานในพิธี "ขอมเต่งตัว" หรือ "ขอมต่างตัว" (โก๋จา) อุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไป. การถวายพระธรรมจะคู่กับการถวายตุง (ธง) ตลอด. ผู้ตายผู้หนึ่งมีถวายอย่างต่ำหนึ่งเล่ม.

การถวายตุง คนไต่มีความเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเสด็จเยือนเมืองมาว ราชอาณาจักรซึ่งมีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า "โกสัมพี" ในรัชสมัยขุนแสงอุตัง ก่อนนั้นคนไต่ยังคงดำรงชีวิตตามคำที่ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ชาวบ้านประกอบกิจการเกษตรและการประมง. แต่เมื่อได้รับรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว การดำรงชีวิตของคนไต่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างใหญ่หลวง. คือคนไต่ยกเลิกการประมงและฆ่าสัตว์ตัดชีวิตจนกระทั่งถึงปัจจุบันสมัย. ชาวบ้านเอาแหซ่อน เมื่อยกน้ำเป็นต้น ที่เป็นเครื่องมือประมงต่างๆ ทำเป็นตุง (ธง) ถวายพระพุทธเจ้าให้เป็นสัญลักษณ์ยกเลิก. จึงเป็นมาประเพณีการถวายตุง ซึ่งมีรูปต่างๆ คล้ายแห ซ่อน และเมื่อยกน้ำเป็นต้น จนถึงปัจจุบันสมัย. มีความหมายว่า ถ้าสมมุติว่าบุคคลนั้น (หรือ ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น) ได้มีการกระทำที่ไม่ดีมา ก็ขอให้หลุดพ้น.⁶⁷ การเอาตุงไปทำพิธีบูชาในงานพิธีเนื่องงานการกุศลนั้นเชื่อว่า เมื่อตายไปแล้วพระยายมราชได้เห็นตุง ที่ทำบุญไปนั้นจะได้ให้ขึ้นสวรรค์. เพราะตุงเป็นสัญลักษณ์ยกเลิกการทำบาปดังกล่าวข้างต้น.

67. การประชุมสัมมนาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม : ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย - ไท เอกสารหมายเลข วันที่ 10-14 มิถุนายน 2537 ณ โรงแรมดวงตะวัน จ. เชียงใหม่

ตุ่มมีหลายชนิด และมีขนาดต่างๆกัน มีตั้งแต่ทำจากกระดาษ, สิ่งทอจนถึงทำด้วยโลหะและไม้. การทอตุ่มนั้นในถิ่นทุ่งมวานิยมกันทอเป็นรูปพระวิหาร และพระเจดีย์. ^{๘๖} เชื่อกันว่าพระวิหารนั้นรำลึกถึงพระวิหาร "จองแสง" ที่มีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า "โฆษิตาราม" มหาเศรษฐีโฆสกะเป็นศรัทธาสร้างถวาย, ในรัชสมัยขุนแสงอู่ตั้ง ซึ่งมีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า "อุเตนะ", ตั้งอยู่บนเชิงดอยแสง ผังขวาน้ำแม่มาว ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของเมืองมาวปัจจุบัน. ^{๘๗}

ภาพที่ 10 ตุ่มไม้วัดป่าเป้า อ. เมือง จ. เชียงใหม่

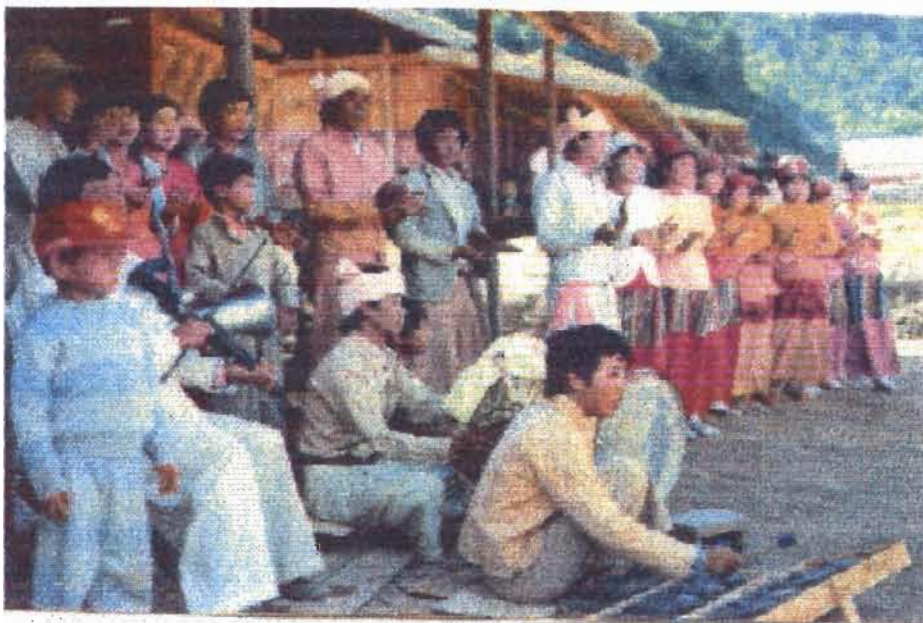
ภาพที่ 11 ตุ่มต่างๆบนวัดเชียงมน ทุ่งมว - จีน

ภาพที่ 11 ตุ้งต่างๆ บนวัดเชียงมน ทุ่งมาว - จีน

ในพิธีการอ่านหนังสือที่เรียกว่า "ฮกติก" หรือถ่อมติก" ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นก็มีการใช้ผ้าหรือสิ่งทอที่มีลวดลายต่างๆ ทำเป็นแท่นนั่ง และเพดานเบื้องบนแท่นนั่งของผู้อ่านซึ่งตกแต่งไว้อย่างประณีตสวยงาม.⁷⁰

ภาพที่ 16 พิธีถ่อมติก (บรรยายธรรม) วัดแม่จาย อ. แม่จาย จ. เชียงใหม่

ภาพที่ 17 การแต่งกายคณะเล่นจ๊าดไต (ละคร) บ้านใหม่หมอกจ๋าม อ. แม่จาย จ. เชียงใหม่

การใช้ผ้าเป็นเครื่องสักการะแก่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติผู้ใหญ่ ในพิธี ชุกตั้นสิมมื่อ (รดน้ำดำหัว) ในเดือนห้าซึ่งเป็นการรำลึกถึงวีรชนที่สร้างบ้านเมืองมาให้ชนรุ่นหลังอย่างกล้าหาญและในพิธีกันตอ ในเดือนสิบเอ็ดซึ่งเป็นการรำลึกบุญคุณของแม่ที่นำหน้าสร้างครอบครัวให้เป็นสุขขึ้น มีอยู่มีกินโดยนำหน้าทำไถนา ประสพผลและใกล้จะได้เก็บเกี่ยว. การใช้ผ้าทำเป็นเครื่องแต่งกายในการฟ้อนรำ ในการเล่นละคร ซึ่งเรียกว่า "เจิงไต หรือ จ้ำดไต" ⁷¹ ซึ่งเป็นการรื่นเริงบันเทิงใจเหล่านี้ก็คือศิลปการใช้ผ้าอันน่าชื่นชมของชาวไต

ภาพที่ 18 ชุนหม่อง เจ้าฟ้าเมืองมิด สิบเข็ด (เมืองท่าก่อง) ครองเมืองมิดมาจนถึง พ.ศ. 2... มาช่วยปกค... ความแตกต่างทางการนำผ้ามา... จะเห็นได้ชัด ในโอกาสทางพิธีกรรมที่สำคัญ, เหนือ (หรือกษัตริย์) เจ้าหอแสง (เจ้าจักพรรดิ) มีสิ่งประดับ, มีข้าราชการตามเสด็จในขบวนแห่, นอกจากนี้คนชั้นสูงหรือคนมีฐานะจะพาหณะด้วยผ้าต่างๆ สวยงามมาก.

โดยเมืองดักก่อง (เมืองท่าก่อง) เจ้าฟ้าของห้วย... หรือชนชั้นที่มีฐานะ... ของ เจ้าหอคำ (พระเจ้า... ทางการ, มีพระที่นั่ง, ... ของแบบเข้ากันเป็น... กแต่งสัตว์ที่ใช้เป็น

ภาพที่ 19 เจ้าฟ้าเมืองกิน ผู้ก่อตั้งแนวร่วมเจ้าฟ้า เพื่อต่อต้านการรุกรานของอังกฤษ อย่างกล้าหาญ

ภาพที่ 20 ชุนที เจ้าฟ้าเมืองป้อน นักรบผู้กล้าหาญชาญฉลาดด้านยุทธการและการเมืองมาก เป็นเสนาธิการฝ่ายวางแผน กอบกู้อาณาจักรไทยให้เป็นอิสระจากพม่าในปี พ.ศ. 2428 - 2429

ภาพที่ 21 ชุนส่วยจี เจ้าเมืองนาย ผู้นำที่กล้าแกร่งทำให้พม่าขยายดเกรงกลัวมาก ชาวเมืองนายมี เลือดนักรบที่กล้าหาญชาญชัย เป็นมรดกต่อด้านพม่าจนถึงยุคปัจจุบัน

ภาพที่ 22 เจ้าฟ้าหลวงเมืองของห้วย และไปครองเมืองมิดอีกเมืองหนึ่ง เพื่อให้เมืองมิดอยู่ในความ สงบสุขในปี พ.ศ. 2432

ภาพที่ 23 ขุนแสง เจ้าฟ้าเมืองสีป้อ ได้เคยหลบหนีพม่าไปอยู่ที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2425 มาแล้ว และไปขอความช่วยเหลือจากอังกฤษที่เมืองร่างกุ้งมาขับไล่พม่าที่เข้ามารุกรานอาณาจักรไทย ได้ยึดเมืองสีป้อคืนใน พ.ศ. 2429 แล้วบริหารบ้านเมืองตามระบบการปกครองของอังกฤษทำให้อาณาจักรไทยเจริญรุดหน้าไปด้วยดี ขุนแสงเป็นบุตรของขุนกินเมือง เมืองโหลง

71. รูปภาพ - 17

72. รูปภาพ - 18, 19, 20, 21, 22, 23. จากเหนือแคว้นแดนสยาม, อังแล้วหน้า 148 - 149 - 150.

7.3 การใช้ผ้าในการแลกเปลี่ยนสิ่งอื่น ๆ หรือจำหน่าย

การผลิตผ้าหรือสิ่งทอ โดยวิธีง่าย ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ ในชีวิตประจำวัน ในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่น จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับการค้าขายแลกเปลี่ยนกัน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การใช้สิ่งทอหรือผลผลิตอื่น ๆ แลกเปลี่ยนสิ่งอื่น ๆ ที่ตนไม่มีและต้องการอยู่ การผลิตสิ่งทอนั้นที่หลายขั้นตอน และยังเกี่ยวข้องกับการแบ่งงานตามขั้นตอนต่างๆ. ขั้นตอนการผลิตดังกล่าวได้แก่ การปลูก การเก็บเกี่ยว การปั่น การทอ การย้อมสี และการเย็บทั้งหมดนี้ไม่ได้ทำกันภายในครอบครัวแต่ละครอบครัว. บางหมู่บ้านมีการปลูกบางหมู่บ้านมีปลูกเล็กน้อย หรือมีเพียงการทอ. หากเป็นครอบครัวเป็นท้องถิ่นก็เป็นเช่นเดียวกัน. การปั่น การทอ การย้อมสีก็มีการแลกเปลี่ยนกัน แลกเปลี่ยนแรงงานหรือจ้างกัน แม้แต่ในหมู่บ้านเดียวกัน ช่างทอบางคนก็รู้จักวิธีการทอลวดลายเฉพาะอย่างเท่านั้น เช่น บางคนทอลายดอกไม้ได้ บางคนทอลายนกและลวดลายอื่น ๆ ได้. แลกเปลี่ยนกันทั้งวิชาการและผลิตภัณฑ์.

มีคำพังเพยที่ใช้อบรมกัน ในกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งเน้นทางสังคม เศรษฐกิจ การค้า และการครองชีพนั้นว่า "เอ็ดสั่ง เอ็ดแต่ ๆ ก็นำแม่, ไหล่ขาย (ทำสิ่งใด ทำอย่างจริงจัง เมื่อบริโภคไม่หมดก็ได้เป็นสิ่งจำหน่าย หรือขายออก)". ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ (ผ้า ยไหม เส้นด้าย สีย้อม ผ้า) ในครัวเรือน ก็เกี่ยวข้องกับการค้าในหมู่บ้าน ในท้องถิ่น ระหว่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ ระหว่างชุมชน ระหว่างภูมิภาค ระหว่างประเทศที่สามารถติดต่อกันได้.

ทำสิ่งใด ทำอย่างจริงจัง. เมื่อตั้งใจทำผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ก็มีคนตั้งใจปลูก คนตั้งใจปั่นด้าย, คนตั้งใจย้อม, คนตั้งใจทอ, ทอผ้าสีขาว, ผ้าสีตุ่น, ทุ่งยาม, ผ้ามีลวดลายต่างๆ หรือสิ่งทอต่างๆ ตามสั่ง.⁷³

8. ประเภทและกรรมวิธี (เทคนิค)การผลิต (การทอ) ผ้า

งานทอผ้าเป็นงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่มีอยู่ทั่วทุกท้องถิ่นของสหราชอาณาจักรไทมานาน นับศตวรรษ จนอาจเรียกได้ว่าเป็นมรดกร่วมทางสังคมของชนชาวไต. โดยทั่วไปแล้ว , การจัดประเภทของผ้าทอของชาวไตสามารถแบ่ง ได้เป็นสองประเภท คือ แบ่งตามวัตถุประสงค์ ที่ใช้ในการทอ และแบ่งตามกรรมวิธีในการทอ.

73 . สัมภาษณ์ (11-10-36) จากนางแอ อินทพันธ์ อายุ 59 ปี, เลขที่ 122 หมู่ 10 ต.แม่สาว อ.แม่สาย จ. เชียงใหม่

8.1 แบ่งตามวัตถุดิบ ที่ใช้ในการทอ

วัตถุดิบที่ใช้ในการทอ คือ ฝ้ายและไหม โดยเฉพาะฝ้ายนั้นใช้กันมากที่สุด. เพราะชาวบ้านทุกครัวเรือน สามารถปลูกฝ้ายได้. ขั้นตอนการผลิตได้แก่ การปลูก การเก็บเกี่ยว การปั่น และการย้อมสี. ฝ้ายดีกว่า ส่วนไหมนั้น เส้นใยไหมได้จากตัวไหมที่เลี้ยง. ขั้นตอนการผลิตเริ่มต้น จากการปลูกต้นหม่อนสำหรับเป็นอาหารของตัวไหม. ต้นหม่อนขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกชนิดและเมื่อต้นโตขึ้นหม่อนจะทนความแห้งแล้งได้พอสมควร. ถึงแม้ว่าตัวไหมและหม่อน สามารถเลี้ยงได้ทุกบ้านก็ตาม การที่จะเอารังไหมมาสาวเพื่อจะเอาเส้นใยไหม, การนำเส้นไหมมาต้มฟอกด้วยด่าง เพื่อขับให้สีเส้นใยไหมเดิมออก จึงนำมาวกเพื่อทำให้เส้นใยไหมติดต่อกันเป็นเส้นเดี่ยวตลอด, หลังจากนั้นก็นำมาย้อมสีแล้ว จึงนำมาใช้ในการทอ. ขั้นตอนการผลิตฝ้ายดีกว่าฝ้ายจึงมีคนทำน้อยกว่า.

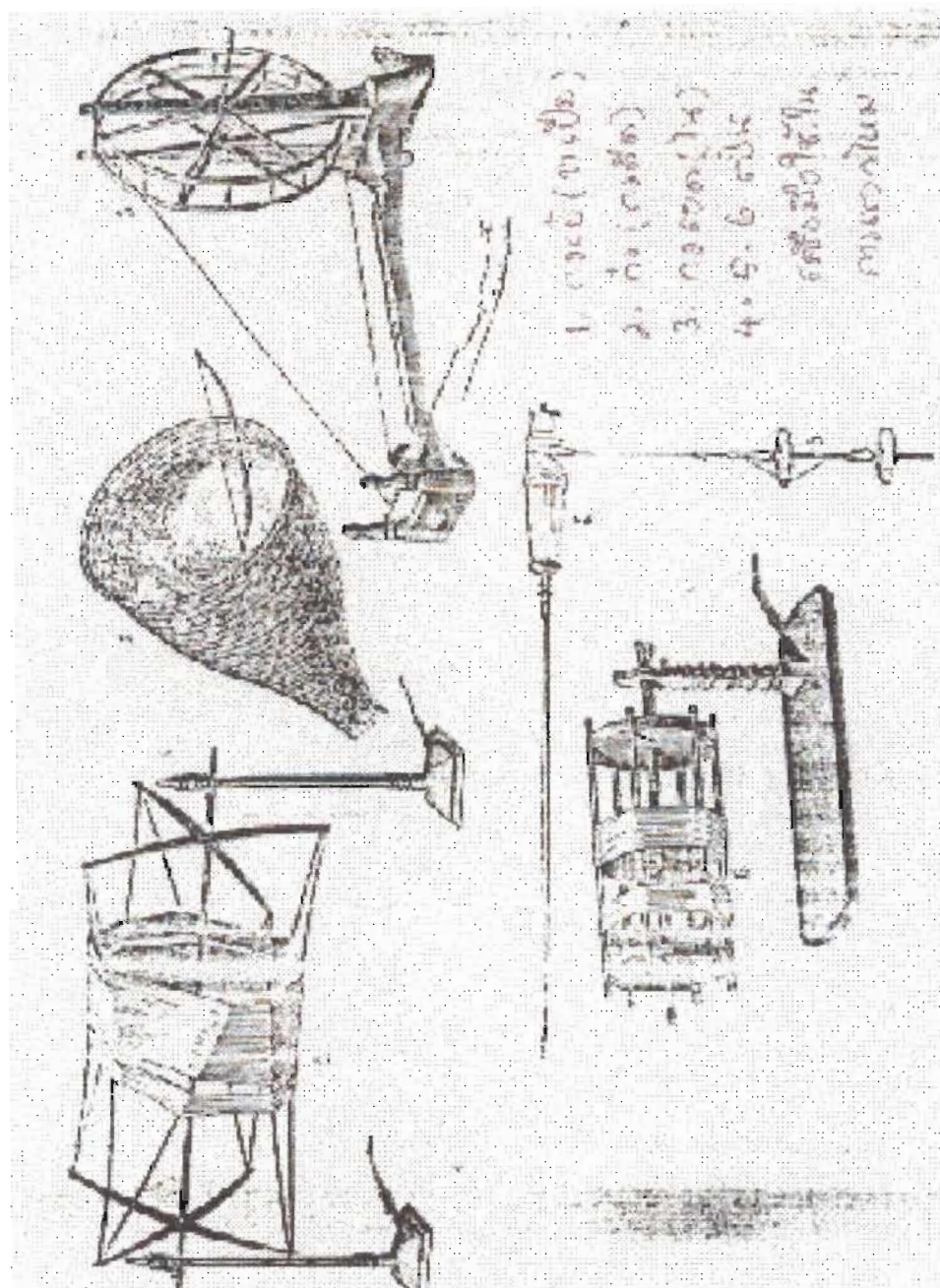
ฝ้ายพันธุ์พื้นเมือง แบ่งได้เป็นสามพันธุ์. ฝ้ายพันธุ์ที่ออกดอกเป็นฝูยสีขาว เรียกกันทั่วไปว่า "กุ่ม (ฝ้าย)" ฝ้ายพันธุ์ที่ออกดอกฝูยเป็นสีตื้น (สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอ่อน) เรียกว่า "กุ่มข่อน (ฝ้ายสีตื้น)" และฝ้ายพันธุ์ที่ออกดอกข่อยยาวสีอ่อนๆ เรียกว่า "กุ่ม" กุ่ม (ฝ้าย) พันธุ์ดอกสีขาว แบ่งตามขนาดความสูงใหญ่ของต้นมีสองพันธุ์. พันธุ์หนึ่งเรียกว่า "กุ่มโยง (ฝ้ายใหญ่)". อีกพันธุ์หนึ่ง เรียกว่า "กุ่มแกง (ฝ้ายน้อย)". กุ่มขาว (ฝ้ายสีขาว) และกุ่มข่อน (ฝ้ายสีตื้น) ใช้กันมาก. กุ่มข่อนนั้น ทอเป็นผ้าที่ตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ. ส่วนกุ่มโยงนั้น ใช้ในการทำเป็นถุง อย่างเช่นที่เรียก "ถุงหี (ถุงยามขนาดใหญ่)" ปลูกกันน้อย.

8.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตเส้นด้าย

เครื่องมือใช้ในการผลิตเส้นด้ายพื้นเมือง แบ่งออกเป็นประเภทตามลำดับของการผลิต. ⁷⁴ ส่วนมากมีรูปลักษณะเดียวกันทุกท้องถิ่น แม้จะมีรูปลักษณะเดียวกัน จะชอกล่าวโดยย่อ ตามชื่อเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการ.

- ก. แผ่นหรือ ก้าวอี๊ด (อีว หรือ อี๊ด) ใช้เอาเมล็ดฝ้ายออกจากฝูยฝ้าย.
- ข. กุ่ม (กงติดฝ้าย) ทำให้ผ้าที่แยกเอาเมล็ดออกเป็นฝูยฝ้ายแตกตัวละเอียด.
- ค. แป้น (ไม้ล้อ) ใช้คลึงบนแผ่นฝูยฝ้าย ที่วางอยู่บนกระดานล้อให้เป็นท่อนกลมยาว. ท่อนนั้นเรียกว่า "หางกุ่ม"
- ง. กงเยด (ใบ) ใช้ล้อฝ้ายให้เป็นเส้นไฟพันกันเป็นเส้นด้ายเป็นผ้วน เรียกว่า "หน่อกุ่ม". ⁷⁵
- จ. กงแป้ (แปีย หรือ ขาแปีย) จัดฝ้านให้เป็น ใจ หรือ ปอย.
- ฉ. ร่ำ (ถารร่ำเส้นด้าย) การร่ำเส้นด้ายคือ การนำปอยฝ้ายชุบน้ำข้าวที่ได้จากการต้มข้าวเจ้า เพื่อให้เส้นด้ายมีความเหนียวคงทนขึ้น, ไม่เกิดขนและไม่ขาดง่าย ในการทอ. ผ้าสีต้องนำปอยฝ้ายไปย้อมสีก่อนถึงจะร่ำ.

๗. กงแหวน (กงวั๊ก)
 ๘. ฝ้าย เครื่องทำเส้นฝ้ายให้เข้าหลอด.

ภาพที่ 24 เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตเส้นฝ้ายและเส้นไหม จาก SHANS AT HOME P. 235 ค.ศ. 1910

ในระะการใช้เครื่องมือหรือการทำงานแต่ละขั้นตอนจะก่อให้เกิดประเพณีที่เปิดโอกาสให้ผู้บ่าวและผู้หญิงได้แสวงหาเลือกคู่ชีวิตกันอย่างหวานชื่นท่ามกลางแสงจากกองไฟยามค่ำคืนอันหนาวเย็นทุกระยะขั้นตอน.

8.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการย้อมสี

การย้อมสี จะย้อมหลังจากเลือกแบบลายที่จะทำไว้ก่อน แล้วย้อมสีต่างๆ ให้พอกับที่จะทอ ลายนั้นได้พอดี. การย้อมสีแบ่งได้สองชนิด คือ การย้อมสีแบบธรรมดา และการย้อมสีแบบมัดหมี่. สีที่ใช้เป็นสีธรรมชาติที่ได้มาจากใบ เปลือก เมล็ดแก่นและรากของต้นไม้ต่าง ๆ.

ภาพที่ 25 กงเบต (ใน) ปั่นด้าย

การย้อมสีแบบธรรมชาติ แบ่งออกเป็น การย้อมเย็น และการย้อมร้อน. การย้อมเย็น จะใส่หุ่น แต่การย้อมร้อนจะฟอกของเปรี้ยวหรือใส่ฟอกกรด. เครื่องมือย้อมเย็นมีไห อ่างดินเผา และ ครกไม้. การย้อมร้อนจะต้องมีเตาไฟ และภาชนะสำหรับต้มเคี่ยว.

การย้อมเย็น จะย้อมสีดำ ต้องเอาเส้นด้ายหรือปอียด้าย ไปแช่ใน "โก้ม(โคลน,เลน)" อย่างต่ำหนึ่งคืน. ล้างให้สะอาด แล้วเอาไปย้อมน้ำหอม (คราม) แช่ไว้อย่างต่ำสามคืน. ทำจนดำขั้นที่เราต้องการ.

สีน้ำเงิน ย้อมจากต้นคราม. เอาเส้นด้ายหรือผ้าลงคลุกเคล้าแล้วนำมาตาก. ย้อมเช้า – เย็น ทำสามวัน. ล้างสะอาด แล้วตากแห้ง. ถ้าเป็นต้นครามป่า สีจะออกสีเทา. ถ้าเป็นต้นคราม สีจะออกสีสดขึ้นอมเขียวๆ.

การย้อมร้อน จะย้อมสีเหลือง โดยใช้แก่นขนุน, "หมากฝางหอม," ขมิ้น. ย้อมด้วยแก่นขนุน สีเหลืองสดใสและงามกว่า. วิธีการย้อมต้องต้มจนได้สีขนาดที่ต้องการ.

สีแดง ย้อมด้วย "หมากนองหยม". เอาแก่นไม้มันต้มย้อมจะได้สีเหลืองแดง. ถ้าย้อมด้วยครั้งติด จะได้สีแดงม่วง. ถ้าใช้เปลือกต้นคาง ได้สีดำแดง.

สีเขียว ย้อมด้วยเปลือกต้นมะริด, เปลือกต้นไม้เหมือด. สีแก่สีหนุ่มแล้วแต่ความต้องการ. สีแก่ก็ใช้เวลาต้มมากขึ้นหรือนานขึ้นหน่อย.⁷⁴

การย้อมสีแบบมัดหมี่ การมัดใช้มัดด้วยเชือกกล้วย. การมัดหมี่เริ่มด้วยการนำเส้นใยมาจัดเป็นหมวดหมู่ นำไปขึงไว้กับไม้สี่เหลี่ยม ให้เป็นลวดลายตามที่ต้องการแล้วใช้เชือกกล้วยมัดให้แน่นตามลวดลายที่เราต้องการ แล้วจึงนำไปย้อมสี. เมื่อแกะเชือกออก บริเวณที่มัดเชือกจะเป็นสีขาว. เพราะสีย้อมนั้นไม่สามารถซึมเข้าไปในเพราะเชือก ที่มัดไว้ได้. ถ้าต้องการให้มีสีหลายสีก็ต้องมัดตรงสีที่ย้อมไว้. เส้นด้ายที่ไม่มีมัดเวลาต้มก็จะติดสี. ผู้ที่จะมัดหมี่จะต้องมีทักษะและความชำนาญในการมัด. สีที่ใช้ย้อมใช้เหมือนกันกับการย้อมสีเส้นด้ายทั่วไป. การมัดย้อมจะยากง่ายต่างกัน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของลวดลายและสีสันต่างๆ ที่ต้องการ.

74. ดูภาพ – 24

75. ดูภาพ – 25

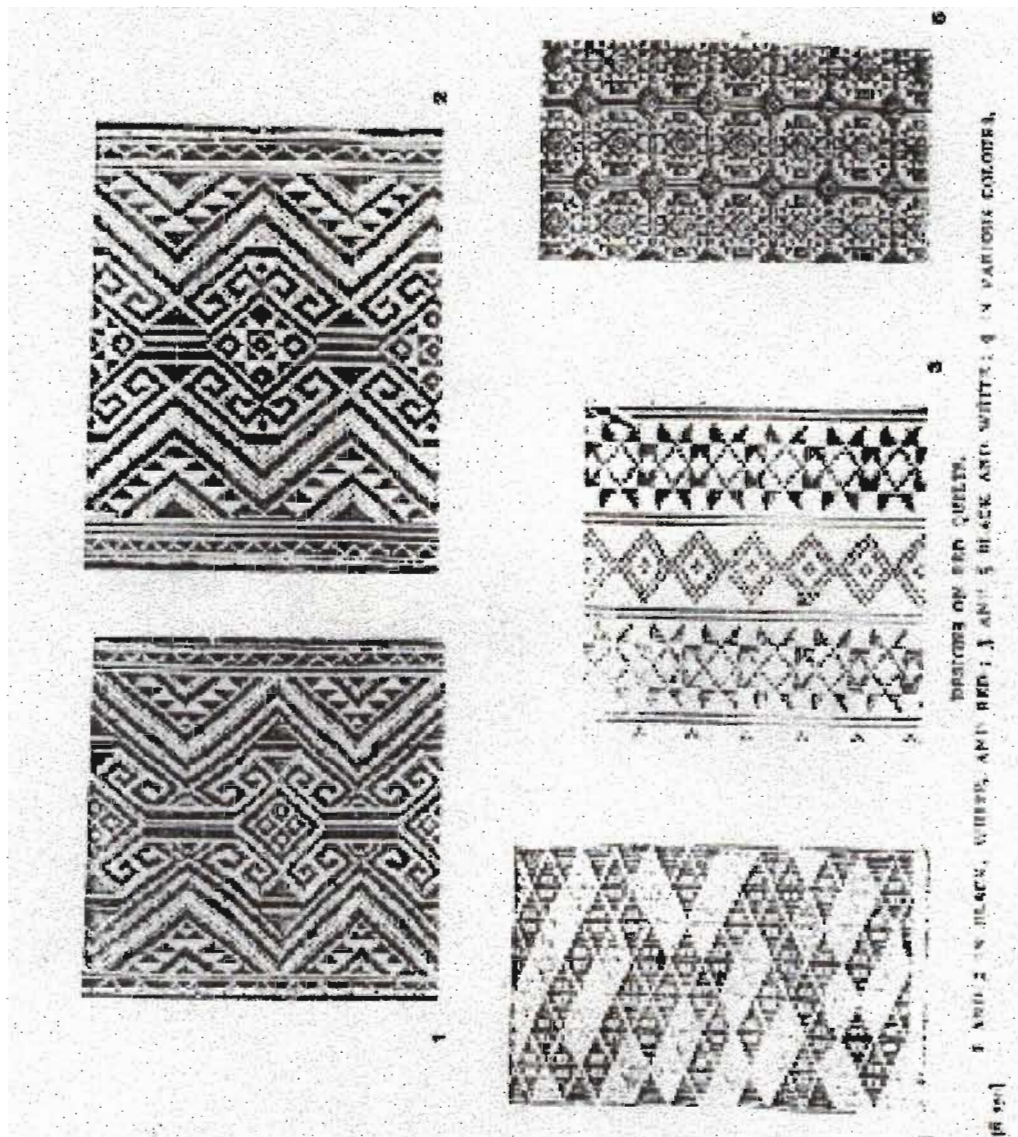
8.2 แบ่งตามกรรมวิธี (เทคนิค) ในการทอ (การผลิต)

เมื่ออาณาจักรไตเสียอำนาจ ให้แก่จีนและพม่า ผู้ทรงความรู้ ในวิชาการด้านต่างๆ คือป็นนักเขียน นักดนตรี นักฟ้อนรำ (ละคร) นักสถาปนิก ช่างเงินช่างทอง ช่างแกะสลัก ช่างไม้ ช่างปั้นดิน

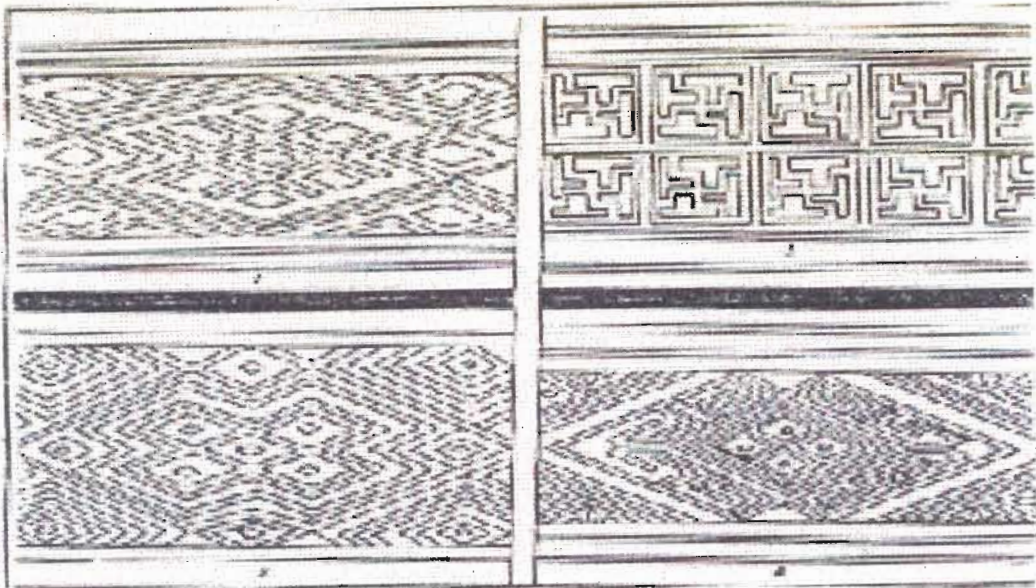
เผา ช่างมีฝีมือด้านต่างๆ นักวิชาการทุกแขนงวิชา ถูกกวาดต้อนไปมาก. รวมทั้งนักวิชาการ หรือช่างมีฝีมือด้านการผลิตสิ่งทอ หรือการทอผ้าซึ่งชำนาญทางลวดลายต่างๆ การถัก การปักลวดลายต้นเงินต้นทองคำ. ถูกกวาดต้อนไปหลายครั้งหลายหน. อย่างเช่นในทางพม่า กวาดต้อนไปไว้ที่กรุงอะมะระปุระ (อมรปุระ).⁷⁷ ช่างฝีมือที่ยังเหลืออยู่ก็ส่วนมากไม่กล้าแสดงตัวเป็นเวลานานปี. แต่ทีหลังก็ค่อยๆ เริ่มแสดงตัว แสดงฝีมือกันมา ในหมู่บ้านต่างๆ หรือหมักกันไปอยู่ในถิ่นที่ปลอดภัย และแสดงตัวแสดงฝีมือที่นั่น.

-
76. สัมภาษณ์(11-10-36)จากนางแอ อินทร์ปิ่น อายุ 59 ปี,เลขที่ 122,และสัมภาษณ์(11-10-36) จากนางจิ่ง ส่างจาก อายุ 65 ปี เลขที่ 124 หมู่ 10 ต.แม่สาว อ.แม่สาย จ.เชียงใหม่
- สัมภาษณ์(9-4-37)จากแม่เผ่าคำแห่งอายุ 78, ปีกกของหนองโมเหนือ,เมืองน้ำคำ,รัฐชาน, ชายแดนเมียนมา - จีน
 - สัมภาษณ์(17-11-38)จากแม่เผ่าโหลง ธรรมเรือง อายุ 84 เลขที่ 10 หมู่บ้านห้วยบอน ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่.
77. อะมะระปุระ (อมรปุระ) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของกรุงมณฑลเสยปัจจุบัน. ห่างจากกรุงมณฑลเสยห้าไมล์. ปัจจุบันเรียกว่า "เมี่ยวฮาวจี่(เมืองเก่า หรือเวียงเก่า). คำว่าเมี่ยว (เวียงใต้)" ก็เรียก. ปัจจุบันสมัยเป็นศูนย์กลางผลิตสิ่งทอใหม่. จากสารานุกรมเมียนมา เล่ม 14 หน้า 195. (ศิลปะแบบไต กลายเป็นแบบพม่า)

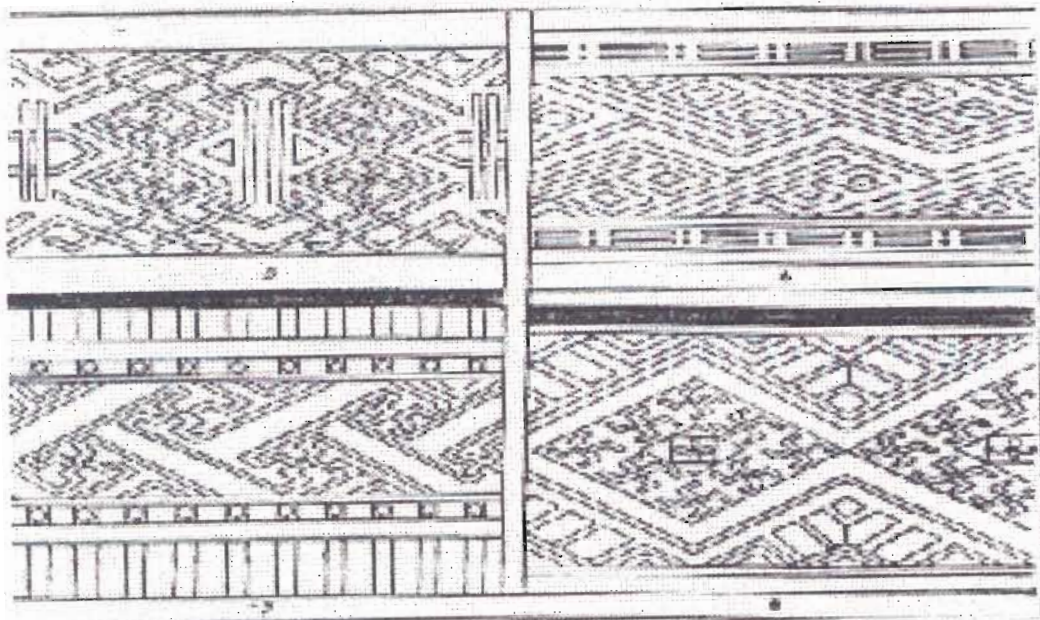
ผ้าทอ เป็นสิ่งสำคัญในการแต่งกาย และในเครื่องใช้ประจำ ในชีวิตประจำวันคนไต มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ผ้าทอพื้นเมืองของชาวไตก็มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานเช่นกัน. ถึงแม้ว่า นักวิชาการ หรือช่างฝีมือชาวไต ถูกกวาดต้อนไป เป็นหลายครั้งหลายคราาก็ตาม,ตามที่บทความนี้ได้กล่าวไว้ว่า "เสอไตย เสอแต๊น, แล่นไตย แล่นมี, เค้อฮี้ก้างเสอ (เสอไตย ก็มีเสอแทนอีก, แล่นหรือเหยี่ยวไตยก็แล่นมีแทน, ตระกูลกางเสื่อ หรือ (ชนชาติไต ซึ่งสืบ) ตระกูลจากดินแดนกางเสื่อ เป็นตระกูลอันสืบทอดกันมายาวนาน)" ⁷⁸ นั้น, ชนชาวไตอันมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ยังคงรักษารูปแบบลวดลายและเทคนิคการทออันประณีตไว้ได้.

ภาพที่ 26 ลายผ้าต่างๆ 5 แบบที่บ้านทีกไว้นในหนังสือ SHANS AT HOME P. 250 ค.ศ. 1910

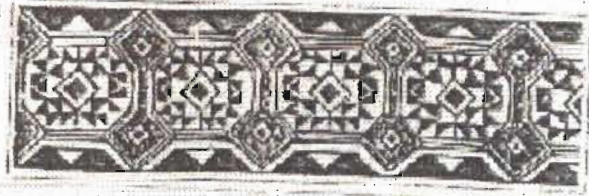
1 AND 2, DESIGNS ON THE BORDERS OF TURBANS.
3 AND 4, DESIGNS ON THE CLOTH USED AS WRAPPERS FOR
SACRED WRITINGS.

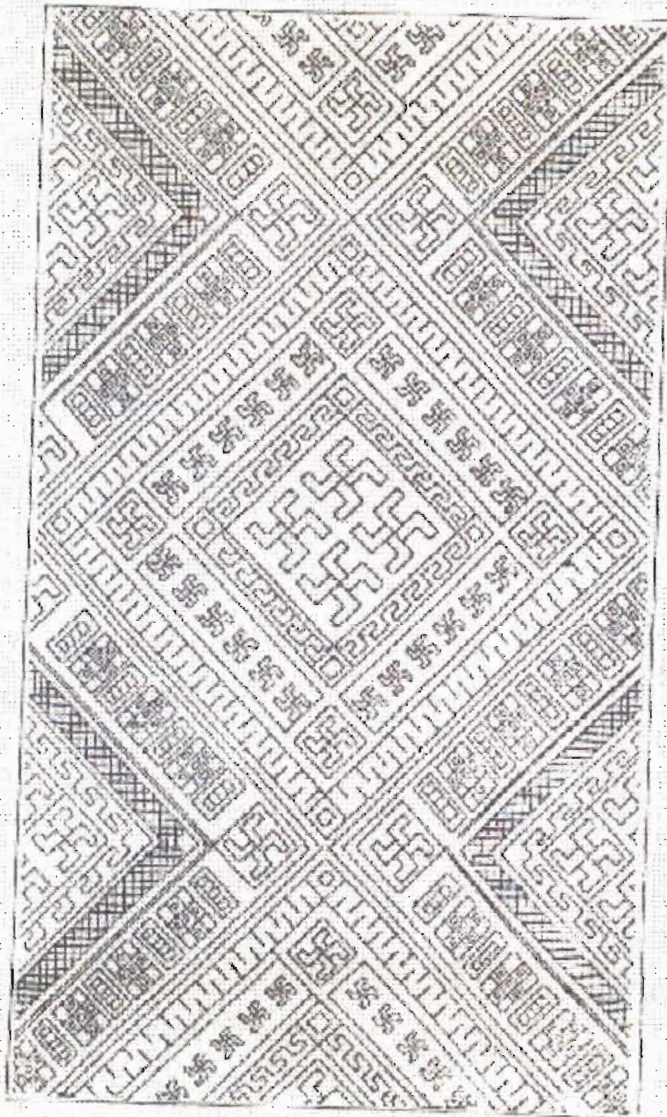
5, 6, 7, 8, DESIGNS ON THE BORDERS OF TURBANS.

ภาพที่ 28 ตุงลายพระวิหาร เจดีย์ SHANS AT HOME P. 122 ค.ศ. 1910

SHANS AT HOME P. 172

DESIGN FROM COUVERTURE DE BEL.
173

SHANS AT HOME P. 171

SHANS AT HOME P. 170

ภาพ - 29 ลายผ้าต่าง ๆ

3 แบบที่บันทึกไว้ใน

หนังสือ ค.ศ. 1910

SHANS AT HOME

ภาพที่ 29 ลายผ้าต่าง ๆ 3 แบบที่บันทึกไว้ในหนังสือ SHANS AT HOME ค.ศ. 1910

ทุ่งมาตั้งอยู่บนเส้นทางสายไหม และอยู่บนสามแยกเส้นทางการค้า ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น. กระแสความต้องการตลาด ที่ต้องการสินค้ามาตรฐาน เป็นจำนวนมาก, เป็นเหตุให้เกิดอย่างรวดเร็ว ด้านการพัฒนาสายลักษณะแปลกไปจากเดิม,หรือด้านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการทอผ้าในกลุ่มชนชาวไต แต่ละพื้นที่,หรือด้านการผสมผสาน ระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตน กับวัฒนธรรมที่มาจากสังคมเศรษฐกิจการค้า. ลวดลายสีสันและรูปแบบแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น เป็นผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน พื้นเมืองไต ที่เปี่ยมด้วยคุณค่า ทั้งในด้านรูปแบบลวดลายสีสันที่งดงาม วิธีการทอหรือการผลิตที่ประณีต และทั้งคุณค่าในด้านวิชาการ ซึ่งสะท้อนถึงความป็นมา ความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของชาวไตผู้ผลิต และผู้ใช้ผ้าหรือสิ่งทอนั้นๆ.

กรรมวิธี (เทคนิค) ในการทอ (การผลิต) ผ้า คือการกระทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า หรือสิ่งทอ ในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ซับซ้อน และไม่ซับซ้อน. แต่ละกรรมวิธีการทำลวดลายนั้น มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป,เช่น ผ้าตาน ผ้าลายจ็อก. พื้นฐานของลวดลาย มีสองอย่าง. อย่างหนึ่ง คือลายหลักหรือลายประธาน,อีกอย่างหนึ่ง คือ ลายประกอบ.

แม่เผ่าคำแหลง (เมืองน้ำคำ - ทุ่งมา) บอกว่าได้เรียนการทอผ้ามาจากผู้เป็นแม่. มีชื่อว่าแม่เผ่าสร้อยแสง. แม่เผ่าสร้อยแสง บอกเล่าว่า ที่เขาได้รู้ใ้แก่นั้นลายผ้าหมันตาน (ลายผ้าธรรมดา) ลายจ็อก (ลายจก) ลายค็อก (ลายขีด) ลายยก ลายหมันก่าย ที่ขยายลวดลายออกไป เป็นลายต่างๆ รวมกันอย่างต่ำ มีประมาณ 120 ลวดลาย. ตัวอย่างรูปภาพ.⁷⁹ แม่เผ่าคำแหลง เคยได้ทอมีประมาณ 60 ลวดลาย. ตัวอย่างลวดลายที่เป็นฝีมือของแม่เผ่าคำแหลงสิบห้า (15) อย่างรูปภาพประกอบ.⁸⁰

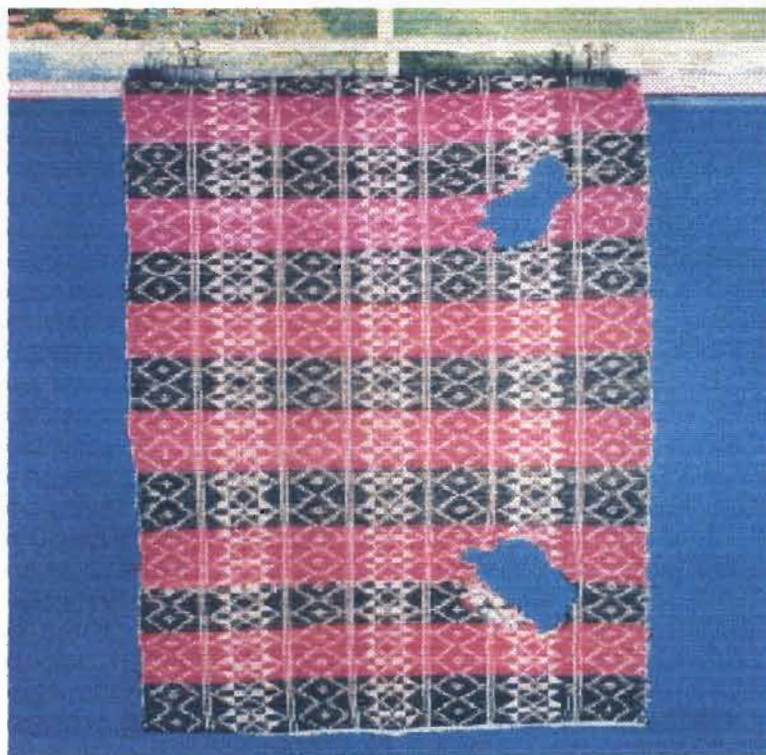
ภาพที่ 30 ลายหมากหวาย (ลูกหวาย)

ภาพที่ 31 ลายตาเสือ

ภาพที่ 32 ลายหมอกข้าวแตก (มะลิ)

ภาพที่ 33 ลายข้ามตาเสือ

ภาพที่ 34 ลายกินตาเสือ

ภาพที่ 35 ลายตาเสือเหี้ยม

ภาพที่ 36 ลายเสือเหี้ยม

ภาพที่ 37 ลายตาดี่เหลี่ยมขนม

ภาพที่ 38 ลายกัมสี่เหลี่ยม

ภาพที่ 39 ลายบัวสีกาบ

ภาพที่ 40 ลายจอกตาแซง

ภาพที่ 41 ลายหมอกผองอ่อง

ภาพที่ 42 ลายบัวสีกามผองอ่อง

ภาพที่ 43 ลายบัวสี่ก้าบตาขาวของอ่อง

ภาพที่ 44 ลายหมอกหนามงอ

78. นายสร้อยเงิน อายุ 63, ปีกกของหนองโม, เมืองนาคำ, รัฐชาน, ชานแดนเมียนมา - จีน (9-4-2537)

79. รูปภาพ - 26 ถึง 29

80. รูปภาพ - 30 ถึง 44.

8.2.1. แม่แบบลวดลายและการขยายลวดลายสิ่งทอ

ผ้าลายหมั่นตาน เป็นลายผ้าทอพื้นสีขาว เกิดจากธรรมชาติของดอกฝ้าย จะมีสีขาว สีตุ่น สีไซโก สีครีม. เมื่อกำเส้นฝ้าย ซึ่งเป็นเส้นแล้วมาทอประสานกันทั้งเส้นยืนหรือใจหูก กับเส้นต่ำหรือเส้นพุ่ง จะปรากฏเป็นพื้นโดยธรรมชาติ เรียกว่า "ผ้าลายหมั่นตาน"

ลายเส้นตรง ในแนวตั้งเรียกว่า "ลายยอ (ลายล่อง)"⁸¹ ยอหมายถึง เส้นหย่อนลง เช่น คอเสื้อหมั่นตาน ก็เรียกว่า ยอเล็ก.

ลายเส้นขวางยาวตามเส้นยืน หรือใจหูก เรียกว่า "ลายโหด".⁸²

ลายตา หมายถึง การทอให้เส้นยืน หรือใจหูก กับเส้นต่ำ หรือเส้นพุ่ง ประสานกัน ในช่วงสั้น ทำให้เกิดเป็นจุดหรือกากบาท.⁸³

ภาพที่ 45 ลายยอ (ลายล่อง)

ลายสี่เหลี่ยมง่าย ๆ ด้วยการสลับสีด้วยเส้นยืน และเส้นพุ่งทั้งสองเส้นประสานกันจะเกิดเป็นตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า มีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่. ผู้ทอลายยอยังสอดแทรกเส้นเล็กๆ ผ่ากลางให้รูปเหลี่ยมใหญ่ได้ แบ่งเล็กลงไปอีก เป็นลายที่มีสีสันงดงามขึ้น. นอกเหนือนั้นก็ทอเป็นสี่เหลี่ยมเสี้ยว ๆ หรือ สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน. บางครั้งมีเส้นเหลี่ยมทับต้น.⁸⁴

ลายสามเหลี่ยม. ในลายสามเหลี่ยมถ้าทอให้ทับกัน เรียกว่า ลายกาบ หรือ ลายใบ. ทอเป็นใบแหลม ใบรี ใบเรียวยาวก็มี.

ภาพที่ 46 ลายโหด

ลายเส้นหักออกไปในลักษณะต่างๆ กัน เรียก "ลายขอ" หรือ "ลายหนามจอก"⁸⁵

ลายผสมผสาน : การนำเอาเส้นตรง ลายของ ลายโหด สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม ลายขอ และเส้นซึ่งเกิดจากลายทอมาผสมกัน เป็นรูปแบบต่างๆ รูปแบบที่เกิดขึ้น จะเป็นรูปพัฒนาหรือรูปแปลกใหม่ก็เรียกชื่อไปตามการผสมนั้นๆ.

การนำเอาลายของ วงน้าง ๆ มีของสองหรือสาม มีลายโหดแทรกเข้าเป็นเส้นถี่กว่าเส้นของ. รูปแบบที่เกิดขึ้นหรือที่พัฒนาขึ้นนี้ เรียกว่า "ลายปล้อง".

81. รูปภาพ - 45

82. รูปภาพ - 46.

83. - 84. รูปภาพ - 37.

85. รูปภาพ - 44.

การนำเอามุมต่อมุมของลายสี่เหลี่ยม ต่อกัน เรียก “ลายตาแจ่ง (ลายตามุมต่อ)”⁸⁶ ถ้าหากต่อมุมกันไปเป็นปึกแผ่น เรียกว่า “ลายหมากหวาย (ลายลูกหวาย)”⁸⁷ ถ้าหากลายสี่เหลี่ยมมีรูตรงกลาง เรียกว่า “ลายตาเสือ” เป็นต้น.

ลายสามเหลี่ยมผสมกับลายสี่เหลี่ยม จะแตกออกเป็นแจก เรียกว่า “ลายดอก”.

การนำเส้นหักงอหรือลายขอ มาต่อเนื่องกันงอเข้า เรียกว่า “ลายขอกุด”. ถ้าลายขอ วางนอน ต่อกันเรียกว่า “ลายนอนเครือ”. ลายขอต่อเป็นข้อขึ้นข้างบนเรียกว่า “ลายวง” เป็นต้น.

การผสมผสานของลวดลาย สามารถทำให้เป็นรูปทรงต่างๆ ได้, เลียนแบบสิ่งของธรรมชาติ ที่มองเห็นรอบข้างมาเป็นลวดลายได้, เช่นเลียนแบบลวดลายจากผ้าสาน, ลวดลายจากชั้นหมากต่างๆ,⁸⁸ จากหน้าปกคัมภีร์หรือหนังสือต่างๆ,⁸⁹ จากหมวก,⁹⁰ ศาลา,พระวิหาร,⁹¹ เจดีย์,⁹² ช้าง,ม้า, นก,⁹³ แฉง,งู,น้ำ,ดอกบัว,ดอกไม้,⁹⁴ ใบไม้ต่างๆ. ผู้ที่ทอได้ถือว่าเป็นผู้ทรงความรู้,ผู้ที่มีความสามารถ ในการสร้างสรรค์ การทอผ้าเช่น ลายจ็อก ลายค็อก ลายยก และลายหมั่นกายได้เป็นอย่างดี. ถ้าหากผู้ทอเป็นหญิงสาว ถือว่าเป็นผู้มีความพร้อมในการครองเรือน หมายถึง การเรียนรู้ด้านการทอลวดลายผ้า เพื่อจะได้นำไปใช้ในการครองเรือน.

8.2.2. เทคนิคการทอผ้าชนิดต่างๆ

ผ้าลายจ็อก (ลายจก) ลายค็อก (ลายขีด) หลายยก ลายหมั่นกายต่างๆ ลายมัดหมี่เหล่านี้ ถือว่าเป็นผ้าลายชั้นสูง เพราะมีวิธีการทอ ที่สลับซับซ้อน. โดยเฉพาะในสิ่งของเครื่องใช้ประจำ ที่เห็น ว่าสำคัญ เช่นทำเป็นที่นอน ผ้าหมอน ที่นั่งพระ ที่นั่งเจรชอลัก (ผู้บรรยายพระธรรม) ผ้าห่อคัมภีร์ หน้าหมอน หางคูด⁹⁵ เป็นต้น.

ผ้าลายจ็อก(ลายจก) กรรมวิธีการจำ เป็นการทอผสมกับท่อนองการปัก, แต่แทนที่จะใช้เข็มปักก็ใช้ขนแกะ หรือไม้แหลมๆ หรือนิ้วมือ ยกเส้นยืนขึ้น แล้วใช้ไม้หลายอันใหญ่ สอดยกตั้งขึ้นค้ำ เพื่อเป็นการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าเป็นช่วงๆ ไม่ติดต่อกัน ตลอดหน้ากว้างของผ้า. การทำเช่นนี้เป็นการ สอดสี ภายในลายแต่ละลาย ได้อย่างอิสระ ตามความต้องการ จึงทำให้ลายจ็อกมีสีสันงดงามมากกว่า ผ้าลวดลายอื่นๆ วิธีการจก แต่ละแห่งอาจจะไม่เหมือนกัน.

86. ดูภาพ - 37.

91. ดูภาพ - 14,28.

87. ดูภาพ - 30.

92. ดูภาพ - 15,28.

88. ดูภาพ - 47,48.

93. ดูภาพ - 15,51

89. ดูภาพ - 49.

94. ดูภาพ - 52

90. ดูภาพ - 50.

95. ดูภาพ - 53,54,55.

ผ้าลายค็อก (ลายขีด) เป็นผ้าทอด้วยกรรมวิธีที่ไม่เขี่ยหรือสะกิดซ้อนเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายต่ำหรือเส้นด้ายพุ่งไปตามแนวเส้นยืนที่กึ่งจัดซ้อนขึ้นนั้น. เส้นด้ายพุ่งทำให้เกิดลวดลายรูปแบบต่างๆ.

ผ้าลายยกดอก มีกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลาย โดยการยกเขา (ตะกอ) แยกด้ายเส้นยืน. ส่วนมากไม่ได้เพิ่มเส้นด้ายยืนหรือเส้นพุ่งพิเศษเข้าไป. แต่ในบางครั้ง มีการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งในการยกดอก จะเพิ่มเข้าไปสองเส้นหรือมากกว่านั้น.

ผ้าลายหมั้นก่าย เป็นผ้าลายยกดอกผ้าทอพื้น. เป็นผ้ายกดอกพื้นสีขาว ผ้ายกดอกพื้นสีน้ำเงิน พื้นสีดำ พื้นสีตุ่น และสีอื่นๆ เป็นต้น. มีกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลาย โดยการยกเขา (ตะกอ) แยกด้ายเส้นยืน. แต่ไม่ได้เพิ่มเส้นด้ายยืนหรือด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปในผืนผ้า. ด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งใช้สีอะไรก็ได้เหมือนกันตลอดทั้งผืน. ผ้าลายหมั้นก่าย มีความทนทานและสีสันทงมากกว่าผ้าลายหมั้นตาน. แต่ใช้สารพัดประโยชน์เช่นเดียวกับผ้าลายหมั้นตาน. มีความหนักกว่าผ้าลายหมั้นตาน. มีรูปลักษณะคล้ายผ้ายืน.

ผ้าลายมัดหมี่ มีกรรมวิธีการทอผ้าให้เกิดลวดลาย โดยการย้อมเส้นด้ายให้ต่างโดยการผูกมัดให้เกิดช่องว่าง, สีไม่ติดกัน. การทอมัดหมี่ต้องใช้เวลาและความประณีต จัดเรียงเส้นด้ายให้สม่ำเสมอคงที่ และกรรมวิธีต้องเรียงลำดับก่อนหลัง เพื่อให้เกิดลวดลายสวยงามถูกต้อง.

ผ้าลายขึ้นเผ่า (ผ้าขึ้นลายผสมผสาน) ผ้าขึ้นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสหราชอาณาจักรไต่, มีกรรมวิธีการทอผ้าขึ้นให้เกิดลวดลาย ที่ถือว่าเป็นลวดลายผ้าขึ้นสูงซึ่งเป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่น มารวมกันเข้าอยู่ในผ้าขึ้นอันเดียวที่เรียกว่า "ขึ้นเผ่า" ซึ่งมีความหมายว่า "ผ้าขึ้นลายผสมผสาน" ลักษณะเด่นคือ ทอด้วยเทคนิคจ็อก (จก) ค็อก (ขีด) ยกดอก มัดหมี่ น้ำไหลและลวดลายผ้าขึ้นสูง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของทุกท้องถิ่น ทั่วสหราชอาณาจักร. เมื่อเอาลวดลายมารวมกันขนาดของลวดลายจะเล็กลง เพราะใช้เส้นด้ายเส้นเล็กทออย่างละเอียด. ในการทอใช้เส้นด้ายเงิน ดิ้นทองคำ.⁹⁶ เป็นเส้นพุ่งพิเศษ จะพุ่งสอดสลับเส้นยืนบนเส้นพุ่งธรรมดาที่ขยับอยู่กับรสนิยม. ส่วนหัวขึ้นและตีนขึ้นนั้นไม่จำกัด เขาทำอะไรเย็บต่อก็ได้, จะใช้ผ้าที่ทอด้วยดิ้นเงินดิ้นทองเย็บต่อกัน แล้วแต่งรสนิยมของแต่ละบุคคล. แต่จะมีแถบตีนขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น. แต่ที่ทอใช้กันในสมัยปัจจุบัน ลวดลายดังกล่าวมีไม่ครบถ้วน มีเพียงบางอย่างเท่านั้น และไม่นิยมคาดแถบกันด้วย.

96. ดูภาพ - 4, 5, 6, 7, 8.

ผ้าโพกศีรษะ ผ้าสะไบ เอกลักษณ์ของชุมชนชาวสหราชอาณาจักรใต้, มีกรรมวิธีการทอผ้าโพกศีรษะหรือผ้าสะไบ ให้เกิดลวดลาย ที่ถือว่าเป็นลวดลายผ้าชั้นสูง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่น มารวมกันเข้าอยู่ในผ้าชิ้นเดียว.⁵⁷ กรรมวิธีการทอ เป็นวิธีเดียวกับการทอ “ชิ้นผ้า” ใช้เส้นด้ายเส้นเล็ก ทออย่างละเอียด ขนาดของลวดลายจะเล็กลงหน่อย. ใช้เส้นด้ายเงินด้ายทอง. แต่ลวดลายนั้นจะอยู่ที่ส่วนท้ายทั้งสองข้างเท่านั้น. ตรงกลางไม่นิยมทอลวดลาย, ทอเป็นผ้าพื้นธรรมดาเท่านั้น. ลวดลายเป็นแนวขวางความยาวของผืนผ้า. ส่วนมากใช้ทอมีทอ.⁵⁸

ภาพที่ 56 การแต่งกายใส่ชิ้นผ้าและผ้าโพกหัวลายผ้า

8.2.3. เครื่องมือ (อุปกรณ์) ที่ใช้ในการทอ (การผลิต) ผ้า

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว, การทอผ้าเป็นมรดกร่วมของชาติ, เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทอหรือการผลิตผ้า ก็เป็นมรดกร่วมกัน, แต่ละท้องถิ่นคงจะไม่มี ความแตกต่างกันมาก, อาจแยกกล่าวตามหัวข้อได้ ดังต่อไปนี้.

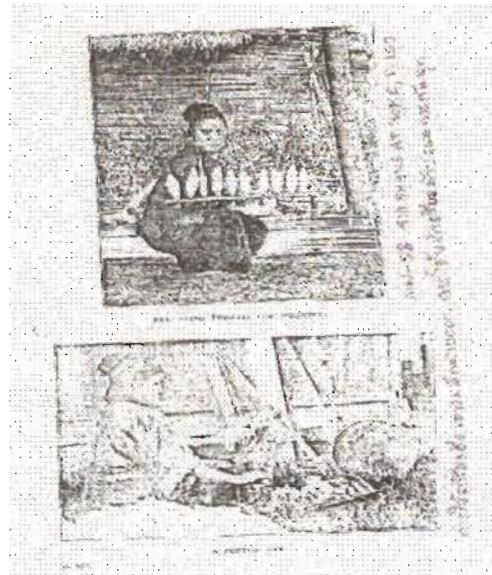
- เครื่องมือ (อุปกรณ์) ในการจัดด้ายเส้นยืน (ใจูก)
- เครื่องมือ (อุปกรณ์) ในการจัดด้ายเส้นพุ่ง (ต่าฮูก หรือเส้นต่า)

- ส่วนประกอบของกี่หรือเครื่องทอผ้า
- เครื่องมือ (อุปกรณ์) ที่ใช้ในการทอ หรือการผลิตลวดลายต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดด้ายเส้นยืนหรือใจูก

ในเมื่อกระทำการทอหรือการผลิตผ้า, “หลบ” เป็นมาตรการนับความกว้างของผ้า. หนึ่งหลบมี 40 ช่อง. 1 ช่อง มีด้ายสองเส้น. “ช่อง” หมายถึงช่องของพื้นหวี หรือพืม. พืมเป็นขอบเขตความกว้างของหลบ. ถ้าว่าพืม 4, พืม 6, พืม 8, พืม 10, พืม 12 จนถึง พืม 20.

การทอผ้าต้องมี “ใจูก” หรือเส้นยืนหรือเครื่องจุก. การจัดด้าย ใจูก (เครื่องจุก) หรือเส้นยืนนั้น ต้องรู้จักความกว้างของผ้าจึงจะใช้พื้นหวีหรือพืมได้ถูกต้องตามมาตรการนับหลบ. เมื่อได้ความกว้างแล้วก็เตรียมด้ายยืนหรือใจูก. การเตรียมเริ่มต้นจากการเอาปอียด้ายที่ฆ่าแล้วมากวักให้เข้าหลอด. มีกงเหวอะ (กลักฝ้าย) และหลอด เป็นเครื่องมือ. แล้วเอาหลอดฝ้ายไปเสียบติดหลักเสียบหลอด. ดึงจากนั้นไปเกาะเกี่ยวกับ “หลักดัน” ด้ายให้ได้เส้นด้ายคู่ครบกับช่องของพืม. การทำเช่นนี้เรียกว่า “คั่นจุก”.^{๙๙} และสืบต่อกับ “ด้ายเขา (เครื่องจุก)” ที่เรียกว่า “เก็บจุก” ไว้กับ “พืม” ซึ่งต้องผูกต่อเรียงไปที่ละเส้นจนครบตามความกว้างหน้าผ้า หรือเต็มขนาดหน้าพืม. จากนั้นจึงนำด้ายเส้นเครือ ที่สับจุกแล้ว ไปจัดเข้าที่ตามตำแหน่งที่พร้อมจะเริ่มตำจุกได้ในโครงกี่. เรียกว่า “กางจุก” เสร็จแล้ว ซึ่งเส้นเครือให้ตั้งกับโครงกี่. แล้วใช้ “หวีจุก” หวีไปตามความยาวของเส้นเครือ เพื่อจัดระเบียบเส้นเครือไม่ให้พันกันและไม่ขาดงายในเมื่อทอต่อไปก็ทอได้เลย.

ภาพที่ 58 การใช้เครื่องมือติดเอาเมล็ดฝ้ายออก การใช้หลักเสียบด้ายและการคั่นจุก

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดด้ายเส้นพุ่งหรือเส้นต่ำ

ด้ายเส้นพุ่งหรือเส้นต่ำ เป็นเส้นด้ายที่ทอตามแนวขวางโดยพุ่งจากซ้ายไปขวา ขวาไปซ้าย ขนานกับผู้ทอ. ด้ายเส้นพุ่งต้องกรอใส่แกนหลอดเล็ก กงแหวน (กวั๊กฝ้ายหรือเครื่องกรอ) คงเป็นชุดเดียวกับด้ายเส้นยืน. แล้วนำหลอดด้ายไปใส่ใน “ก้านสวยหรือกระสวย” ที่เป็นอุปกรณ์พุ่งทอ. ต่อไปก็ใช้ทอไปได้. ถ้าเป็นการทอมัดหมี่ ต้องเอาด้ายมัดหมี่ที่ย้อมตากแห้งแล้ว กรอเข้าหลอด. เสร็จแล้วเอาเชือกร้อยเรียงลำดับสาย เพื่อเวลาพุ่งจะได้ไม่สับหลอด.

ส่วนประกอบของกี่หรือเครื่องทอผ้า

อุปกรณ์ทอผ้า หรือเครื่องทอผ้า คือหูก หรือ กี่. ประกอบด้วยชิ้นส่วนดังนี้.

- โครงกี่ ประกอบด้วยไม้เสา 4 ท่อน,วางเป็นเสา. ข้างบนมีไม้ตีพาดกัน 4 ท่อน เรียกว่า ซื่อกี่. ข้างล่างมี 4 คาน และคานกลาง 1 คาน.
- ส่วนหลังของกี่จะมีไม้พาดกัน เป็นที่นั่งของคนทอ.
- ข้างหน้าเป็นไม้กำฝั้นใช้ม้วนผ้าที่ทอแล้ว. หรือเป็นไม้ที่พันเส้นด้ายต้นเครื่องหูก เมื่อต่อเส้นด้ายเข้ากับพืมแล้ว. พ้นเสร็จแล้วใส่เข้าไปในหลักกี่และซึ้งเส้นด้าย อีกด้านหนึ่งให้ถึงพื้นปลายไว้กับคานกี่.
- ถัดไปเป็นไม้ธนูถ่างผ้าที่กำลังทอ.
- เขา หรือตะกรอ จะต่อจากพืม. พืมแต่ละช่องมีด้ายสองเส้นด้าย. เขามีสองอัน. การกกับเขานั้น จะต้องเก็บเส้นด้าย เขาจะเส้นตามไม้ไขว้แถวละหนึ่งดับเขาที่หนึ่งและเขาที่สอง, จะร้อยเข้าไป อยู่ในช่องพืมเดียวกัน,เพื่อเวลาเหยียบ ไม้เหยียบ เขาจะขึ้นลงสลับกัน. เมื่อสอดเส้นด้ายด้วยพุ่งเข้าไปก็จะทอได้เป็นลายชัด (ไม่ใช่ลายขีด)
- ส่วนบนของพืมและเขาทั้งสอง มีร้อยโยงกับไม้หาบหูก ผูกติดกับซื่อกี่. ส่วนล่างของเขาทั้งสอง โยงกับเชือกเขาจะเส้นผูกกับไม้เหยียบ เพื่อบังคับด้ายเส้นยืน.
- ก้านสวยหรือกระสวย เป็นอุปกรณ์พุ่งทอ. กระสวยมีสองแบบ. แบบที่เป็นแกนเดี่ยวและแกนคู่ เพื่อใส่ด้ายหลอดเดียว หรือสองหลอด. บางที่แทนที่จะใช้กระสวยแกนคู่ จะใช้กระสวยแกน
- เดี่ยว แต่กรอด้ายเส้นคู่ใส่. เมื่อพุ่งแล้วได้ผ้าพอประมาณ จะเลื่อนไม้ธนูหรือไม้ถ่างหลังผ้า.

เครื่องมือ ที่ใช้ในการทอหรือการผลิตลวดลายต่างๆ

อุปกรณ์ หรือเครื่องมือดังกล่าว ก็เป็นส่วนประกอบของกี่หรือเครื่องทอผ้านั้นเอง. แต่ใช้เฉพาะในการทอหรือการผลิตลวดลายเท่านั้น. อย่างเช่น

- อุปกรณ์สำคัญในการจ็อก (การจก) คือชนมน่่น หรือไม้แหลมๆ หรือนิ้วมือ ใช้ยกเส้นยืนขึ้น.
- ไม้หลาบ (ดาบ) ใหญ่ ใช้สอดยกตั้งขึ้นค้ำเส้นยืน เพื่อเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าเป็นช่วงๆ.
- อุปกรณ์สำคัญในการค็อก (ลายขีด) คือไม้เขี่ยหรือสะกิด เพื่อเขี่ยหรือสะกิดซ้อนด้ายยืนขึ้น แล้ว สอดเส้นด้ายพุ่งไปตาม.
- ไม้สอดเก็บลาย ให้เป็นไม้คัดขีด ตามลายด้านหน้าพิมพ์ เสร็จแล้วใช้ไม้ดาบขีดสอดแทน ยก ด้ายเส้นยืนขึ้น.
- แฉงยกลาย ที่เชื่อมกับเขาหรือตะกรง เพื่อเลื่อนขึ้นลงเมื่อทอเก็บลาย.

9. ข้อสรุป

“ผ้าไทใหญ่ จากมวโหลว (หลวง) สู่อันนา กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมทุกขั้นตอน ของการผลิตผ้าพื้นเมือง นำสังเกต นำสนใจ นำศึกษา ทุกขบวนการ. เพราะเป็นการถ่ายทอด ความรู้ความสามารถในการนำแรงงานตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุทั้งหญิงและชาย รวมทั้งการแบ่งหน้าที่ทั้งฝ่ายหญิงและชาย ของทุกครัวเรือน, ในการนำวัตถุดิบจากท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ (ทำเป็นกี่) ฝ้าย ไหม มาใช้ให้เกิดประโยชน์รวมทั้งทำให้เกิดผลงานที่ดี มีคุณค่า ทั้งทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม. แสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาของชนชาวไตหรือไทในอดีตจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง, ทั้งความมีเอกลักษณ์ เป็นของชาติ, บนเส้นทางสายใหม่โลก.

มีการถ่ายทอด และสืบทอด วิชาการผลิตสิ่งทอกันเรื่อยมา, แม้เพียงขั้นตอนการปั่นด้าย (เข็นด้าย) ให้เป็นเส้น ก็ได้รับการยอมรับจากสังคม ให้เป็นสื่อโอกาสสร้างความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ (หนุ่มสาว) ที่จะเป็นครอบครัวได้.

ชนชาวไต ผลิตสิ่งทอขึ้นมา,เพื่อรับใช้ชีวิต ในสังคมของตนเองหลายด้านทั้งใช้สอยกันเอง ในครอบครัว เครื่องญาติ,เพื่อสนอง ความต้องการด้านเศรษฐกิจด้วยวิธีการแลกเปลี่ยน จนมาสู่การค้าขาย ตลอดจนใช้เส้นใยด้ายและสิ่งทอในงานบุญประเพณี พิธีกรรมต่างๆ อีกหลายด้าน ตามความเชื่อ และเมื่อล่วงลับ (ตาย) จนกระทั่งเกี่ยวพันไปถึงความเชื่อในโลกหน้า ที่มี

การทำบุญ “ตุง” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ยกเลิกการทำบาป อุทิศส่วนกุศลหาผู้ล่วงลับไปให้พระยายมราชได้เห็นตุง เพื่อจะได้ให้ขึ้นสวรรค์.

กระแสสังคมเศรษฐกิจการค้าโลก เส้นทางการค้าใหม่ ส่งผลให้เมืองมาวหลวงเป็นบ่อเกิด แห่งวัฒนธรรม ประเพณี สังคมเศรษฐกิจการค้าเด่นชัด บนพื้นฐานของสัญลักษณ์ไต่เดิม, เป็นอู่อารยธรรม ของชนชาติไต ซึ่งมีการใช้บรรทัดฐาน หรืออุดมการณ์ตามประเพณีดั้งเดิม. เมืองมาวหลวงมุ่งเน้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในภูมิภาค. ตั้งชุมชนเป็นกลุ่ม ให้มีการอบรม เพื่อให้สามารถก้าวขึ้น สังเวียนทางการค้าโลก ในเส้นทางการค้าใหม่ และมีวิสัยทัศน์ของความคิดได้สอดคล้องเดินทางไปด้วยกัน. ใ้บุกเบิกดินแดนแห่งใหม่ หรือให้ย้ายฐานการผลิตไปยังต่างดินแดน และประกอบกิจการค้า ให้ได้รายได้สูงสุด, หรือเพื่อตอบสนอง ความต้องการในชีวิตประจำวัน ในดินแดนแห่งนั้นๆ ,หรือเพื่อแก้ไขปัญหา การขนส่งในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น.

ยังมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ทางสังคมวัฒนธรรมมากเพียงใด ก็ยังสามารถรวมกลุ่มการเมืองที่มีประสิทธิภาพได้มากขึ้นเท่านั้น. ฉะนั้นเมื่อ พ.ศ. 450 (พ.ศ. กลุ่มประเทศไทย, ลาว, สาธารณรัฐเขมร คือ 449). ขุนยี่ (ขุนลาวยี่) จึงรวบรวมดินแดน ซึ่งมีชนชาติไตหรือไทอยู่กันเป็นปึกแผ่น หรือมีการรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจการเมือง การปกครอง. ในสังคมไตเรียกว่า “ไตมาวแก้วฮายห่อ” คือ นวรัฐไต (มาว)หรือสหพันธรัฐไต (มาว) หรือสหราชอาณาจักรไตมีเมืองมาวเป็นราชธานี.(เมื่อเริ่มตั้ง) ประกอบด้วยรัฐบริวารที่มีอำนาจปกครองตนเองแก้วรัฐหรือแก้วฮายห่อ หรือแก้วราชอาณาจักร (รวมฮายห่อเมืองมาวหลวง เป็นสิบลำราชอาณาจักร) เมืองมาวจึงขึ้นชื่อเป็นเมืองมาวหลวง.

สหราชอาณาจักรไต (มาว) เป็นทั้งความภาคภูมิใจ และเป็นการประกาศความเป็นเชื้อชาติของชาวไต, จึงเป็นสิ่งบันดาลใจให้ชนชาติไต ถือว่าเชื้อชาติไตนั้นเริ่มต้น ณ ที่ (ทุ่งเหมา = ทุ่งบัว หรือเมืองมาว) แห่งนี้. เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการรวมศูนย์ครั้งนี้, ได้เริ่มตั้งปีเลขศักราชไต (ต.ศ.) ขึ้น, ให้นับตั้งแต่เดือนเจียงหรือเดือนที่หนึ่ง ตามจันทรคติของไต ในปีพุทธศักราช (พ.ศ.) 450. ใช้มาหรือใช้คู่กับปีนักษัตรไตมา จนถึงปัจจุบันสมัย. ถ้าหากเปิดดูปฏิทินไตปี พ.ศ. 2538, ค.ศ. 1995 ก็จะได้เห็นตรงกับไตศักราช (ต.ศ.) 2089 คือนับจากปีเริ่มตั้งสหราชอาณาจักรไตมานั้นมา.

ผ้าหรือสิ่งทอ ที่มีลวดลายแบบต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นต่างๆ แห่งสหราชอาณาจักรได้ส่งเข้าตลาดการค้าในทุ่งมาว. มีสถานตั้งโชว์ เช่นเจียงยาง (จาก

เมืองเงินยางเชียงแสน) เจงคำ (เชียงคำ) เจงคานเป็นต้น. นอกจากรักษาเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นแล้ว, เพื่อเป็นสัญลักษณ์ร่วมของสหราชอาณาจักร หรือเป็นเอกลักษณ์ประจำสหราชอาณาจักรใด, เป็นสัญลักษณ์ร่วมของชาติใด หรือไท, เมืองมาวหลวงราชธานีได้รวมเอาลวดลายผ้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น มาออกเป็นแบบผ้าขึ้นลวดลายแบบผสมผสาน เรียกว่า "ขึ้นผ้า" และผ้าโพกหัวซึ่งใช้เป็นผ้าสไบด้วย ที่มีลวดลายแบบผสมผสานอย่างขึ้นผ้า เป็นเครื่องแต่งกายหญิงชาวสหราชอาณาจักรใด, ซึ่งหมายถึงการรวมตัวของชาวใดหรือไททุกท้องถิ่น เป็นอันหนึ่งอันเดียว. ที่ใกล้ชายจีนมีแถบสีเป็นสัญลักษณ์ บอกสถานภาพของผู้มุ่ง. ใช้เส้นเงินเส้นทองคำทอเป็นลวดลาย. ส่วนการแต่งกายชายทุกท้องถิ่น ทั้งสหราชอาณาจักร ไม่แตกต่างกันนัก แต่สีนั้นใช้สีชอน (สีตุ่น - สีน้ำตาลอ่อน), ซึ่งเป็นสีธรรมชาติของฝ้ายที่ไม่ต้องยุ่งยากในการหาสีมาย้อม, เป็นสีชุดแต่งกายประจำชาติ ทั้งหญิงและชาย ชาวสหราชอาณาจักรใด จนถึงปัจจุบันสมัยชาวไต่ยังนิยมใช้สีชอน (สีตุ่น) เป็นสีชุดประจำชาติ.

ชนชาติใด, เมื่อได้ผ่านการอบรมในกลุ่ม ดังได้กล่าวมาแล้ว, มีลักษณะพิเศษของเชื้อชาติอยู่อย่างหนึ่ง คือ มีประจุไฟและความมานะกล้าแข็ง ในหัวใจทุกคนพร้อมที่จะเผชิญชะตากรรม ต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรค ในการแทรกซึมและบุกเบิกการค้า เศรษฐกิจ และสร้างถิ่นฐานบ้านเมือง หลายต่อหลายแห่ง. การอบรมนั้นส่งผลให้เกิด ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วไป ทุกท้องถิ่น, ที่ชาวไต่บุกเบิกไปถึง. นอกจากขุนยี่แล้ว บุคคลที่ชาวไต่ ยกย่องและเทิดทูลศรัทธา ซึ่งเป็นผู้รวบรวมบรรดาไต่ที่กระเจาย และรวบรวมกลุ่มชนเผ่าน้อยต่างๆ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกับราชอาณาจักร และสร้างสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรเพื่อนบ้าน คือ พระเจ้าเชิงเฮวเหลว (รุ่งเรืองซึ่งเสมือนดอกไม้ซึ่งมีดอกเดียว) (พ.ศ. 640), พระเจ้าขุนตึงคำ, พระเจ้าขุนลู (พ.ศ. 1111) จนถึงพระเจ้าขุนเสื่อขวัญฟ้า (พ.ศ. 1763). สมัยขุนเสื่อขวัญฟ้า น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่อาณาจักรใด (มาวหลวง) หรืออาณาจักรของชนชาติใดหรือไท เผยอนุภาพแผ่ราชอาณาจักรออกไป ได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว. อีกทั้งมีอำนาจ มีอิทธิพลอันเกรียงไกร จนครอบคลุมพื้นที่แหลมทอง อันกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งนัก ซึ่งไม่มีคราวไหนเสมอ.

ชนชาวไต่จากดินแดน "เก้าฮายห่อ" หรือซึ่งนิยมเรียกเป็นชื่อภาษาบาลีว่า นวรัฐ" นั้นถึงแม้ว่าบุกเบิกไปสร้างถิ่นฐานอยู่แห่งใดก็ภูมิใจมากที่จะเอาชื่อ "เก้าฮาย หรือนวรัฐ" ไปใช้เป็นเอกลักษณ์ของถิ่นที่สร้างใหม่. อย่างเช่นชาวไต่อาหม ที่บุกเบิกสร้างถิ่นฐานในรัฐอัสมั (ประเทศอินเดียปัจจุบัน) นิยมใช้นามสกุลว่า "GOHAIN" (โกฮายัน) นั่นคือ มีความหมายว่า "เก้าฮาย" คือเป็นความย่อของ "เก้าฮายห่อ"⁷⁵ ในดินแดนล้านนาก็มีใช้เป็นที่เมืองซึ่งมีความหมายว่า "เก้าฮายห่อหรือนวรัฐ" เช่น นวรัฐเชียงใหม่. บางทีก็อาจจะใช้คำว่า "เจ้หรือแจ้" ซึ่ง

หมายถึงเชียง, เวียง หรือเมือง, เช่น แซ่หม่ม แซ่ตาด (เมืองตาด). (แซ่ มาจากคำว่า แจ้) คำว่าแจ้ ฝางจากดินแดนแห่งเมืองมาหลวงมาถึงดินแดนทุ่งมาแห่งล้านนาก็เป็น "เมืองฝาง".

เมื่อมีการรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจการค้า การเมือง การปกครอง เป็นโตมาวเก่าฮายหอยแล้ว การเปลี่ยนแปลงในการจัดโครงสร้าง ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฮายหอย หรือรัฐ (หัวเมืองประเทศราช - ฮายหอย) ต่างๆ ก็เป็นระบบรวมศูนย์. จึงมี "เจ้าที่เก่าฮายหอย หรือเจ้าแห่งเก่าฮายหอย" ซึ่งบุคคลที่นิยมภาษาพม่าเรียกว่า "โกเมี้ยวสิ้น" (เจ้าแห่งเมืองทั้งเก่า). เจ้าแห่งเก่าฮายหอย มีห้าองค์คือ (1) เจ้าหน่อคำแดง หรือหมอกคำแดง ก็เรียก (หน่คำแดง หรือดอกคำแดง) (2) เจ้าแสงคำซอด (3) เจ้านางจุ่มเหลว (4) เจ้าเปือปองฟ้า (เปลี่ยนทะเลฟ้า) และ (5) เจ้านางจุ่มฟ้ารู้แสนเปิง หรือเจ้านางจุ่มเหลว (เทพีแห่งปัญญาหรือพระนางแห่งตราประทับ ซึ่งมีองค์เดียว หรือซึ่งมีความรู้ที่ไม่มีใครเปรียบเทียบได้) หรือเจ้านางแสนรู้ (พระนางซึ่งรู้ทุกสิ่ง อย่างละเอียด) ก็เรียก. บุคคลที่นิยมภาษาแขก บางทีก็ใช้ชื่อแขกแทน เช่น เจ้านางสร้อยดี มีพิธิไหว้. ในดินแดนล้านนาก็มี เจ้าคำแดง. มีพิธิไหว้.

สังคมไตเป็นสังคมระบบตลาด, เพื่อให้ชนชาติ และชนเผ่าต่างๆ อยู่รวมตัวได้, และมีการประสมปนเปซึ่งกันและกัน อย่างมากที่สุด. และให้เห็นการรวมอยู่ มีการพัฒนาร่วมกัน เป็นบ้านเมือง เป็นอาณาจักร ที่มีการสร้างสรรค์ทางสังคมและวัฒนธรรมเหมือนกัน.

การปกครองชนเผ่าต่างๆ โดยทั่วไปจะตามระบบคำที่ว่า "อ้อกล้อกผ้อ อ้องหล้องมัน. โหมหย่าหื้อจ่า, นำหย่าหื้อซุ่น. หม่านผ้อก็อมันป้อง, ก้องผ้อก็อ มันไห้. (หลุมใครก็แ่งมัน. บัวอย่าให้ซ้ำ, น้ำอย่าให้ซุ่น หมูบ้านของใครก็ใครปกครอง, กลองของใครก็ใครตี)." ชนเผ่าทุกกลุ่มเหล่ามีอิสระเสรี ในการปกครองตนเอง. ชนเผ่าต่างๆ ซึ่งอาศัยอยู่ด้วยกัน ในราชอาณาจักร มี คำว่า ไต นำหน้าชื่อของชนเผ่า, เช่น ไตยาง ไตหลอย เป็นต้น. ตลาดเป็นศูนย์รวมชุมชน ซื้อขายและแลกเปลี่ยน ความรู้ เศรษฐกิจการค้า หรือธุรกิจและผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์สิ่งทอ. ทั่วราชอาณาจักรไต และดินแดนข้างเคียง มีตลาดนัดห้าวันมา จนถึงปัจจุบันสมัย. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และให้รายได้กระจายไปทั่วชนบท. ในดินแดนล้านนาก็มีตลาดนัดห้าวัน (ในยุคก่อนปัจจุบันนี้).

ทุ่งมาวดินแดน ที่ตั้งเมืองมาวราชธานี มีน้ำแม่มาว และน้ำแม่ฝาง, มีเมืองมาวและเจ้าฝาง. ทุ่งมาวดินแดนแห่งล้านนา ก็มีน้ำแม่มาวและน้ำแม่ฝาง มีบ้านแม่มาวและเมืองฝาง. เมืองปายซึ่งประกอบด้วยเมืองบริวาร 37 เมือง เป็นฮายหอยหนึ่งในเก่าฮายหอย หรือ นครรัฐไต. เมืองลุมพิงไทย (เมืองละไม - LABUN) มีพระเจ้าขุนงูเป็นพระราชาและเมืองยวนหลวงหรือ

เมืองยวง มีพระเจ้าขุนกอดฟ้าเป็นพระราชา. ทั้งสององค์เป็นสันตติวงศ์พระเจ้าขุนลู องค์ที่ 3 และ 4 แสดงถึงทุ่งมาวทั้งสองแห่ง มีความสัมพันธ์กัน. ชนชาติจากมาวหลวงได้บุกเบิกการค้า, เปิดแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งทรัพยากรแร่ เช่น บ่อเกลือ บ่อพลอย รวมทั้งประกอบอาชีพต่าง ที่เกี่ยวกับทรัพยากรเหล่านั้น เช่น การเจียในพลอย. รวมกันสร้างตลาดหรือสร้างเศรษฐกิจบ้านเมือง ให้เจริญรุดหน้าขึ้น มีเส้นทางเชื่อมโยงกันในภูมิภาคเช่น มีพ่อค้าคาราวานวัวต่างม้าต่างและเกวียน. เมื่อได้เจริญสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าวารีลู (พระเจ้าฟ้ารั่ว) ซึ่งเป็นบุตรของพ่อค้าไต ซึ่งเข้ามาสู่เวทีประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. 1824 บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนไหวของชนชาติไต ที่ได้แผ่ขยายการค้า,และบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนไหว ของชนชาติไต ที่ได้แผ่ขยายการค้า,และบนพื้นฐานของชนเผ่า (มอญ) ในแถบชายฝั่งทะเล ในบริเวณที่มีศักยภาพสูง เช่น เมาะลำเลิง หรือ เมืองท่าข้าม ท่าหวาย (ทวาย) ตะนาวศรี ป่าแก้อ (ป่าเกลือ - พระโค - หงสาวดี). เปิดเมืองด้ามาว (เมืองท่ามาว - เมาะตะมะ) เป็นเมืองท่าชนชาติไต ยิ่งเคลื่อนที่เข้าในภูมิภาคมากขึ้น.

หลังปี พ.ศ. 2098 เมื่อพระเจ้าบุเรงนองยึดได้ หัวเมืองไต ต่างๆ, หลังปี พ.ศ. 2147 เมื่อจีนยึดได้ เมืองมาวหลวงซึ่งเป็นศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ, สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และหลังปี พ.ศ. 2428 เมื่ออังกฤษยึดได้พม่าตอนบน ทำให้ที่ตั้งถิ่นฐาน ของชาวไต มีลักษณะเหมือนชายแดน หรือชายขอบส่งผลทำให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงแบบแผนที่นิยมปฏิบัติกัน หรือสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาล, ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมของประชาชนทั้งทางเขตจีนและเขตพม่า. สถานการณ์ทางการเมือง ทำให้เกิดดินแดนไทใหญ่ ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกทำให้ไทใหญ่เคลื่อนไหว ไปหาถิ่นที่มีเครือข่ายทุกทิศทาง จึงเคลื่อนที่เข้ามาในดินแดนล้านนามากขึ้น,หวังพึ่งร่วมและสร้างสรรค์กันขึ้นอีกใหม่.

75. สัมภาษณ์ (29-9-38) จาก – AIMYA KHANG GOHAIN, ASSANESE DEPARTMENT, TAI SECTION, DIBRUGARH UNIVERSITY, DIBRUGARH 786004, ASSAM, INDIA, เมื่อมาเยือนเชียงใหม่.

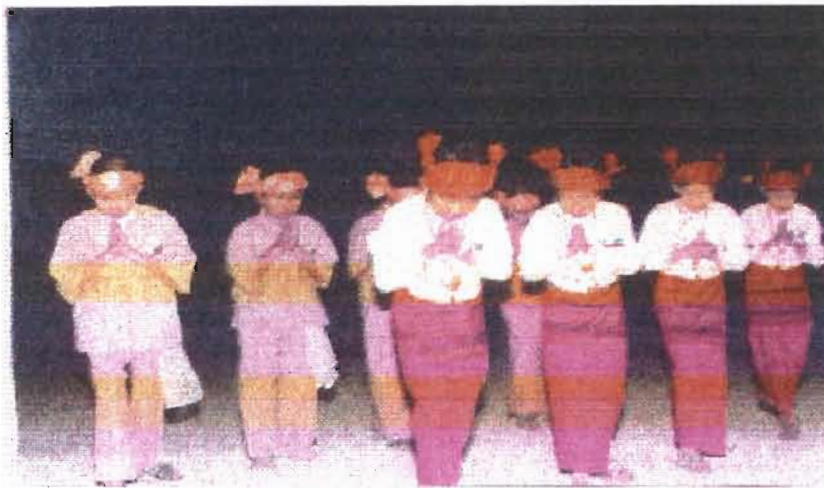
เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคมไท (ไทใหญ่) อย่างรุนแรง ก็คือ “เหตุการณ์ที่พม่า ละเมิดสัญญาปางโหลง” จนเป็นผลให้ชาวไตบางกลุ่ม บางพวก ได้รวมตัวกันต่อสู้ ถูกพม่า ปราบปรามอย่างเข้มงวด. ชาวไตจึงหนีความเดือนร้อนและทะเลาะเข้ามาในเขตประเทศไทย ผล กระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองก็คือ การแต่งกายของชนชาวไต ได้เปลี่ยนแปลงไป. ขบวนการ ผลิตและการสืบทอดสิ่งทอก็ทวีความมากขึ้น แทนที่จะปลูกฝ้าย เพื่อเอามาทำเส้นด้าย ก็ซื้อ เส้นด้ายที่มีขายอยู่ ในท้องตลาด. สีที่ย้อมก็ซื้อสีวิทยาศาสตร์ที่มีขายในท้องตลาดหรือจะซื้อ ปอยด้ายที่ย้อมแล้วที่มีขายในท้องตลาดมาใช้ทอ ทำให้สีสันทันและลวดลายเปลี่ยนแปลงไปมาก, เนื้อผ้าก็เปลี่ยนไปตามวัตถุดิบ. ชนรุ่นใหม่เปลี่ยนมาใช้ผ้าสมัยใหม่ตัดเป็นเสื้อผ้าแบบไตใช้กัน. ส่วนมากก็แต่งกายแบบจีน, แบบพม่าจนเป็นผลให้ ชนรุ่นใหม่ไม่รู้จักเทคนิคการทอผ้า หรือ การผลิตสิ่งทอแบบดั้งเดิม, ไม่รู้จักลวดลายและสีสันทันผ้าดั้งเดิม. แต่ก็ยังพอมิเสริภาพ ในการนับ ถือศาสนา พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ บางอย่างร่วมกันได้. การแต่งกายก็มีโอกาสได้แสดง ประเพณีของตน. ในเมื่อมีการแสดง การฟ้อนรำต่างๆ ก็ แต่งกายกันอย่างดั้งเดิม.¹⁰⁰ อย่างเช่น งานประเพณีออกพรรษา, งานบวชพระ งานบวชลูกแก้ว “ปอยสร้างลอง” ดังนั้น งานทอผ้าชิ้น ผ้าโพกหัวก็ยังคงมี ในหมู่บ้านต่างๆ เช่น บ้านใหม่หมอจ๋าม ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่. ส่วนลวดลายผ้าชิ้นผ้า ซึ่งเป็นเอกลักษณ์การรวมกลุ่มชาติพันธุ์ไตแห่งสหราชอาณาจักรไตซึ่งมี เมืองมาหลวงเป็นราชธานีไว้. (แต่ลวดลายมีไม่ครบถ้วน) ส่วนเครื่องแต่งกายชายและส่วนต่อ ของผ้าชิ้นนั้น ใช้ผ้าสมัยใหม่ มาต่อมาตัดให้ได้รูปแบบเสื้อผ้าแบบเดิมและยังรักษาสีชุดแต่ ภายประจำชาติสหราชอาณาจักรไตไว้. คือสีช่อน หรือสีตุ่น (สีน้ำตาลอ่อน).

ภาพที่ 57 เทศกาลชอนน้ำ (รดน้ำ) วัดหอศีล เมืองชอน ใต้คง ยูนาน

สาธารณรัฐประชาชนจีน

การอนุรักษ์เครื่องมือ ที่ใช้ในการผลิตสิ่งทอ และการอนุรักษ์ลวดลายต่างๆ ร้อยกว่าแบบอย่าง หรือการยึดโยงรักษามรดกวัฒนธรรมเดิม เพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม โดยการเชื่อมโยงกับอนาคต ให้เกิดความต่อเนื่องอันยั่งยืนนั้น อยู่ที่ การฟื้นฟูและส่งเสริมให้ชาวบ้านที่ยังหลงกันอยู่ เช่น บ้านใหม่หมอกจ๋าม ให้ผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตออกมา โดยให้เป็นที่ต้องการของตลาด หรือที่ความต้องการของสังคมโลกแห่งศตวรรษใหม่.

ภาพที่ 59 เทศกาลวันครุฑมอไตย บ้านใหม่หมอกจ๋าม ต.ท่าตอน อ.แม่สาย จ. เชียงใหม่

ภาพที่ 60 เทศกาลปล่อยสาบลง (งานเขวซูกแก้ว) วัดป่าเป้า อ. เมือง จ. เชียงใหม่

บทที่ 3 บทสรุป

วัตถุประสงค์

บทความนี้อธิบายถึงเรื่องของผ้าไทใหญ่กับผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ จากเมืองมวโหลง (ชื่อเดิม) ปัจจุบันคือ เมืองห้วยหี หรือห้วยหีอยู่ในอาณาเขตของประเทศจีนอันเป็นชายแดนที่ติดต่อกับสหภาพเมียนมา เชื่อมโยงมาถึงชาวไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยร่วม 200 ปีก่อน และยังคงเข้ามาตราบจนถึงเท่าทุกวันนี้ ข้อสรุปต่าง ๆ ในที่นี้ได้มาจากการศึกษาวิจัย เรื่องผ้าไทใหญ่ 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. ศึกษาลวดลาย ศิลปะการทอ การใช้สี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในเชิงสังคม วัฒนธรรม
2. ศึกษาผ้าไทใหญ่ในมิติทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ จากบทบาทของผ้า ผู้สืบทอด ผู้ใช้ผ้าและผู้ผลิต
3. ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของผ้าในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ ในเชิงสังคม วัฒนธรรม

วิธีการศึกษา

ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ชาวไทใหญ่ที่มาจากเมืองมวโหลง ซึ่งพวกเขาเรียกตนเองว่า ไตมว และชาวไทยใหญ่ในเมืองไทยที่อพยพมาจากเมืองมวโหลง นอกจากนี้ก็สัมภาษณ์คนไทใหญ่ที่มาจากเมืองอื่น ๆ บ้าง เพื่อมองภาพย้อนเข้าไปในสังคมไตมว

หลังจากนั้นเดินทางไปสังเกตและสัมภาษณ์เปรียบเทียบยังเมืองมวโหลง (ห้วยหี) ชายแดนประเทศจีน และเกาะเลียบชายแดนพม่า ได้แก่ เมืองน้ำคำและเมืองหมู่อี่ 2 ครั้ง

ครั้งแรกช่วงประเพณีสงกรานต์ ตั้งแต่วันที่ 3 - 24 เมษายน 2537

ครั้งที่ 2 ช่วงประเพณีออกพรรษา ตั้งแต่วันที่ 16 - 27 ตุลาคม 2537

อภิปราย

การศึกษาชุมชนไทใหญ่ตามพื้นที่และกลุ่มดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งเป็นกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรมวโหลง อันเป็นอาณาจักรเก่าแก่ของชาวไทใหญ่ เมืองมวโหลงเป็นพื้นที่ที่ชาวไทใหญ่ หรือ “ไตมว” (เป็นชื่อที่พวกเขาเรียกตัวเอง) ต้องเผชิญหน้ากับคน 2 กลุ่ม 2 วัฒนธรรม กลุ่มคนที่เข้ามาเป็นเจ้าของในดินแดนที่ตนเคยเป็นเจ้าของ และพวก ไตมว ต้องกลายสภาพเป็นผู้อาศัยในเวลาชั่วพริบตา

ผืนแผ่นดินถูกแบ่งแยก ญาติพี่น้อง ต้องตัดขาดกันอยู่คนละประเทศ ในขณะที่เดียวกัน พวกเขาทั้งต้องพยายามที่จะอนุรักษ์ วัฒนธรรม หรือสิ่งแสดงที่บอกถึงความเป็นไทใหญ่ และต้องปกป้องซ่อนเร้นจากคนต่างชาติอย่างมิดชิดในคราวเดียวกัน การติดตามศึกษาผ้าไทใหญ่ หรือผ้าไต เป็นภาพสะท้อนถึงสภาพการณ์ การคืนรนเอาตัวรอดของผู้คนอย่างเป็นทางการที่สุด และผ้าไต ยังเป็นข้อยืนยัน ได้อีกว่าเสื้อผ้า และผ้าที่ใช้ในรูปแบบ บทบาทหน้าที่ใด ๆ ก็เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายเช่นเดียวกันกับประเพณีพิธีกรรม หรือศิลปวัตถุอื่น ๆ นั่นเอง

การปรับเปลี่ยนการใช้ผ้าในการแต่งกาย การสร้างลวดลายและการตีความลวดลายผ้า ตลอดจนการถ่ายทอดการผลิตด้วยแล้วอยู่ในบริบทของความเคลื่อนไหว เมื่ออ่านความหมายจากผ้าในมิติต่าง ๆ จะพบบรรยากาศของการเรียกร้องเพื่อสิทธิในการคงอยู่บนผืนแผ่นดินและความอยู่รอด การต่อสู้ ตลอดจนการแสดงออกอย่างอาลัยอาวรณ์ต่อ ความยิ่งใหญ่ และความสงบสุขของชุมชนชนในอดีตซึ่งยังฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ

ภาพรวมของคนไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ทั้งสองเมือง คือเมืองมวและเมืองไทย(ประเทศไทย) ต่างอยู่ในบรรยากาศเดียวกันทั้งสิ้น จะแตกต่างกันแค่ รายละเอียดหรือบริบทของแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขาเช่นไร

ภาพรวม

ลวดลายผ้า การผลิต ศิลปะการทอ การใช้สีอันเป็นเอกลักษณ์ของไต ตลอดจนถึงการนุ่งห่มที่ได้จากการสัมภาษณ์ในด้านนา อำเภอฝาง ปรากฏว่าช่างทอผ้าเป็นชาวไตที่มาจากเมืองต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะที่บ้านใหม่หมอกจ๋าม ถึงแม้จะมีการทอผ้าไตอันเป็นลักษณะเฉพาะของ ไตเหนือ (ไตมว) แต่ช่างทอผ้าก็กล่าวว่าตนเองเป็นชาวไตลื้อ ในเขตบ้านแม่สาวเมืองหนอง แม่สาวในหมอก(เขตอำเภอฝาง) ก็เป็นกลุ่มทอผ้าและทำเส้นด้ายจากต้นฝ้ายอยู่บ้าง แต่

การทอไม่ได้ทอผ้าใดเลย เป็นการทอเพื่อการขายตามที่มียาทุนมาตั้ง เพราะฉะนั้นงานหลักก็คือการทอขำมชาวเขา (กะเหรี่ยง) ส่วนผ้าใด นาน ๆ จะทอ ตุ้ง ความเทศกาล หรือมีผู้ที่อยากจะทำบุญมาสั่งให้ทำ ในเขตอำเภอปายเป็นอีกจุดหนึ่ง ที่คนใดกล่าวว่าเป็นแหล่งทอผ้าโดยช่างทอผ้าใด แต่ส่วนใหญ่การทอมักจะไม่ได้ทอผ้าใด เช่น ที่บ้านแม่สี อำเภอปาย เป็นแหล่งทอผ้าดำ บ้านนาจองจะทอขำมชาวเขา บ้านทุ่งยาวและบ้านเวียงเหนือ ต่างก็ทอผ้าของชาวเขาทั้งสิ้น

การสัมภาษณ์ถึงเอกลักษณ์ของผ้าใดก็เป็นเรื่องที่หลากหลาย จับแนวทางได้ยาก เพราะชุมชนใดแต่ละเมือง แต่ละหมู่บ้านที่รวมตัวกันในเขตประเทศไทย ไม่ได้เป็นชาวใด ที่มาจากเมืองเดียวกัน ดังนั้นหากจะลงเนื้อความเป็นแนวเดียวกันเป็นเรื่องสุดวิสัย

การศึกษาเอกลักษณ์ของผ้าไทใหญ่ (ผ้าใด) ในงานนี้จึงกำหนดกลุ่มใดให้แคบลงไปอีก ให้เฉพาะเจาะจงตามแนวของชื่อเรื่อง ดังนั้นจึงเริ่มต้นศึกษาลวดลายผ้าจากคนไทมาวเท่าที่พบในล้านนา แล้วตามไปถึงต้นตอขมืองมวโหลง ประเทศจีน และเมืองน้ำคำ ในสหภาพเมียนมา

แหล่งทอผ้าไทมาวในเขตพม่าที่ยังสืบขอต่อการผลิตผ้าใดและผ้าอื่นที่เป็นแหล่งใหญ่ได้แก่เมืองน้ำคำ โดยเฉพาะย่านหมองหมู (ป้อกหนองหมู) พวกเขาขมืองมวโหลงทอผ้าขายตลอดถึงเครื่องแต่งตัวไทมาวอย่างอื่น เช่นผ้าโพกผมและขำม ผ้าไทมาวจะทอจากเมืองน้ำคำและส่งไปขายยังเมืองต่างๆ ในแถบนี้ได้แก่เมืองหมูเจ้ เจ็ดล้าน เมืองมวเขตจีน นอกจากนี้ก็มีผ้าที่ทอเป็นลวดลายใหม่จำพวกขำม

ผ้าพื้นี่ทอขึ้นเป็นเครื่องใช้อย่างอื่น ไม่มีขายที่นี่ อาจจะเป็นเพราะเวลาไม่เพียงพอที่จะสืบค้น หรืออาจจะไม่มีการผลิตแล้วเพราะ ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงใช้เวลาสืบหาจากเมืองมวโหลง เพราะมีเวลานานกว่า

เริ่มต้นจากวัด ในเมืองมว มีวัดไทมามากมาย แทบทุกหมู่บ้านจะริบสร้างวัดหรือจองไต ขึ้นมาใหม่หลังจากได้มีการปลดปล่อยให้มีอิสรภาพและมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้น แต่วัดต่างๆ ยังไม่มีพระภิกษุสงฆ์ (เจ้ามูล) มาอยู่ประจำวัด ในเมืองมวโหลงคงมีเพียง 2 วัดเท่านั้นที่มีพระภิกษุ ได้แก่ จองวันออก (วัดตะวันออก) ซึ่งอยู่ที่เวียงเก่าในเมืองมว และ จองฮวง

สำ อยู่บ้านสาขงสำ ตำบลเจ็ดห้อง ผ้าไคยังมีบทบาทในแง่การใช้สอยอยู่ภายในวัดและในการทำบุญอยู่พอสมควร ได้แก่ ผ้าหน้าสอ (ที่นอน) ผ้าห่ม ผ้ากึ่ง (ผ้าม่าน)

การทอผ้าเป็นพื้นพบว่ามืออยู่ในเขตบ้านสาขงสำ ส่วนมากคนแก่คนเฒ่าได้เก็บรวบรวมไว้เพื่อประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้และเก็บเอาไว้ทำบุญ ยังไม่มีเวลาพอที่จะคามไปจนถึงแหล่งผลิตและคน เนื่องจากไม่ค่อยจะแน่ใจในความมั่นคงความปลอดภัย -ส่วนมากจะยังปกปิดความเป็นไคมาเอาไว้ ลวดลายผ้า การเรียกชื่อผ้าเป็นเรื่องที่สืบถามได้ยากมาก ไม่ว่าจะถามจากด้านนาหรือถามจากเมืองมาว ก็คงได้คำตอบคงที่คือ รู้จักแต่ชื่อลายไม่มากนัก และบอกว่าเมื่อก่อนคนรู้แต่เดี๋ยวนี้อันไม่รู้เพราะไม่ได้ทำอีก ชื่อลาย เท่าที่มีคนจำได้ คือ ลายม่าน ลายโหลง ลายจอกข้ามสาม จอกข้ามสี่ จอกข้ามสิบสอง ซึ่งเป็นการเรียกชื่อตามกรรมวิธีการทอ ไม่ได้เรียกตามลวดลายของผ้า อีก แปลว่า ใช้มือหีบขึ้นแล้วทอไม่ได้ใช้เครื่องทอ

การแต่งกายแบบไตมาว

แม่เฒ่าวัย 95 ชาวเมืองหมูเจ๋ (พม่า) ไคเล่าว่าเมื่อคนยังเป็นเด็กเห็นคนทั่วไปใส่เสื้อผ้าอยู่ดีเดี๋ยวกคือ เสื้อดำ ชินดำ คนแต่ละวัย แต่ละฐานะ จะแตกต่างกันที่เชิงผ้าชิ้นเท่านั้น คือ เด็กจะต่อเชิง 2 ชั้น ถ้าเป็นเจ้าจะต่อเชิง 4 ชั้น ผ้าพื้นสีดำมีแถบสีแดงสีเขียว และบางทีก็จะนุ่งเสื้อขาวแต่นุ่งผ้าถุงสีดำตลอด สมัยยังเด็กแต่ละคนจะมีเสื้อผ้าชุดเดี๋ยวกเท่านั้น เพราะต้องทอเองไม่มีใครซื้อใครขายให้กัน ย่าเคยหัดแต่ทอผ้าขาวเท่านั้น เมื่อต้องการผ้าดำก็ข้อมเอา แต่คนสมัยก่อนมีเครื่องเงิน เครื่องทองมาก แต่เสื้อผ้าไม่มีมาก ถ้าใครมีเสื้อผ้าถึง 2 ชุดก็จัดว่ามีหน้ามีตา ถ้าเป็นแต่งตัวในงานพิเศษ เช่น งานแต่งงาน ก็แต่งเหมือนเดิม คือ ชินสีดำ เสื้อสีขาวหรือสีดำ การแต่งกายดังกล่าวนี้ที่เมืองมาว ทั้งแถบพม่าและแถบประเทศจีน ไม่มีปรากฏแล้วนอกจากคนแก่ ๆ แต่ในเมืองขอนแก่น (มั่งซ้อ) หรือที่ค้เรียกว่า ไคเหมอ คนไคยังคงแต่งกายอย่างนี้อยู่

การแต่งกายในเขตเมืองมาวที่เมืองมาว หมูเจ๋ นำคำ เท่าที่พบการแต่งกายในชีวิตประจำวันจะเป็นการแต่งกายเช่นเดียวกับคนไทใหญ่ในประเทศไทย เขาเรียกว่าเป็นการแต่งตัวแบบม่าน หรือแบบพม่า ทั้งวิธีการนุ่งห่มและลวดลายผ้านุ่ง กายแต่งกายแบบไตมาวอีกแบบหนึ่งที่นุ่งผ้าถุง (ผ้าชิ้น) มีลวดลายเป็นแฉง ๆ แล้วต่อผ้าสีต่างๆช่วงเอวและเชิงผ้าชิ้น ซึ่งมีชื่อว่า ชินผ้า แม่เฒ่าบอกว่าสมัยย่าหลิน(ทวด) ของแม่เฒ่ายังเป็นเด็กเล็ก ๆ เคยใส่ แต่เดี๋ยวกเล็กใส่กันไปแล้ว จะมีการใส่ตามเทศกาลงานบุญเท่าไคนี้

การศึกษาสภาพชุมชนผ่านผ้าไค ในช่วงที่การแต่งกายประจำชาติยังบอก บทบาทหน้าที่ของผ้า และเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทำให้ได้ดวงรู้ความรู้ที่นึกคิด เรื่องราวของการ

ต่อสู้ ความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ แม้กระทั่งนโยบายของการสืบทอดเชิงอุดมการณ์ต่อการแข่งขันชิงทรัพยากร นั่นก็คือการต่อสู้เพื่อความเป็นอิสระ ความเป็นเจ้าของประเทศของชนกลุ่มน้อย ในที่นี้จะหยิบยกรายละเอียดที่ตรงประเด็นมาเสนอดังต่อไปนี้

ตำนานพญานาค

ลวดลายผ้าไหมวามมีที่มาจากตำนานเรื่องหนึ่งมีเรื่องเล่าว่า เมื่อก่อนเมืองหมอกขาววามว โหลงนี้มีคนไม่มาก และมีเงือกหรือนาค (พญานาค) ขึ้นมาเอาผู้หญิงไหมวามไปเป็นลูก เป็นเมียเสมอ ส่วนนางนาคก็ขึ้นมาเอาคนผู้ชายไปเป็นเจ้าเป็นสามีของนางอยู่เป็นประจำเช่นกัน ทำให้คนไตต่างพากันหวาดกลัวเป็นอย่างยิ่ง พวกเขาจึงชุมนุมและนัดแนะกันปราบพญานาคจนสำเร็จ เมื่อฆ่าพญานาคตายแล้วก็อยากจะทำบุญ ให้ฝูงนาคทั้งหลายหลายล้านชีวิตขาดและ ไม่กล้ามารบกวนคนไตอีก หลังจากฆ่าพญานาคได้แล้ว พวกเขาจึงได้ช่วยกันแล่นเรือเถื่อนหนึ่ง ตลอดถึงอวัยวะทุกส่วนของนาคเอามาเป็นเครื่องประดับตกแต่งเครื่องแต่งกายของคนไต ได้ แก่ เอาหนังนาคมาตกแต่งเป็นลายผ้าซิ่นตามแนวทางลงเป็น *ซิ่นตาแซง* ไตวามเรียกว่า *ซิ่นผ้า* ดั่งภาพ

ภาพที่ 1 หญิงช้วนาคำ นุ่งซิ่นผ้า ฟ้อนรำในงานปอยซอนน้ำ (สงกรานต์)

ภาพ เรณู อรรถาเมศร์ (เมษายน 2531)

ตามตำนานเล่าว่า ลวดลายของผ้าจีนนั้น เกิดจากการตัดเอาหนังพญานาคมาเย็บติดต่อ เพื่อขู่ว่าหากทาสทั้งหลายที่คิดจะมาลากเอาคนไปอีก ให้ตกใจกลัวและคิดว่าคนใดมาเวลานั้น แม้แต่ผู้หญิงก็ยังสามารถฆ่าคนและเอาหนังนาคมานุ่งห่มได้ ถ้าคนขึ้นอยู่นานไปก็คงจะถูกฆ่าตายจึงต้องรีบหนีไป

เรื่องราวจากตำนานยังไม่จบลงเพียงนี้ เมื่อชาวไตมาได้แล้วเอาหนังเอาเกล็ดคนาคมาประดับตกแต่งจนหมดแล้วก็ยังเหลือเนื้อนาค ก็ได้เอานี้เนื้อนาคมาทำ เนื้อส้ม ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านเคยส่งส่วยเข้าฟ้าด้วยตัวพญานาค แต่เดี๋ยวนี้พญานาคไม่มีแล้ว จึงส่งเนื้อส้มมาแทน ปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบของเจ้าฟ้ามาก จากนั้นมาจึงมีประเพณีถวายเนื้อส้มเป็นประจำ หนึ่งปีก็จะทำเนื้อส้มถวายเจ้าฟ้าเสวยครั้งหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมาพญานาคก็ไม่กล้าโผล่พื้นน้ำขึ้นมาทำอันตรายผู้คนอีกเลย

นอกจากนี้ยังมีคำอธิบายถึงการผลิตลายผ้าด้วยนัยยะทางการเมืองอีกนัยยะหนึ่ง โดย การตีความตามชื่อของผ้านี้ คือ คำว่า “จีนผ้า” ความว่า “จีน” แปลว่า “ผ้า” ผ้า แปลว่า ปนกัน ผสมกัน ตีเอาความว่าผสมผสานกัน ดังที่ชายจีน ถิ่นแดงยอดไต ได้ให้คำอธิบายเรื่องผ้าว่า ดังนี้

ความคิดเห็นของชาวไตบางคนสันนิษฐานว่า เนื่องจากเมืองมวเป็นราชธานีมาแต่เดิม มวโหลงหรือมวหลวงเป็นสหราชอาณาจักรไต การให้คำอธิบายหรือการออกแบบลวดลายผ้า จึงเป็นลวดลายแบบผสมผสาน ซึ่งเรียกผ้านี้ว่า “จีนผ้า” อันหมายความว่าผสมผสาน และผ้าโพกหัวก็มีลวดลายผสมผสานเช่นเดียวกัน การแต่งกายของหญิงชาวไตมาหมายถึงการรวมตัวของไตทุกท้องถิ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมไปถึงการเอาลวดลายต่าง ๆ มาผสมผสานกันเพื่อให้สังคมมีความสามัคคีกันแน่นแฟ้นขึ้น และลวดลายบนผืนผ้าทุกประเภทจะมีลักษณะเป็นแนวตั้ง เพื่อแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรือง

ชายแถบผ้าจีนจะมีแถบสี กว้างประมาณ 1 นิ้ว คาดตามขวางของชายจีน แถบสี เป็นสัญลักษณ์บอกสถานภาพของผู้นุ่งซึ่งจำแนก ได้ดังนี้

ชาวเมืองหรือชาวตลาดใช้ 2 แถบ

ชาวบ้านทั่วไปใช้ 3 แถบ

เจ้านายใช้ 4 แถบ

เด็กและหญิงสามเณรธรรมดาใช้แถบเดียว

การทอลวดลาย

ใช้เส้นเงินเส้นทองคำ ทอเป็นลวดลายแบบ แต่ที่ใช้เส้นด้ายล้วน ๆ ก็มีบ้าง แต่จะนับว่าสวยงามสำหรับชาวไตต้องทอเส้นไหมเงินไหมทองแทรก หลังจากเมืองมาวเสื่อมอำนาจลงแล้ว ท้องถิ่นต่าง ๆ ก็กลับไปใช้ผ้าจีนตามแบบฉบับดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งมีลวดลายและสัญลักษณ์ตามลักษณะท้องถิ่นของตนเอง

จีนผ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของไคนั้นยังมีใช้อยู่เพียงบางท้องถิ่น บางเมืองโดยเฉพาะแถบทุ่งมาวรัฐฉาน รัฐฉินในสภาพเมียนมาในปัจจุบันและในถิ่นล้านนาที่มีคนไตอาศัยอยู่

การโพกหัวมีประโยชน์ใช้สอย 2 อย่าง ใช้โพกหัวเพื่อกันหนาว แต่เมื่อเข้าวัดต้องเอามาเป็นผ้าสไบเพื่อแสดงความเคารพ สำหรับในประเทศไทยจะเปลี่ยนมาใช้เป็นผ้าสไบเพียงอย่างเดียว

ลักษณะของเสื้อ หญิงชายมีได้กัน 2 แบบ คือ²

1. เสื้อผ่าหน้า หรือเสื้อคองแตก (เสื้อท้องแตก) หรือเสื้อหน้าค่อ เสื้อแบบนี้ได้กระดุมเรียงเป็นแถวถี่ ๆ ยิ่งถี่ยิ่งสวย

2. เสื้อป้ายติดกระดุมที่ด้านขวา เรียกเสื้อแวดหน้า หมายถึงป้ายอ้อมไปพบอีกด้านหนึ่ง ใช้ผ้ามีวนขอคเป็นกระดุมเคียวหรือกระดุมเป็นคู่ ๆ

² ฉายสิน คำแดงยอดไต นักวิชาการชาวไตมาว ที่ได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทย ในช่วง 20 ปีนี้ อายุ 50 กว่าปี

การโพกหัวของสตรีกับตำนานพญานาค

การโพกผ้าของผู้หญิง ไตมาวก็มีความหมายต่อเนื่องมาจากตำนานการปราบพญานาค คือ การโพกผ้าจะมีอยู่ 2 แบบ แบบแรกจะโพกและเก็บชายผ้าไว้ขึ้นด้านบนเป็น 2 ซ่อ เรียกว่า “นาคาเปี้ยะหงอน” แปลว่า นาคาวดหงอน ดังภาพ

ภาพที่ 2 สองคนพี่น้องชาวหมู่บ้านหญิงสาวแต่ตัวโพกหัวแบบ นาคาเปี้ยะหงอน
เพื่อไปงานเทศกาล และการแต่งกายของแม่ชีไตในเขตพม่า

ภาพ เรณู อรรธนามศรี (เมษายน 2537)

นาคาซ่อนหงอน เป็นการโพกผ้าอีกแบบหนึ่ง โดยใช้ผ้าที่มีลวดลาย ชายผ้าทั้ง 2 ด้าน พันหัวแล้วปล่อยชายห้อยลงมาเสมือนหนึ่งซ่อนชายผ้า เมื่อมองดูก็จะเห็นแต่ลวดลายคล้ายตัว นาคพันหัวอยู่ ไม่เห็นหัวนาค ดังภาพ

รูปที่ 3 การโพกหัวแบบนาคซ่อนหงอน นางมด จิงดา เชียงใหม่
ภาพ วิจักร คำบรรลือ (ธันวาคม 2537)

ส่วนเกี๋ยคนานั้นตำนานกล่าวว่าได้อาเกี๋ยคนม้วนเป็นรูปกลม ๆ แล้วเอามาแต่งเป็น ฝร้อยตั้งรองเท้าเรียก เกี๋ยคนาคา (ใต้หมุด) รองเท้านางเรียก “เคี้ยมมารป่าง” คือแต่งด้วยเกี๋ยคนาคม้วน เคี้ยมนี่ลวดลายเกี๋ยคนาคได้นำมาตกแต่งเป็นลายหน้าหมอนด้วย

ส่วนการเกล้าผมแบบ นาคเสียหงอน มีวิธีเกล้า 2 แบบ คือ แบบ เห็นขนโห คือเกล้าผม ถีบ เกี๋ยแกนตัน แล้วเอาเส้นด้ายสีคำเคียนพันกับผม แต่เคี้ยมนี่ใช้เส้นด้ายสี ๆ เพื่อเพิ่มความงดงาม การเกล้าผมแบบนี้เป็นการเกล้าผมของสาว ๆ ของไตเหนือ ถ้าแต่งงานแล้วจะเกล้าผมสูง ยกผมมาข้างหน้า ตรงกลางระหวเอมเอ็นแต่งงานแล้ว แล้วโพกผ้าสีชมพู ดังภาพ

ภาพที่ 4 สาว ๆ ชาวไคเหนือ มาร่วมการแสดงในปอยซอนน้ำ
ณ. จองวันออก และแต่งทรงผมแบบ“นาคาเสี่ยหงอน”

การแต่งกายคนหนุ่มคนสาวแต่ละเพศจะใส่เสื้อเหมือนกัน คือ หญิงสาวนุ่งผ้าถุงคำทั้ง
สั้น สมัยก่อนมีแต่เจ้าฟ้าเท่านั้นที่จะนุ่งชิ้นคำ ส่วนที่เป็นลวดลายพญานาค ทอแทรกด้วยไหม
เงินไหมคำ เข็มขัดนั้นคนธรรมดาจะรัดเอวด้วยผ้าสีแดง แต่เดี๋ยวนี้อาจจะมีสีอื่นบ้าง เช่น สีน้ำ
เงิน สีดำ คนที่มีฐานะก็จะคาดด้วยเข็มขัดเงิน เข็มขัดทอง ส่วนเด็ก ๆ แต่งชุดไคแบบผู้ใหญ่แต่
จะสวมหมวกกระดาษที่ผสมแป้งให้แข็ง หมวกผู้ชายก็พับเป็นจีบ พันแล้วเย็บเป็นรูปใ้ห้อยตัว

การปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเพื่อความอยู่รอด

การแต่งกายในเมืองช่วงประเพณีสงกรานต์และออกพรรษานี้ ปรากฏว่ามีเมืองมว
โหลงนั้น ในวันที่ไปวัดเพื่อที่จะประกอบพิธีกรรมทั้งสองประเพณีนี้ คงมีการแต่งกายแบบไค
มวสมัยใหม่ คือ มีรูปแบบที่เรียกว่า แบบม่าน เพียงแต่จะแต่งตัวเสื้อผ้าใหม่เท่านั้น เครื่องแต่ง
กายแบบไคมาดั้งเดิม จะนำมาสวมใส่เป็นชุดการแสดงที่เรียกว่า ฟ็อนไค ในบางชุด แต่ก็มี
หลาย ๆ ชุดที่เขาเรียกชุดที่แต่งแบบใหม่ว่าเป็นชุดประจำของไคมวก็มี โดยเฉพาะวันออก
พรรษาจะไม่แต่งกายแตกต่างจากการแต่งกายในชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุชวบน้ำคำ คือ เป็นคน
ไคมว

เขตพม่าก็จะแต่งตัวแบบพม่าและช้อนผ้ารัดเอวสีแดงไว้ในผ้าชุดตัวใน ส่วนชาวไตมาวเขตประเทศจีน ซึ่งถูกพวกเดียวกันเรียกว่า ไตแซ่ (ไต-จีน) ยังคงแต่ชุดดำล้วนหรือเสื้อขาว ผ้าถุงดำ ตามแบบฉบับดั้งเดิม เหมือนเมื่อร้อยปีก่อน ถ้าจัดกลุ่มตามที่พวกไตมาวเรียกกันเอง แลดูที่การปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย ไตมาวปัจจุบันก็จะมี 2 กลุ่ม คือ ไตมาน และ ไตแซ่

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของผ้าไตมาวในวิถีชีวิต การแต่งกายของชาวไตมาวในแถบเมืองมว หมูเจ้ น้ำคำ เจ้ถ่าน และไตมาวเมืองอื่น ๆ ในเขตพม่า นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ผ้าเป็นอย่างมาก ในเรื่องการแต่งกาย การผลิต และการสืบทอด ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง จากการสัมพันธไมตรีชาวไตมาวในปี พ.ศ.2537 เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคมไตมาวอย่างรุนแรง ได้แก่ เหตุการณ์ที่พม่าละเมิดสัญญาปางโหลง จนเป็นผลให้ชาวไตบางกลุ่ม บางพวก ได้รวมตัวกันต่อสู้กับพม่าหลายหัวเมือง ทางพม่าก็ปรับปรามอย่างเข้มงวด ชาวไตที่ทนความเดือนร้อนไม่ไหว ต่างก็หนีทะลักเข้ามาในเขตประเทศไทย โดยอพยพเข้ามาอยู่กับญาติพี่น้อง บ้าง บ้างก็ออกไปสู้รบเป็นทหารป่า ชุมชนชาวไตที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงนี้ ได้แก่ ชาวบ้านใหม่หมอกจ้าม คำบลท่าดอน อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 5 ไตซอน บ้านฝาแฝด เมืองซอน ที่ถูกเรียกว่า ไตแซ่ แต่งแบบเดิมทั้งในชีวิตประจำวันและในงานพิธีกรรมต่าง ๆ

ภาพ : เหมย์ วาดลาซ (ตุลาคม 2537)

ขณะเดียวกันประเทศจีนก็เป็นช่วงเวลาที่เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมของ เหมาเจ๋อตง คน
ได้ก็เดือนร้อนในช่วงนั้น ต่างพากันหนีเข้าไปในเขตของพม่า เช่นเดียวกันพระภิกษุสงฆ์ วัด
ต่าง ๆ ในเมืองมว ต่างก็หลบซ่อนเข้าไปอยู่ในวัดไต เขตพม่า

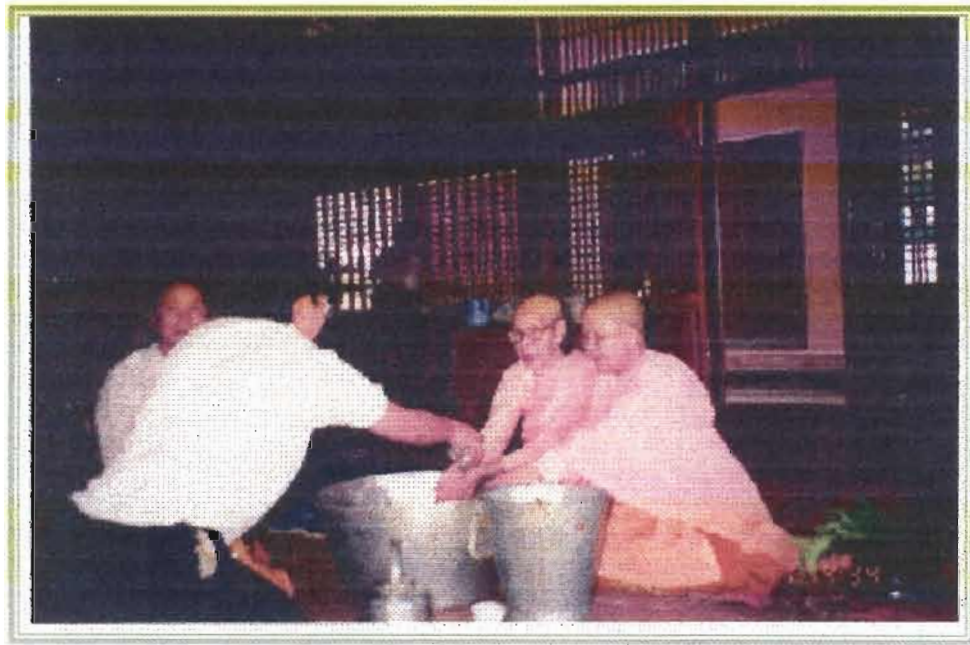

ภาพที่ 6 ไคมาล เมืองเจ็ดล้านเขตพม่า มาคำหัวมูลเจ้า (พระ) บ้างฮางล่า เขตจีนในปอยซอสน้ำ
ภาพ เรณู อรรธนามศรี (เมษายน 2537)

ผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองที่พบในขณะนี้ก็คือ การแต่งกายของคนไคมาว
ในเมืองต่าง ๆ ยกเว้นเมืองซอน ได้เปลี่ยนแปลงไปนุ่งห่มแบบพม่า จนเด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักลวด
ลายผ้าของตนเอง เครื่องแต่งกายของแม่ชีเอง ซึ่งเขาเรียกว่า แม่ขาว ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ช้างใน
นุ่งผ้าข้อมผ้า ผ้าวางที่คลุมข้างนอกเปลี่ยนเป็นสีชมพู จากการสัมภาษณ์แม่ชีที่อพยพมาจาก
เมืองซอน แต่เดิมท่านก็นุ่งห่มผ้าสีขาว แต่เมื่อหนีแม่ (จีน) เข้ามาในเขตพม่า จึงเปลี่ยนมานุ่งห่ม
ตามแม่ชีในพม่าแทน แต่ภาษายังคงอยู่ คำว่าแม่ขาวยังเป็นคำที่ชาวไคมาวใช้เรียกแม่ชีจนตราบ
เท่าทุกวันนี้ ถ้าเป็นแม่ชีสาวก็จะเรียกว่าพี่สาว หรือน้องสาว ตามอายุ เช่น ถ้าคนแก่เรียก แม่ขาว

การแต่งตัวให้กลมกลืนกับพม่ายังมีความหมายอยู่จนทุกวันนี้ ถ้าแสดงออกถึงความ
เป็นอิสระ ความร่ำรวย หรือทำให้สะดุดตา พวกพม่าไม่ชอบใจก็จะหาเหตุข่มขู่ ขูดรีดเอาเงิน
ทอง ข้าวของ เครื่องใช้ไปเสีย

การทอผ้าและการสืบทอด ในช่วงอายุนี้แทบจะเรียกได้ว่าต้องปกปิดกันอย่างเข้มงวด แต่คาดว่ายังมีอยู่บ้าง เพราะปรากฏว่าผ้าเป็นพื้นที่ทอดลวดลายดอกยังมีบทบาทในเชิงพิธีกรรม อยู่ค่อนข้างมาก ชาวบ้านจะนำมาทำพิธีกรรม เช่น ทำบุญให้คนตาย โดยตัดเย็บเป็นผ้าปูที่นอน ผ้าห่มนอน ผ้าปูอาสนะ ผ้าห่อคัมภีร์ ถ้าเก่าแล้วก็เอามาเย็บติดกันเป็นผืนใหญ่ ใช้ทำผ้าม่าน

ภาพที่ 7 แม่ชีในวัดธรรมโหยง เมืองหมู่เจ้ แต่งชุดแม่ชีแบบพม่า ช้างในใส่สีย้อมฝาดออกแดง
ห่มด้วยผ้าสีชมพู

ภาพ เรณู อรรถวามศรี (เมษายน 2537)

ผ้าในพิธีกรรม

เรื่องราวเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เป็นความสัมพันธ์เชิงตอบโต้กับพญานาค ส่วน
ผ้าในพิธีกรรมอื่น ๆ เป็นเรื่องราวที่เชื่อมความสัมพันธ์เชิงสัมพันธ์ภาพกับตำนานในพุทธ
ศาสนาผสมฮินดู ได้แก่ เรื่องราวของ ตุง ข้องเปา ข้องขุนสาว ผ้ากึ่งพารา จองแปดหลัง ที่ปรากฏ
ในผืนตุง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตุจจองแปดหลัง

จองแปดหลัง แปลว่า ปราสาท 8 หลัง หมายถึง ที่ประทับของพระพุทธเจ้า 8 แห่ง ในแปดวัด ตามมูลเหตุในศาสนา ตอนที่กล่าวถึงพุทธประวัติ หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์ได้เดินทางไปจำพรรษาอยู่ 8 แห่ง ชาวได้อธิว่าเป็นดินแดนที่อยู่ในเขตเมืองมว ซึ่งเจ้าอาวาสวัดสงสา นาม *เจ้าปึงหมัวพอกะ* ท่านได้เล่าตำนานให้ฟัง (9 เม.ย 2537 ณ วัดสงสา) สถานที่ต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับมีดังนี้ คือ

1. จองถีกัวโข้วเมืองกาปีลาวาด เมืองกบิลพัสดุ์
2. จองโหลงมหาหุ่่น เมืองอาสวี่
3. จองโหว่ยลู่หุ่่น เมืองอย่าจะโจ้ว
4. จองเจตหุ่่น เมืองสาวิตตุ
5. จองปีกปาโหย่ง เมืองสาวิตถิ
6. จองเหว่ยลู่หุ่่น เมืองเวสาถิ
7. จองกองชิตาโหย่ง เมืองโกสัมปี
8. จองห่าจะโจ้ว เมืองกบิลพัสดุ์

ตามความเชื่อของคนไต เชื่อว่าสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยประทับนั้นเป็นมงคลยิ่ง คั้งนั้นจึงเกิดประเพณีถวายตุจจองที่มีรูปปราสาท 8 หลัง เรียกชื่อตุจจองนี้ว่า “ตุจจอง 8 หลัง”

การถวายตุจจองแปดหลังจะพบตามวัดเขตเมืองมว ได้แก่ *จองวันออก* *จองสงสา* *เมืองมวโหลง* *จองธรรมะโหย่ง* *เมืองหมูเจ้* และ *จองกำมวง* *เมืองน้ำคำ* ส่วนในประเทศไทยเอง แลพบอำเภอฝาง อำเภอแม่เอย ก็ปรากฏว่าวัดที่เป็นวัดไตจะมีการถวายจองแปดหลังทั้งสิ้น แต่การถวายจองแปดหลังในเขตเมืองมวยิ่งใหญ่อดังการกว่าเมืองไทยมากนัก

ช่อนเปีย

ทำด้วยผ้าแพร บางผืนทำด้วยผ้าแพรจีน บางผืนก็ทำด้วยผ้าลูกไม้บาง ๆ บางที่เรียก *ช่อนผ้า* มีบทบาทหน้าที่สำหรับทำบุญอุทิศสังกุศลให้แก่ผู้ตาย คนตายหนึ่งคนต่อหนึ่งผืน

ดั่งภาพ เท่าที่พบที่บ้านฟองเต้ เมืองขอนแก่น พบคุงประเภทนี้ บางพื้นตกแต่งด้วยผ้า ลายจิ้งก่อกออยู่ตรงกลางพื้น

ภาพที่ 8 ข่อนผ้าหรือ ข่อนเป็ย วัดธรรมะโหยง เมืองหมู่เจ้
ภาพ เรณู อรรฐาแมศรี (เมษายน 2537)

เท่าที่พบในวัดธรรมะโหยง เมืองหมู่เจ้ ไม่มีผู้ลววยมากนัก แต่ที่วัดฟองเต้ มีระดับ
ประคณเต็มอุโอบสอ การที่มีความนิยมแตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะที่เมืองหมู่เจ้ บังอิญเป็นจอง
วิปัสสนาของแม่ชี ความเชื่องเรื่องอานิสงค์ของคุงจึงหย่อนคลวยกว่า นอกจากนี้ยังมีข่อนอีก
ประเภทหนึ่ง เรียกว่า ข่อนหม้อ มีเป้าหมายเพื่อทำบุญให้ผู้ตายเหมือนกัน

ฉัตร

งานประดิษฐ์ด้วยผ้าอีกประเภทหนึ่ง คือ ฉัตร ภาษาไตเรียกว่า แลตร หรือ อ้อง มี 2 ประเภทคือ อ้องขุนสาว และอ้องเป่า มีเป้าหมายเพื่อทำถวายแก่พระพุทธเจ้าเหมือนกัน ความประณีตและความงดงามแตกต่างกันเพราะเจ้าของ กล่าวคือ อ้องขุนสาว เชื่อว่าเป็นของพระพรหม (ขุนสาว) ทำขึ้นเพื่อถวายแก่พระพุทธเจ้า ส่วน อ้องเป่า เป็นของชาวบ้านธรรมดาทำถวายแก่พระพุทธเจ้า ตามเรื่องราวว่าเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อครบ 3 เดือนแล้วชาวบ้านต่างก็พากันถวาย อ้องเป่า ซึ่งเรื่องราวมีความเกี่ยวข้องกับ อี๋ฮ่อนปกฟ้า ที่ผู้วิจัยไปพบยังเมืองมาวในเดือนตุลาคม 2537 นี้ ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 9 อ้องเป่า : วัดหลอนโปก (คอนปลวก) เมืองมาว (จีน)

ภาพ : เรณู อรรฐาเมศร์ (เมษายน 2537)

จี๋ฮ้อนปกฟ้า

จี๋ฮ้อนปกฟ้า เป็นพิธีกรรมขั้นตอนหนึ่งในพิธีเซ้าพรรษาของเมืองมว ส่วนในประเทศไทยเองก็มีการบูชา จี๋ฮ้อนปกฟ้า แต่ขั้นตอนพิธีกรรมได้ผสมผสานกับพิธีกรรมของคนใดกลุ่มอื่นไปแล้ว จึงยังคงพบ จี๋ฮ้อน แต่ไม่มีความหมายของพิธีกรรม เท่าที่พบวัดในเขตอำเภอฝาง ที่มีชื่อสอดคล้องกับหมู่บ้านในเมืองเจี๋ยฝาง จะปรากฏ ช้อน ประเภทนี้อยู่ เช่น วัดหัวฝาย เวียงหวาย หนองบัว บ้านลาน ในเขตอำเภอฝาง เป็นต้น

ภาพที่ 10 จี๋ฮ้อนปกฟ้า: จอมมหาหุ่่น เมืองหมูเซ่ (จีน)

ภาพ : เรณู อรรถฐาภรณ์ (เมษายน 2537)

จิตวิญญาณของผ้าทอ กับจี๋ฮ้อนปกฟ้า

จี๋ฮ้อนปกฟ้า อาจจะตีความเป็นสัญลักษณ์ได้ว่าแม่คนใดจะไม่ได้สิทธิ์จากแม่พระธรณีที่ประเทศของตนเอง แต่พวกเขามีสิทธิ์ทางจิตวิญญาณอย่างเต็มเปี่ยม พวกเขาแสดงออกถึงการเข้าถึงพุทธศาสนา และความเชื่อวิชาอยู่ในพุทธปรัชญา และเป็นสิทธิ์ที่ไม่มีใครจะวิเคราะหได้ เป็นทางออกทางเดียวของกลุ่มคนที่สังคมโลกไม่อาจช่วยเปิดทางอื่นให้พวกเขาได้อีกเลย

เจ้าอาวาสวัดฮวงล่าได้เล่าให้ฟังว่า วันออกพรรษามีที่มาจากกรณีที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระราชาที่วรรคชั้นดาวดึงส์ เมื่อออกพรรษาแล้วก็จะกลับลงมายังเมืองมนุษย์ เราจึงจัดพิธีกรรมออกพรรษา (ออกหัว) เพื่อต้อนรับพาราเป็นเจ้า ซึ่งมีพิธีกรรมอยู่ 3 วัน ดังนี้

วันพิศ เป็นวันเตรียมหรือวันสุกดิบ ก่อนวันพระ 1 วันเตรียมทำ **จี๋ฮ้อนปกฟ้า** คือเอาตุ้งผูกกับไม้ไผ่ยาว ๆ ตกกลางคืนยกลงฝั่งให้ตุ้งชูช่อขึ้นสู่ฟ้า เรียกว่า **ปกฟ้า** ครบขอดีไม้จะประดับตกแต่งคล้ายรูปทรงปราสาทยอดแหลม ช่วงกลางลำไม้ใส่ตุ้งกล้วย อ้อย หน่อกล้วย ติดเป็นตอน ๆ นอกจากนั้นก็ทำเจดีย์ทราย เต็มน้ำมันดอกไม้ ธูปเทียน แต่ละอย่างจำนวนพัน เพื่อต้อนรับพระพุทธเจ้า

วันศีล วันนี้ตอนเช้ามีคิ หลู่เข้าชอม (ถวายภัตตาหาร กล้วย อ้อย หนากพร้าว (มะพร้าว) ดอกไม้ น้ำมันจุดเทียน และข้าวสารข้างเปลือก คอนเย็น หลู่หมอก ทานดอกไม้ เขาจะตกแต่งเป็นหม้อ เป็นคั้นสลักเสลาอย่างงดงาม อาจจะมีประดิษฐ์ดินดอกไม้ จากส้มโอมะละกอ หรือผลไม้อื่น ๆ คั้น ไม้ที่สามารถเอามาประดิษฐ์ตกแต่งได้

วันกัณฑ์ดออง นับว่าเป็น วันออกหัว หรือออกพรรษา วันนี้ญาติพี่น้องที่เป็นเครือข่ายสัทธาวัคเดียวกัน หรือชาวบ้านเดียวกัน เพื่อนบ้านกัน จะมาทำบุญดำหัวเจ้าอาวาส จองฮวงล่า ส่วนมากก็จะเป็นชาวหมู่บ้านเจ็ดคอง เพราะท่านเป็นคนเจ็ดคอง การดำหัว ไตมวเรียก **กัณฑ์ดออง** คนเฒ่าคนแก่จะมาฟังศีลฟังธรรม คอนเย็นพี่น้องบ้านใกล้เคียงเวียนเคียง ต่างก็เอาต้นดอกของตนเองมาถวายทาน วัคที่เป็นเจ้าภาพก็จะเตรียมอาหารเลี้ยง

ในช่วงพิธีการออกพรรษา วัดทุกวัดในเมืองมวแลศวยสดคงคามยิ่งนัก เพราะทุก ๆ วัดจะทำ *จี๋ฮ่อนปกฟ้า* มีขบวนนางยาวพลั่วล้อมเล่น บางวัดก็ทำจี๋ฮ่อนเป็นคู่ตั้งเคียงขนานกัน มียอดสูงชี้สู่ฟ้า ความหมายก็เพื่อไปเตรียมรับพระพุทธเจ้าถึงบันไดสวรรค์ แม้ว่าวัดในเมืองมวจะมีพระอยู่ประจำภายในวัดเพียง 2 วัดเท่านั้นก็ตาม

อย่างไรก็ตามชาวไตแท้ในเขตประเทศจีน มีอิสรภาพทางชนชาติ และทางวัฒนธรรมมากกว่าไตม่าน (ไตเมืองมวเขตพม่า) เมื่อดูจากการแต่งตัวที่สามารถคงลักษณะดั้งเดิมไว้ได้มากกว่า และแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเปิดเผย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไตกับจีนจะกลมกลืนมากกว่า เขาไม่ต้องต่อสู้กับจีน เพียงแต่หวงแหนดินแดนบ้านเกิดที่ตนไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของ เพราะอังกฤษแบ่งแยกการปกครอง ชาวไตแท้มีถ้อยคำที่ใช้พูดกระทบกระทั่งเกี่ยวกับความรู้สึกดังกล่าวนี้อย่างนี้ เช่น มันเป็นลูกไต แต่เป็นขุนเมืองแม่ หมายความว่า คนเป็นคนไต แต่กลายเป็นขุนนางจีนเสียแล้ว อันเป็นประโยคที่แสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึก แต่การเปลี่ยนแปลงและการถูกกลมกลืนชนชาติ

ส่วนคนไตในเมืองไทยเปิดเผยความรู้สึกว่ามาอยู่ประเทศไทย แม้จะยากจนกว่าอยู่บ้านเดิม แต่ก็กินอิ่มนอนหลับ เราารู้สึกเหมือนอยู่บ้านที่เมืองน่อง แต่ตามความเป็นจริง เรามีบัตรประจำตัวสีฟ้า “เราคือผู้พลัดถิ่นเท่านั้น” ปัจจุบันนี้ถ้าอยู่นานพอและต้องการบัตรประชาชน “เราก็ต้องยอมเป็นคนพื้นที่สูง” คือพวกชาวเขา

ในการทำงานเพื่อป้องกันโรคมีหลายองค์การที่จัดชาวไทยใหญ่ในประเทศไทย เป็นชาวเขา จะมีความหายอยู่บ้างไหม ? ถ้าเขาจะคิดว่าพวกเขาคือใคร ?

บรรณานุกรม

- คาร์รั, เอ และ ไชเคนฟาน, อี, ชาติวงศ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย, ม.บ.ป
- ฉลาด รมิตานนท์และคณะ พม่า : อดีตและปัจจุบัน โครงการตำรามหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526
- ฉลาดชาย รมิตานนท์และคณะ, Preliminary Study for the Comparisan of Culture and Society of Thai - speaking Granps in Northern Thailand and assumstate of India. (กำลังดำเนินการ)
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ คนไทยในพม่า ม.บ.ป
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ไทยสิบสองปันนา ม.บ.ป
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ สามสิบชาติในเชียงรายน, 2493
- มาเชียล คัสเซ่ ไพจอร์ช คัสเซ่. ปัญหาการเมืองของชนเชื้อชาติเผ่าไทยในเวียดนาม พม่า จีน, ดวงกมล ,2519
- เรณู อรรถฐาภรณ์ วิเคราะห์วรรณกรรมล้านนา, "ด่อนมอนความ" วรรณกรรมไทยใหญ่ที่พบในภาคเหนือของประเทศไทย, กรมการศึกษาค้นคว้า, 2530
- Cologuhoun, Archivald Amongst The Shans. Paragon Book Reprint Corp NewYork, 1970.
- Gogoi Padmewar The Tai and The Thai Kingdoms : With a Euller Treatment of the Thai - Ahom Kingdom in the Bramaputra Valley, Department of Publication Ganhati University, 1968.
- Yawnghwe, Cho Tzang The Shan of Burma Memairs of a Sham Erile, Institute of Sontheast Asian studies, 1987.
- Milne, Leslie Shans at Home Paragon Book Reprint Corp. New York, 1970.